

T Ü R K S A N A Y İ C İ L E R İ V E İ Ş A D A M L A R I D E R N E Ğ İ

SEÇİM SİSTEMİ VE SİYASİ PARTİLER ARAŞTIRMASI

CİLT I
TEMEL BULGU VE SONUÇLAR

Kasım 2001
(Yayın No. TÜSİAD-T/2001-11/312)

Meşrutiyet Caddesi, No.74 80050 Tepebaşı/İstanbul
Telefon: (0212) 249 07 23 • Telefax: (0212) 249 13 50

© 2001, TÜSİAD

Tüm hakları saklıdır. Bu eserin tamamı ya da bir bölümü, 4110 sayılı Yasa ile değişik 5846 sayılı FSEK uyarınca, kullanılmazdan önce hak sahibinden 52. Maddeye uygun yazılı izin alınmadıkça, hiçbir şekil ve yöntemle işlenmek, çoğaltılmak, çoğaltılmış nüshaları yayılmak, satılmak, kiralanmak, ödünç verilmek, temsil edilmek, sunulmak, telli/telsiz ya da başka teknik, sayısal ve/veya elektronik yöntemlerle iletilmek suretiyle kullanılamaz.

ISBN : 975-8458-28-0

Lebib Yalkın Yayınları ve Basım İşleri A.Ş.

ÖNSÖZ

TÜSİAD, özel sektörü temsil eden sanayici ve işadamları tarafından 1971 yılında, Anayasamızın ve Dernekler Kanunu'nun ilgili hükümlerine uygun olarak kurulmuş, kamu yararına çalışan bir dernek olup gönüllü bir sivil toplum örgütüdür.

TÜSİAD, demokrasi ve insan hakları evrensel ilkelerine bağlı, girişim, inanç ve düşünce özgürlüklerine saygılı, yalnızca asli görevlerine odaklanmış etkin bir devletin varolduğu Türkiye'de, Atatürk'ün çağdaş uygarlık hedefine ve ilkelerine sadık toplumsal yapının gelişmesine ve demokratik sivil toplum ve laik hukuk devleti anlayışının yerleşmesine yardımcı olur. TÜSİAD, piyasa ekonomisinin hukuksal ve kurumsal altyapısının yerleşmesine ve iş dünyasının evrensel iş ahlakı ilkelerine uygun bir biçimde faaliyette bulunmasına çalışır. TÜSİAD, uluslararası entegrasyon hedefi doğrultusunda Türk sanayi ve hizmet kesiminin rekabet gücünün artırılarak, uluslararası ekonomik sistemde belirgin ve kalıcı bir yer edinmesi gerektiğine inanır ve bu yönde çalışır. TÜSİAD, Türkiye'de liberal ekonomi kurallarının yerleşmesinin yanı sıra, ülkenin insan ve doğal kaynaklarının teknolojik yeniliklerle desteklenerek en etkin biçimde kullanımını; verimlilik ve kalite yükselişini sürekli kılacak ortamın yaratılması yoluyla rekabet gücünün artırılması hedef alan politikaları destekler.

TÜSİAD, misyonu doğrultusunda ve faaliyetleri çerçevesinde, ülke gündeminde bulunan konularla ilgili görüşlerini bilimsel çalışmalarla destekleyerek kamuoyuna duyurur ve bu görüşlerden hareketle kamuoyunda tartışma platformlarının oluşmasını sağlar.

TÜSİAD tarafından hazırlatılan "Seçim Sistemi ve Siyasi Partiler Araştırması" başlıklı bu çalışma, Sosyal Araştırmalar Merkezi (SAM) tarafından, Anadolu Endüstri Holding A.Ş., Çukurova Holding A.Ş., Doğan Holding A.Ş., Doğuş Holding A.Ş., Eczacıbaşı Holding A.Ş., Koç Holding A.Ş. ve Sabancı Holding A.Ş.'nin maddi katkıları ile gerçekleştirilmiştir .

Elinizdeki kitap bu çalışmanın temel bulgu ve sonuçlarını içermektedir.

Kasım 2001

Bu çalışma SAM Araştırma-Danışmanlık tarafından yapılmıştır .

PROJE YÖNETİCİLERİ

Mehmet Aközer

Ayla Ortaç

PROJE KOORDİNATÖRÜ

Cenap Nuhrat

PROJE EKİBİ

Dr. Ahmet Demirel

Dr. Ferhat Kentel

Şebnem Şahin Say

Tamer Coşar

Mustafa Narcı

Sanem Soyarslan

Uğur Canbilen

Nurdan Onat

İÇİNDEKİLER

I. ÖRNEKLEM	9
Araştırmanın yürütüldüğü iller	11
Demografi	12
II. SİYASAL ETKİNLİK VE BİLGİ DÜZEYİ	15
Siyasal katılım biçimleri	17
Oy verme davranışı	19
Seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyi	26
Seçim ve siyasal partiler mevzuatı konusundaki tartışmalarla ilgili bilgi düzeyi	27
III. TÜRKİYE'DE YÖNETİM VE SİYASAL SİSTEM SORUNLARI	31
Siyasal partilerle ilgili sorunlar	46
Siyasal partilerin işlevi	48
Siyasal partilerin yapısı	51
Yürürlükteki seçim sistemiyle ilgili sorunlar	55
Tek parti iktidarı – koalisyon olasılığı	60
Temsilde adalet – yönetimde istikrar sorunları	61
IV. TEMEL TUTUM VE EĞİLİMLER	67
Parti içi demokrasi ve milletvekili adayları	69
Partilere Hazine yardımı ve bağışlar	73
Parti kapatma rejimi ve milletvekili dokunulmazlığı	79
Seçim sisteminde temsilde adalet – yönetimde istikrar önceliği	86
Ülke barajı	89

V. SEÇİM SİSTEMİ TERCİHLERİ	93
Tercihli oy	95
Seçim İttifakları	103
Ülke seçim çevresi milletvekilliği	106
Dar bölge	107
İki tur	113
Alternatif oy	115
 VI. SONUÇ	 117
Temel tercihler bakımından seçmen kitlesinin kümelenmesi	119
Toplu analiz sonuçlarına göre tercihlerde belirleyici olan etkenler	122

B Ö L Ü M

ÖRNEKLEM

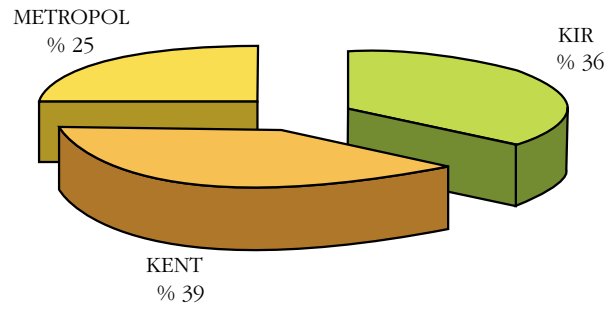
Araştırmanın yürütüldüğü iller

Grafik 1

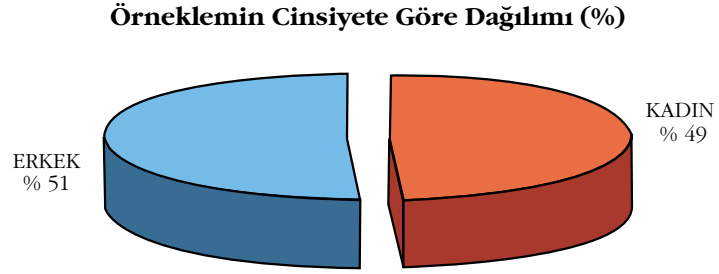
Grafik 2

Örneklemin Yerleşime Göre Dağılımı (%)

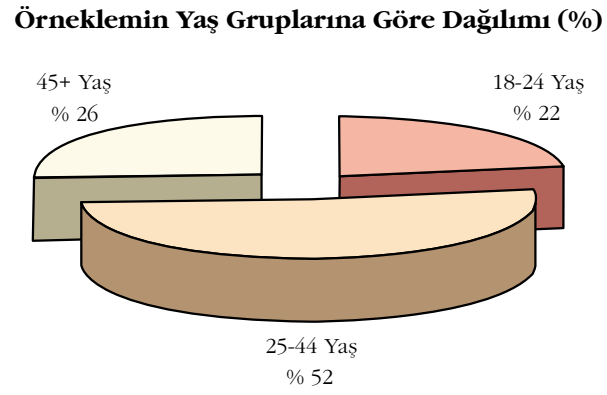

Demografi

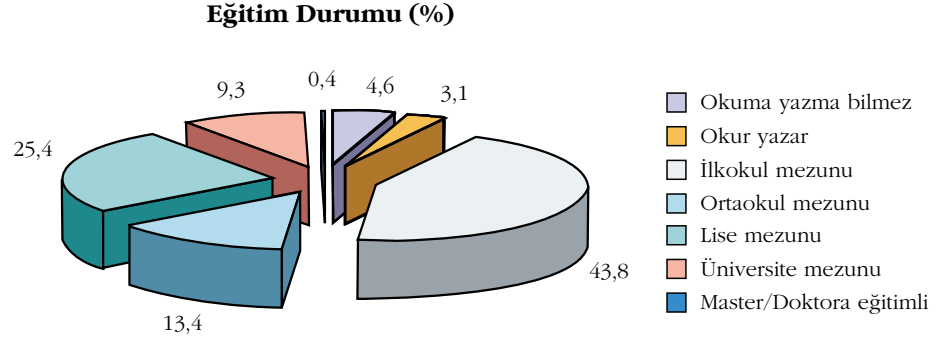
Grafik 3

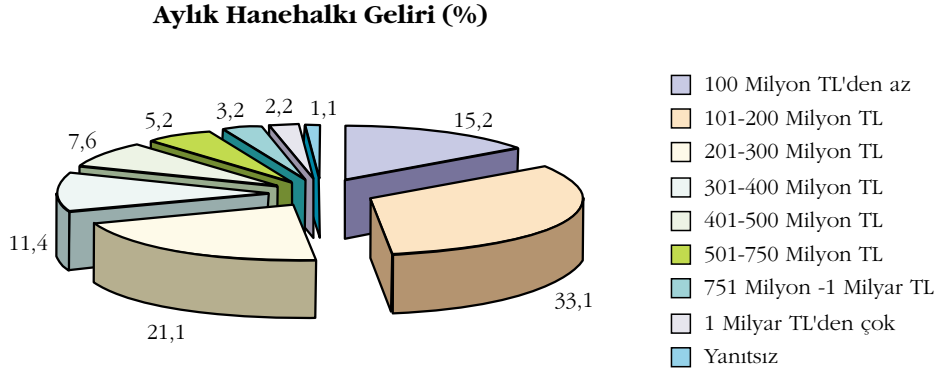
Grafik 4

Grafik 5

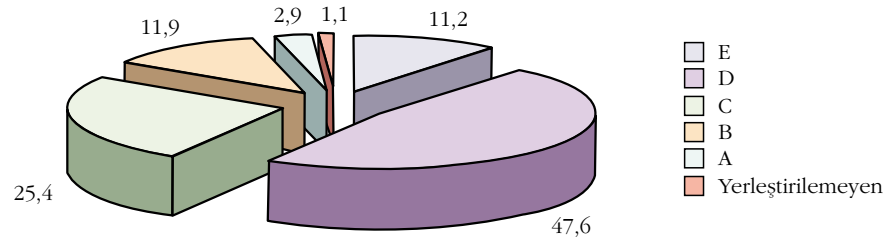

Grafik 6

Grafik 7

Örneklemin Sosyo-Ekonomik Statüye (SES) Göre Dağılımı (%)

- Örneklemin sosyo-ekonomik statü (SES) gruplarına sıralamalı (ordinal) olarak dağılımı eğitim düzeyi ve hanehalkı geliri temelinde hesaplanmıştır. Buna göre oluşturulan beşli gruplamada A en üst, E ise en alt SES basamağını göstermektedir.

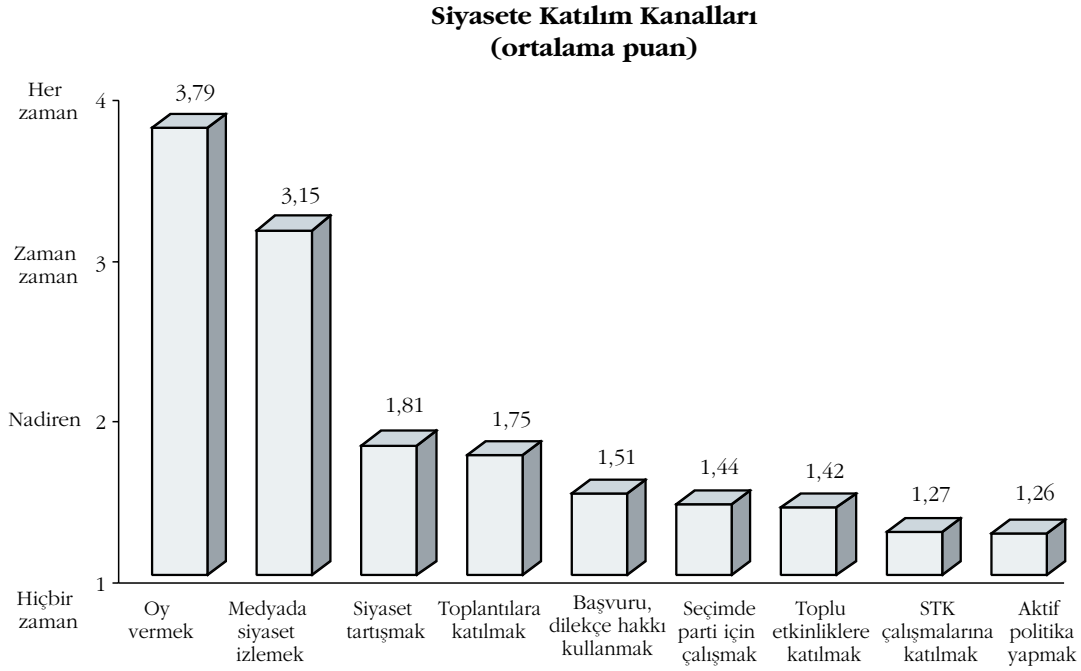
B Ö L Ü M

SİYASAL ETKİNLİK VE BİLGİ DÜZEYİ

Siyasal katılım biçimleri

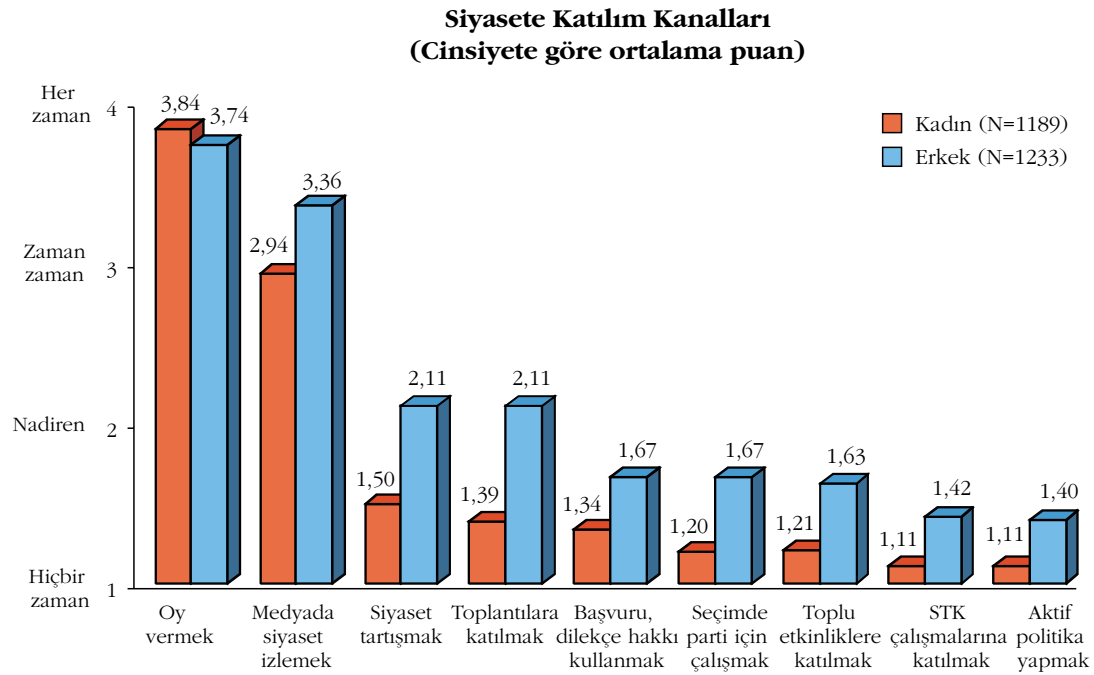
- Seçmen kitlesinin "her zaman" denebilecek sıklıkta gerçekleştirdiği tek siyasal katılım etkinliği seçimlerde oy kullanmaktır. Onu ancak "zaman zaman" denebilecek sıklıkta medya aracılığıyla siyasal bilgilenme izlemektedir.
- Araştırma kapsamında irdelenen öbür siyasal etkinliklerin tümü seçmen kitlesinin büyük çoğunluğunca ya hiç gerçekleştirilmemekte ya da nadiren gerçekleştirilmektedir.
- En azından "zaman zaman" siyasal tartışmalara giren seçmenlerin oranı bile dörtte biri biraz aşmaktadır. Seçmenlerin yaklaşık beşte üçü "hiçbir zaman" siyasal tartışmaya girmediklerini belirtmiştir.

Grafik 8

- Seçimlerde oy verme dışındaki bütün siyasal etkinlikleri kadınlar erkeklere göre istatistiksel bakımdan anlamlı ölçüde daha seyrek gerçekleştirmektedir.
- Seçmen kitlesinin seçimlerde oy verme sıklığı bakımından farklılaşmasında en çok etkide bulunan değişken yaştır: yaş ilerledikçe seçimlerde oy verme sıklığı düzenli olarak artmaktadır.
- Medya aracılığıyla siyasal konularda bilgilenme sıklığında en önemli ayırt edici değişken cinsiyettir. Daha sonra, kadınlar arasında SES düzeyi, erkekler arasında ise bölge ayırt edici bir değişken olarak öne çıkmaktadır.
- Siyasal tartışmalara girme sıklığında da en önemli ayırt edici değişken cinsiyettir. Kadınlar arasında SES, erkekler arasında ise bu kez siyasal tercihler ayırt edici etkide bulunmaktadır.

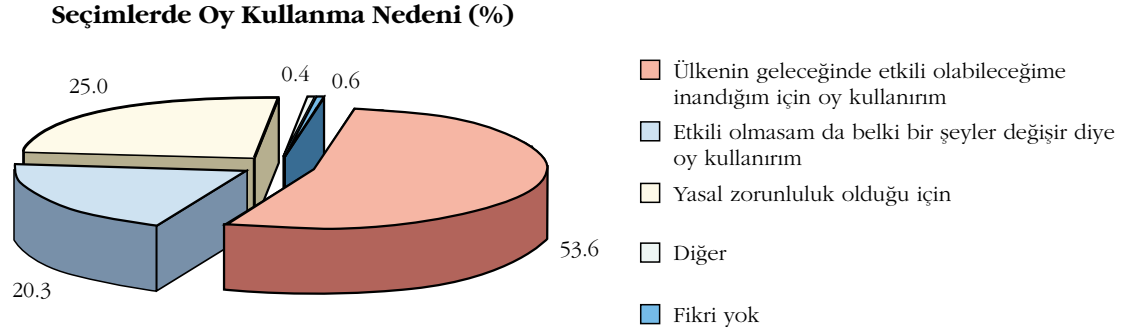
Grafik 9

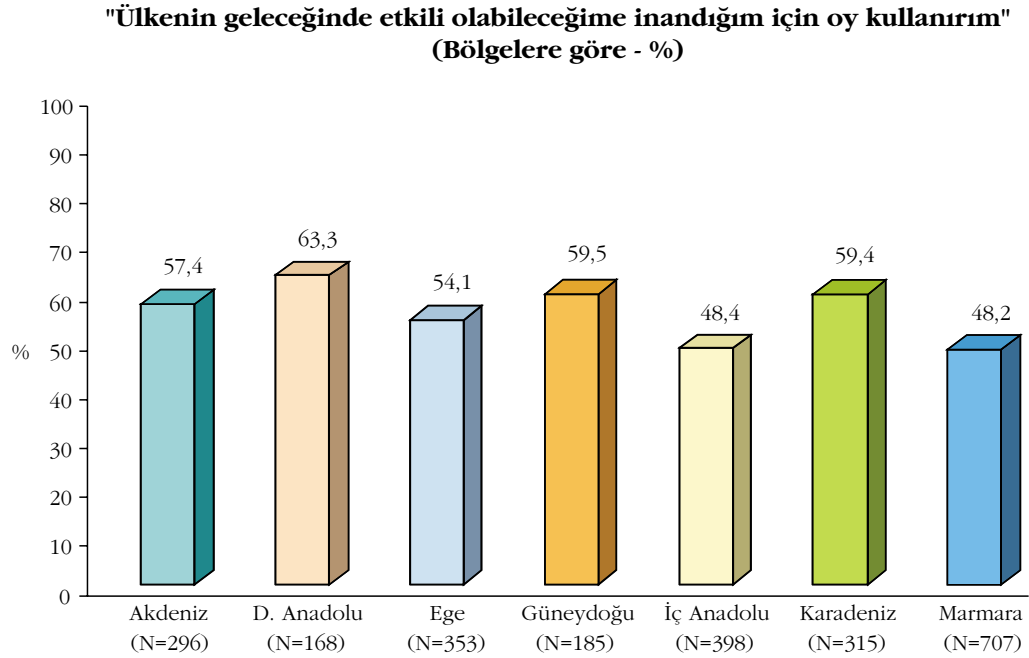
Oy verme davranışı

- Ülkenin geleceğinde etkili olabileceği inancıyla oy kullanan seçmenlerin oranı yarından biraz fazladır. Buna karşılık görüşülen kişilerin dörtte biri genellikle yalnızca yasal zorunluluk olduğu için sandık başına gittiğini belirtmiştir.

Grafik 10

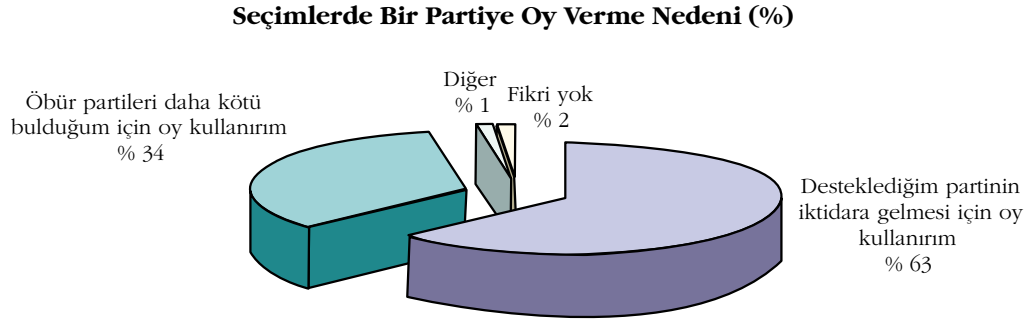

Grafik 11

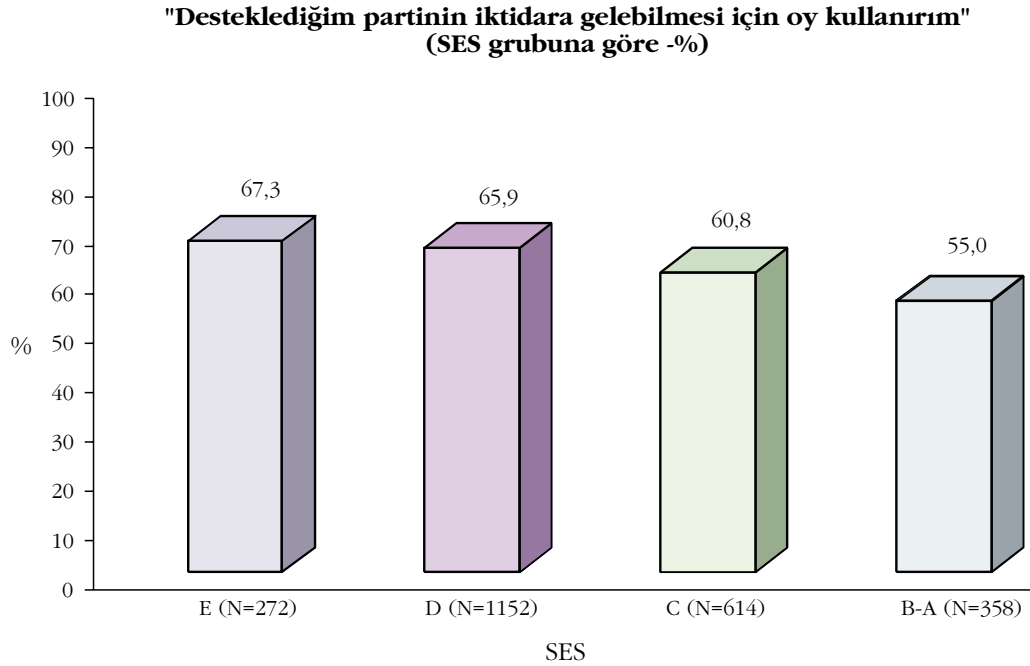

- Seçmenlerin yaklaşık üçte ikisi genellikle belirli bir partiyi destekledikleri ve onu iktidarda görmek istedikleri için oy kullanmakta, üçte biri ise daha kötülerin iktidarından sakınmak için "kötülerin iyisine" oy vermektedirler.

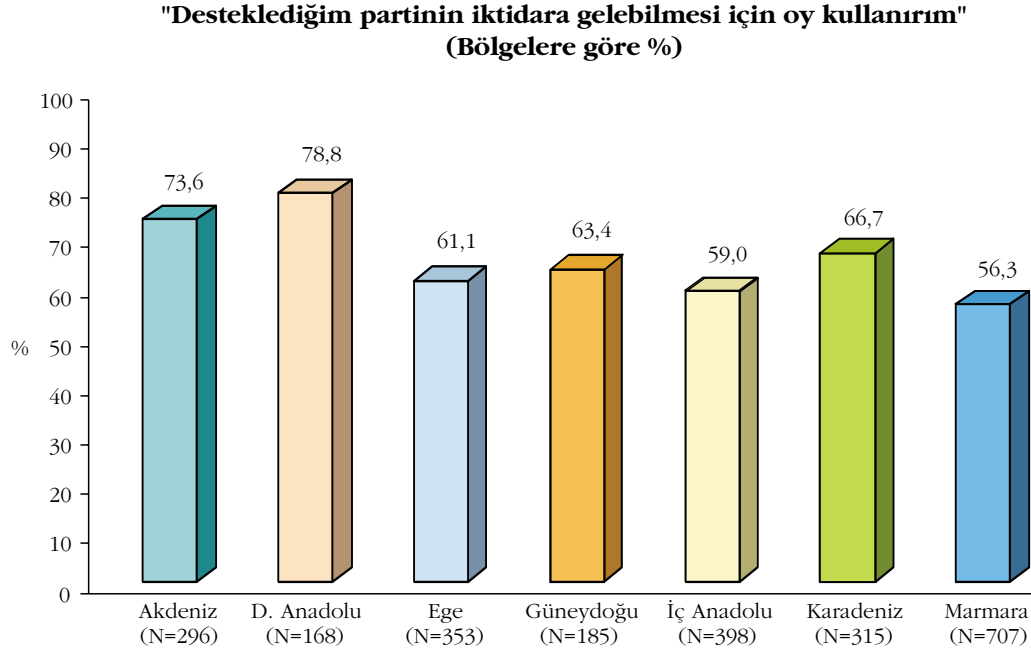
Grafik 12

Grafik 13

Grafik 14

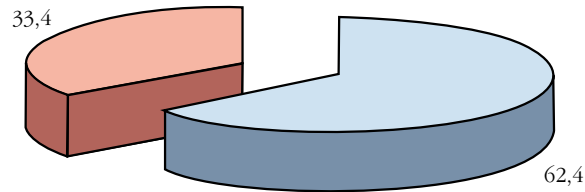

- Seçmenlerin yaklaşık üçte ikisi genellikle seçimlerin olası sonucunu dikkate almaksızın "partizan" bir tercihle oy kullanmaktadır; üçte bir ise seçimlerin olası sonucunu dikkate alarak "stratejik" bir tercihte bulunma eğilimindedir.

Grafik 15

**Oy vermeyi düşündüğü partinin kazanma şansı hiç yok,
en çok karşı çıktığı partinin kazanma şansı yüksek ise (%)**

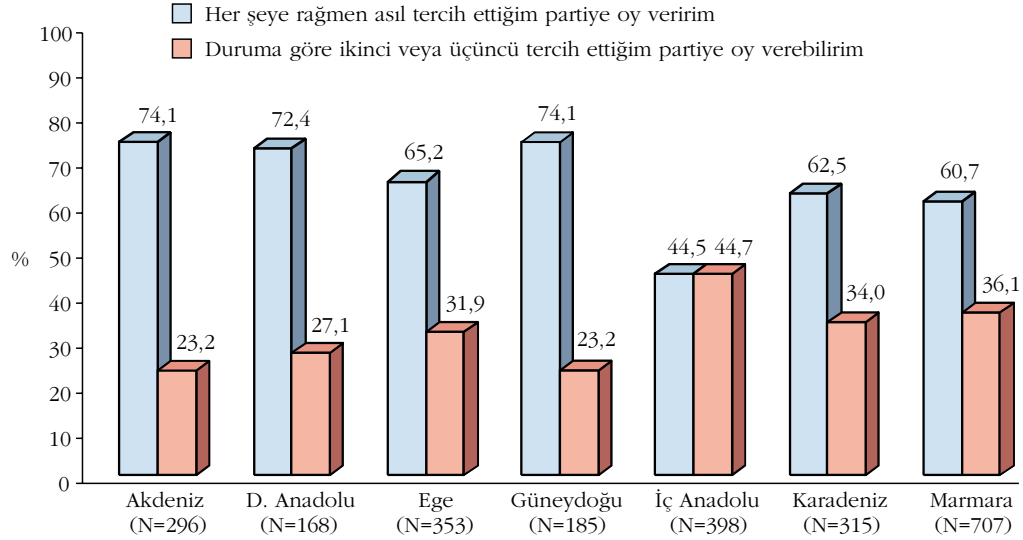
- Her şeye rağmen asıl tercih ettiğim partiye oy veririm
- Duruma göre ikinci veya üçüncü tercih ettiğim partiye oy verebilirim

- Seçmenlerin bu davranış biçimi bakımından farklılaşmasında en çok bölge faktörü etkilidir.

Grafik 16

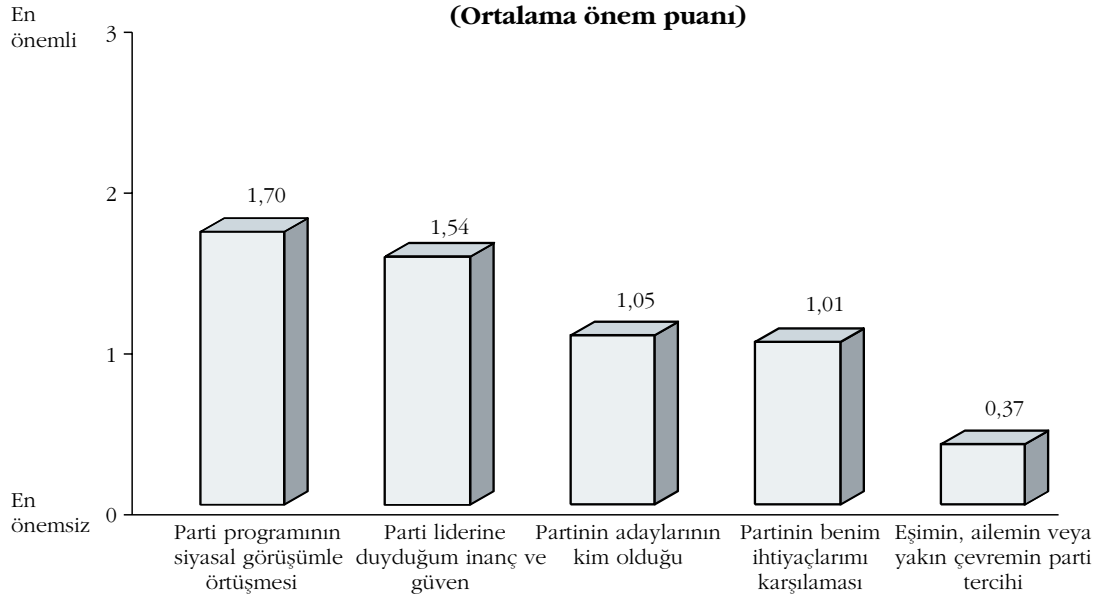
Oy vermeyi düşündüğü partinin kazanma şansı hiç yok, en çok karşı çıktığı partinin kazanma şansı yüksek ise (Bölgelere göre - %)

- Seçmenlerin hangi parti için oy kullanacaklarını kararlaştırırken önem verdikleri etkenlerin başında "parti çizgisi" gelmektedir. Onu sırasıyla "parti lideri" ve "adaylar" izlemektedir.

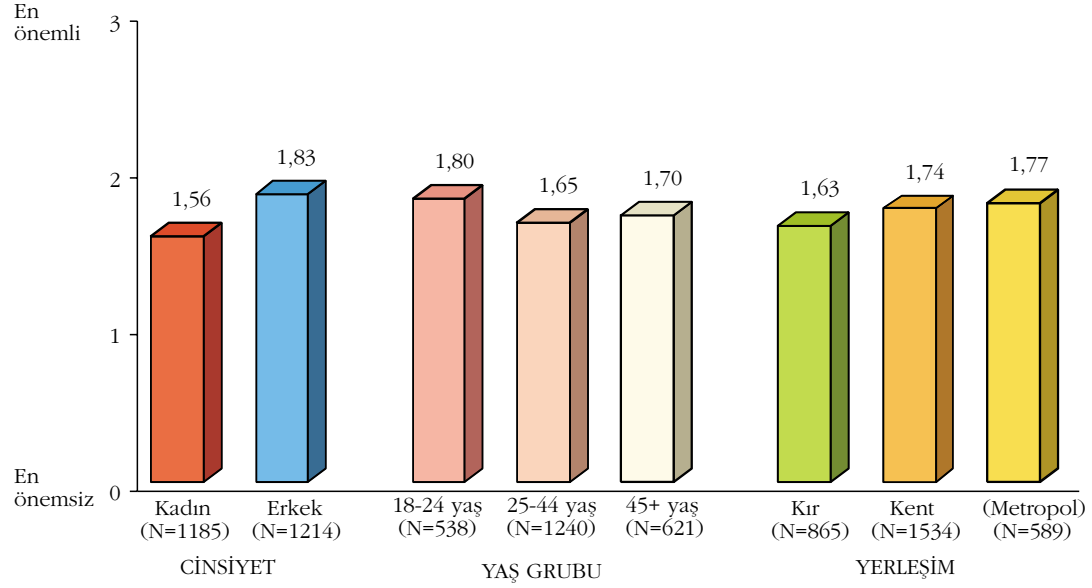
Grafik 17

**Oy Vermede Öncelik Taşıyan Etken
(Ortalama önem puanı)**

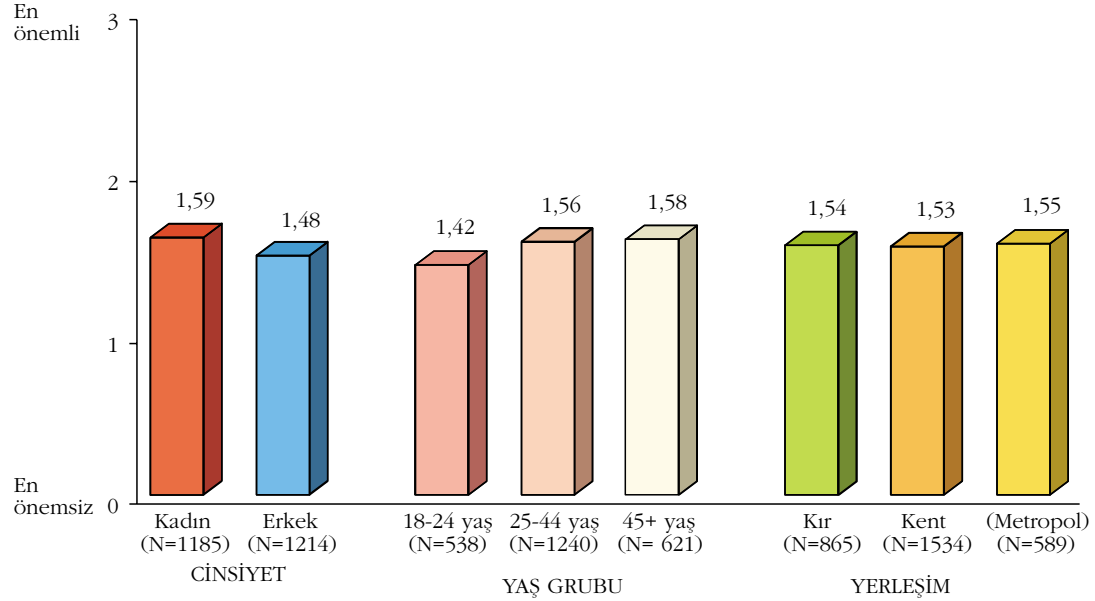
Grafik 18

Oy vermede önemli etken: Parti programının siyasal görüşümlle örtüşmesi (Cinsiyet, Yaş ve Yerleşime göre ortalama puan)

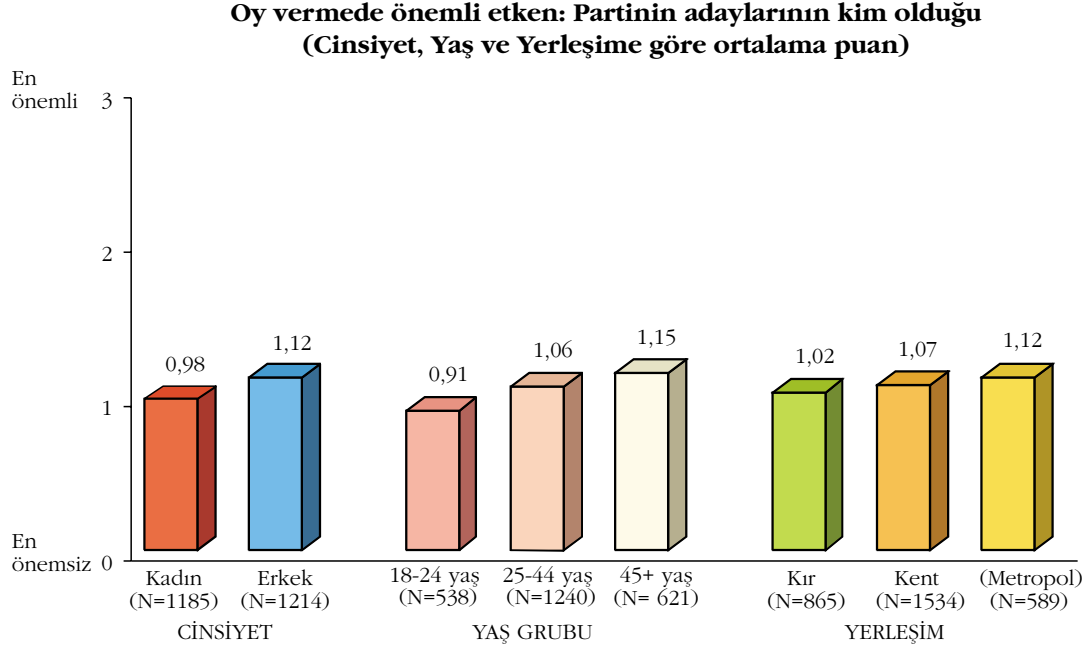

Grafik 19

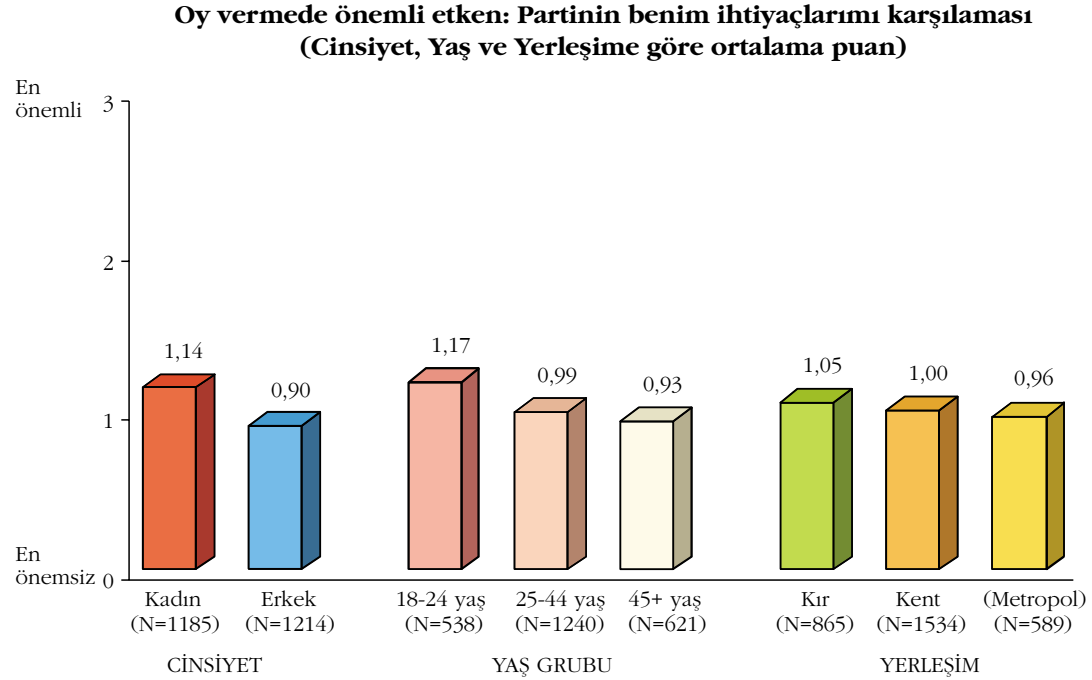
Oy vermede önemli etken: Parti liderine duyduğum inanç ve güven (Cinsiyet, Yaş ve Yerleşime göre ortalama puan)

Grafik 20

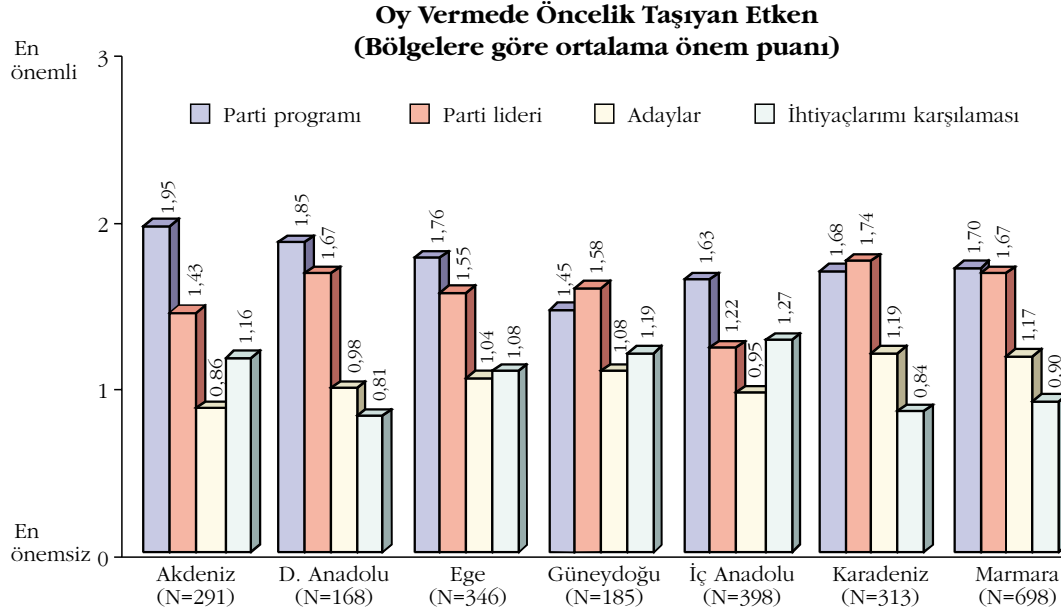

Grafik 21

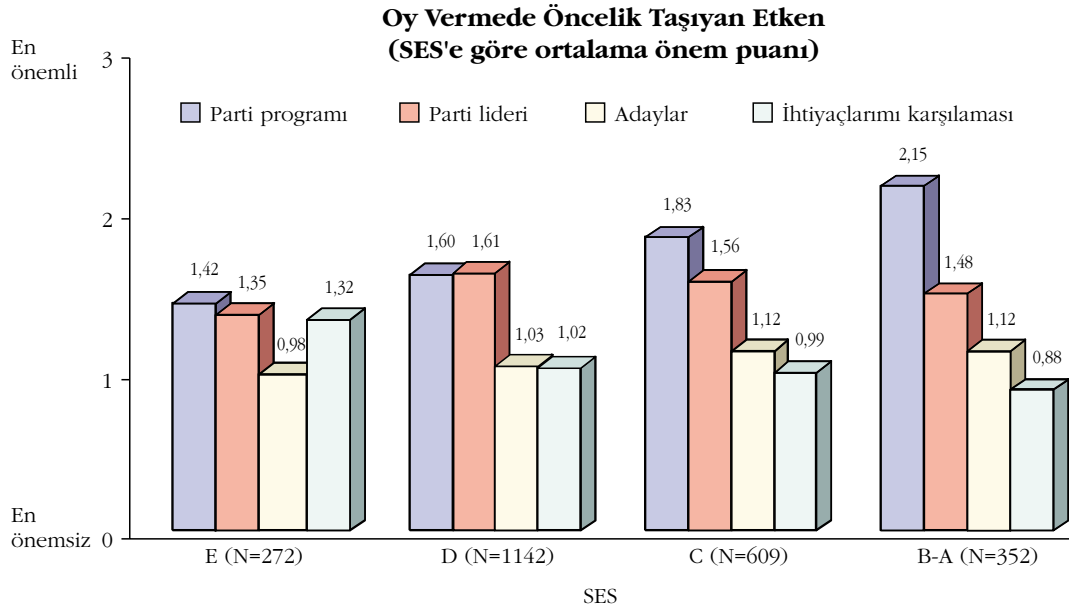

- Parti çizgisine verilen önem düzeyinde birincil ayrıştırıcı etken, seçmenin mesleği ya da işidir; kamu ve özel sektör işçileri ile ev kadınlarının oyunda parti çizgisi daha az belirleyicidir.
- Lidere ve adaylara atfedilen önem düzeyi en çok bölgelere göre farklılaşmaktadır.

Grafik 22

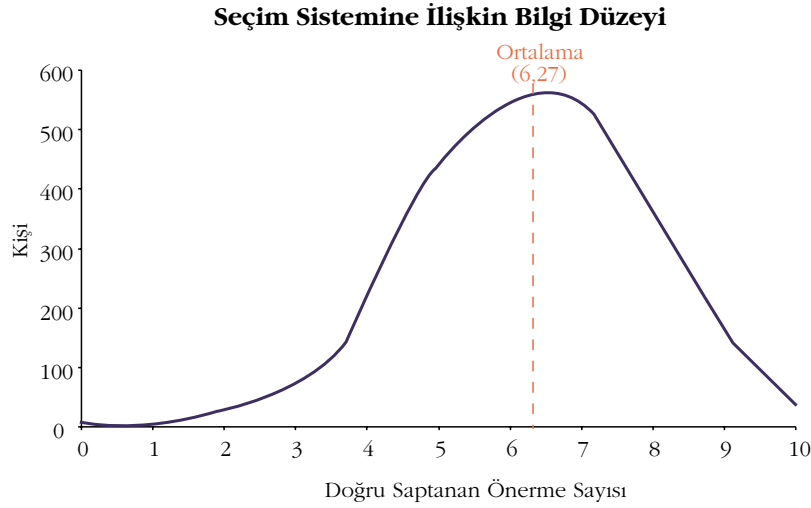
Grafik 23

Seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyi

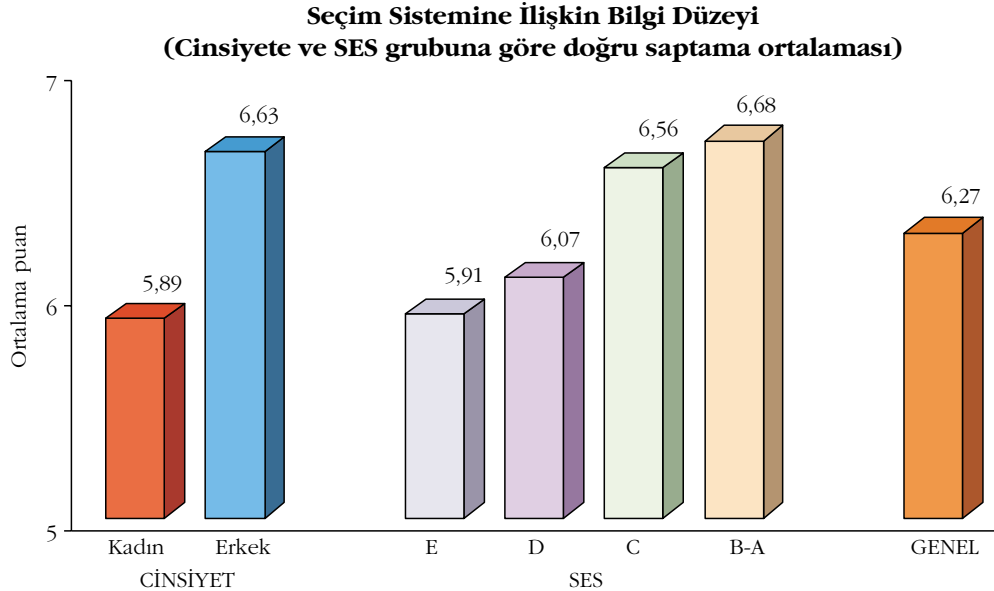
- Seçmenler bugünkü seçim sistemi konusunda "orta düzeyde" bilgilidir.
- En çok seçmenin "doğru bilgi sahibi" olduğu konu yüzde 10'luk ülke barajıdır. Buna karşılık, yürürlükteki sisteme göre partilerin ittifak halinde seçimlere girebildiği yönünde, geçmişteki "muvaazalı" seçim işbirliklerinden kaynaklanan çok yaygın bir yanlış kanı vardır.

Grafik 24

- Seçim sistemiyle ilgili bilgi düzeyinin farklılaşmasında en önemli etken cinsiyettir. Daha sonra, kadınlar arasında SES, erkekler arasında ise bölge faktörü ayırt edici önem taşımaktadır.

Grafik 25

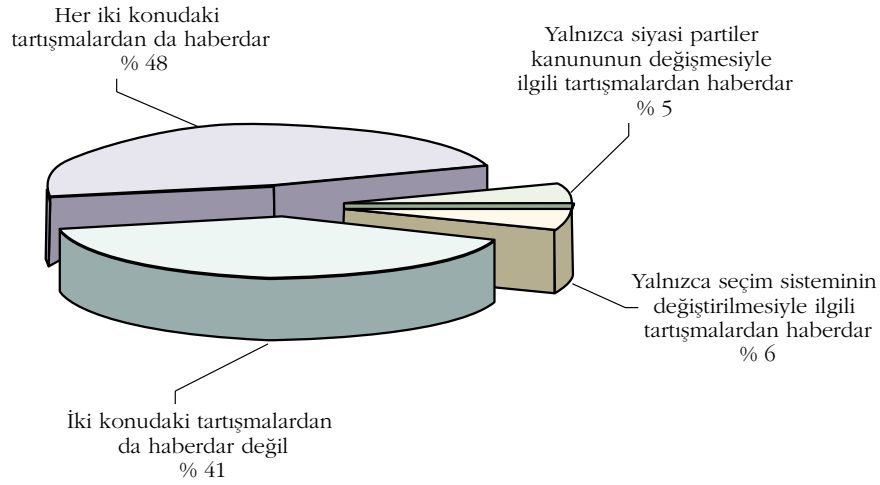

Seçim ve siyasi partiler mevzuatı konusundaki tartişmalarla ilgili bilgi düzeyi

- Seçmenlerin, siyasi partiler ve seçim mevzuatının değiştirilmesi konusundaki tartişmalara ilişkin farkındalık düzeyi yüksektir. Seçmenlerin beşte     iki konudaki tartişmaların en az birinden haberdardır. Her iki konudaki tartişmalardan da haberdar olanların oranı yarıya yakındır.

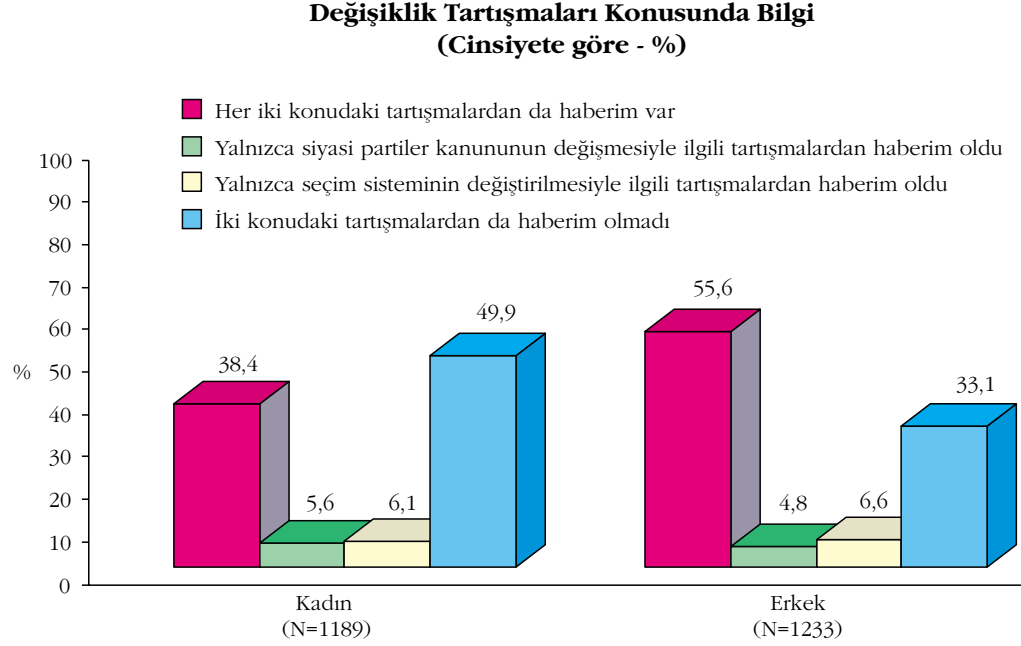
Grafik 26

Değişiklik Tartışmaları Konusunda Bilgi (%)

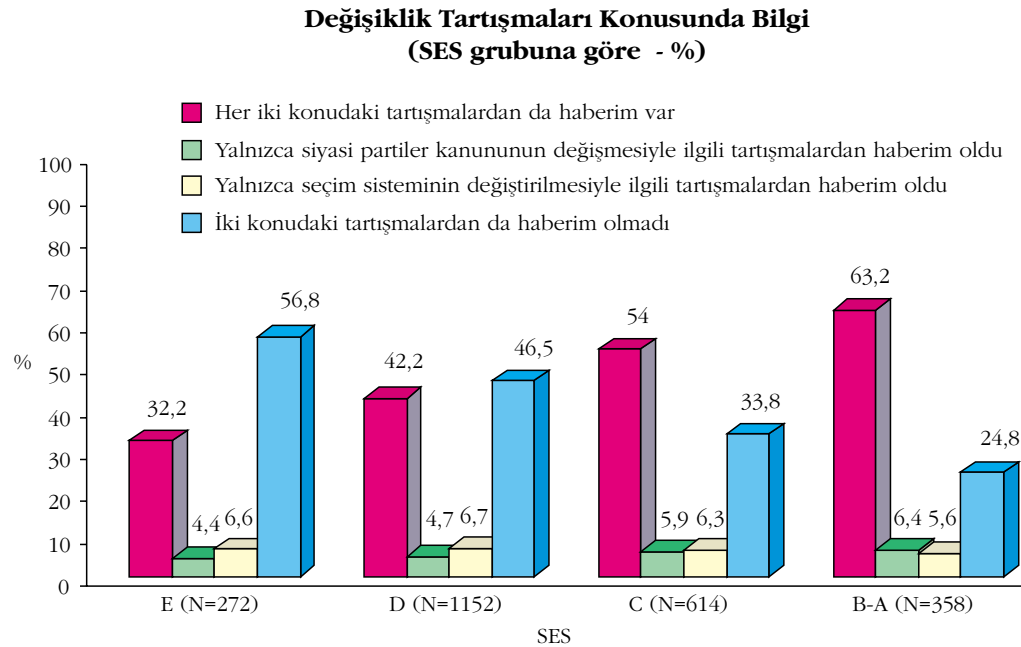

- Tartışmalarla ilgili farkındalık düzeyi en önce cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
- Daha sonra kadınlar arasında SES, erkekler arasında ise seçim sistemi konusundaki bilgi düzeyi ayırt edici etkide bulunmaktadır.

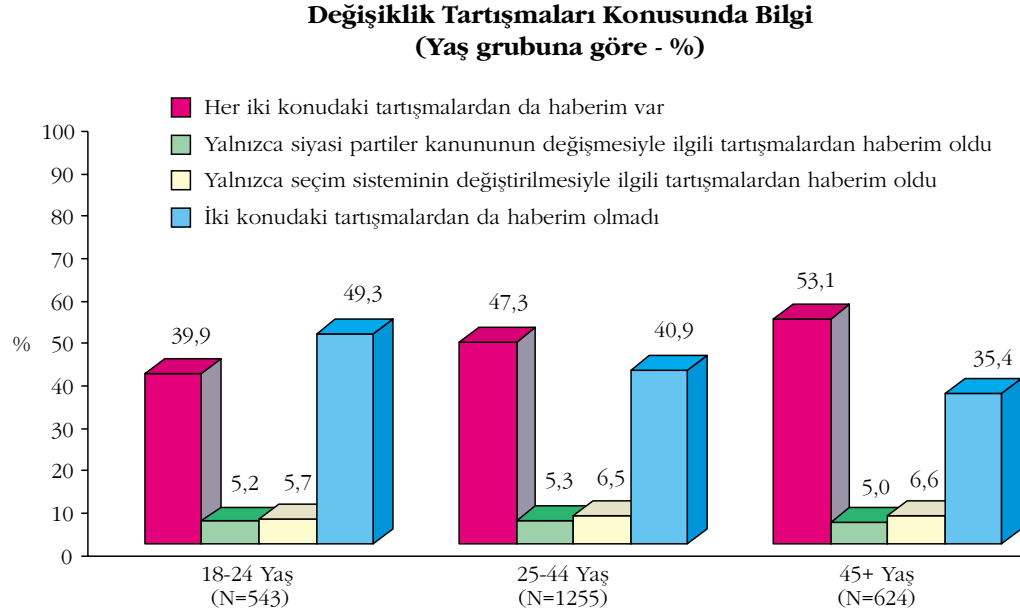
Grafik 27

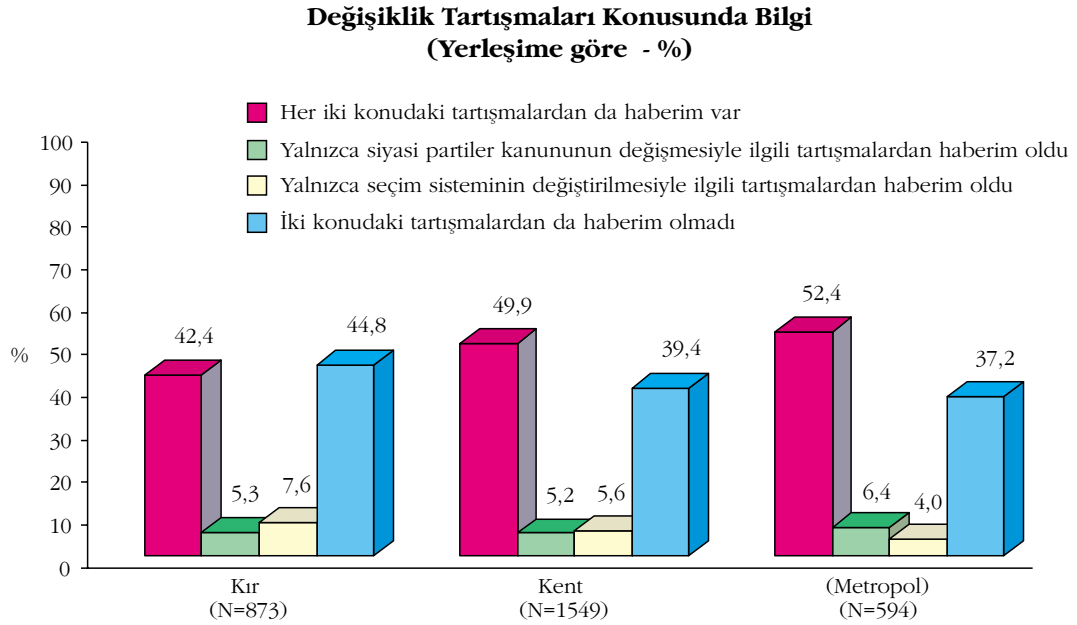
Grafik 28

Grafik 29

Grafik 30

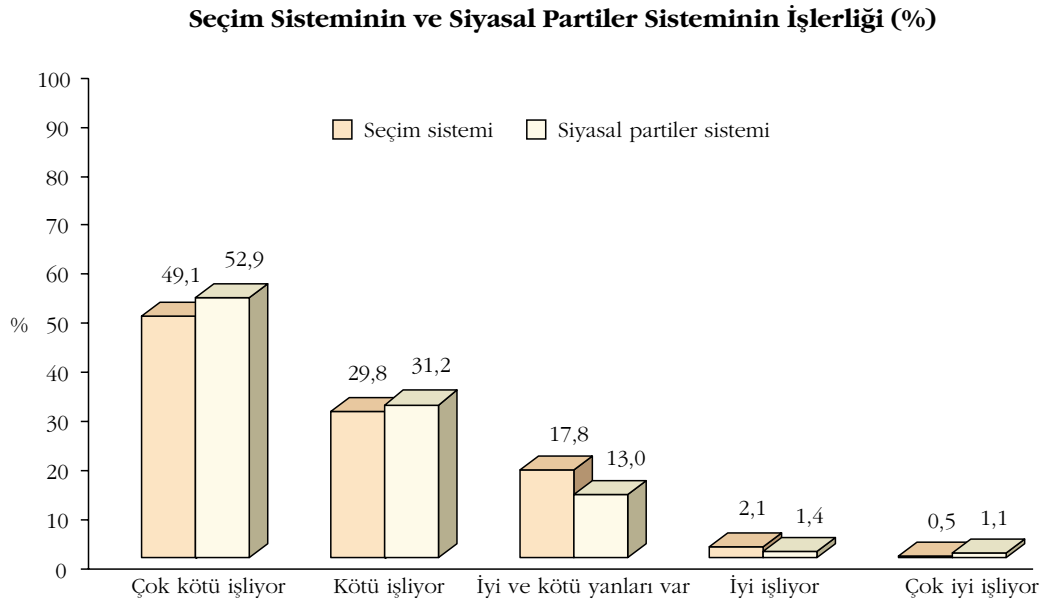

B Ö L Ü M

TÜRKİYE'DE YÖNETİM VE SİYASAL SİSTEM SORUNLARI

- Türkiye’de hemen her beş seçmenden dördü seçim sisteminin kötü ya da çok kötü işlediği kanısındadır.
 - Bu soruya verilen yanıtları ayrıştırıcı en önemli etken bugünkü parti tercihidir. Bugünkü koalisyon ortakları (DSP, MHP, ANAP) ve DYP dışındaki partilere oy verecek seçmenler arasında sistemin çok kötü işlediği görüşü özellikle güçlüdür.
- Seçmenler Türkiye’de siyasal partiler sisteminin seçim sisteminden de kötü işlediği görüşündedir. Örneklemin yüzde 84’ü bu yönde görüş bildirmiştir.
 - Bu soruya verilen yanıtları ayrıştırıcı en önemli etken bugünkü parti tercihidir. Bugünkü koalisyon ortakları (DSP, MHP, ANAP) dışındaki partilere oy verecek seçmenler arasında sistemin çok kötü işlediği görüşü özellikle güçlüdür.

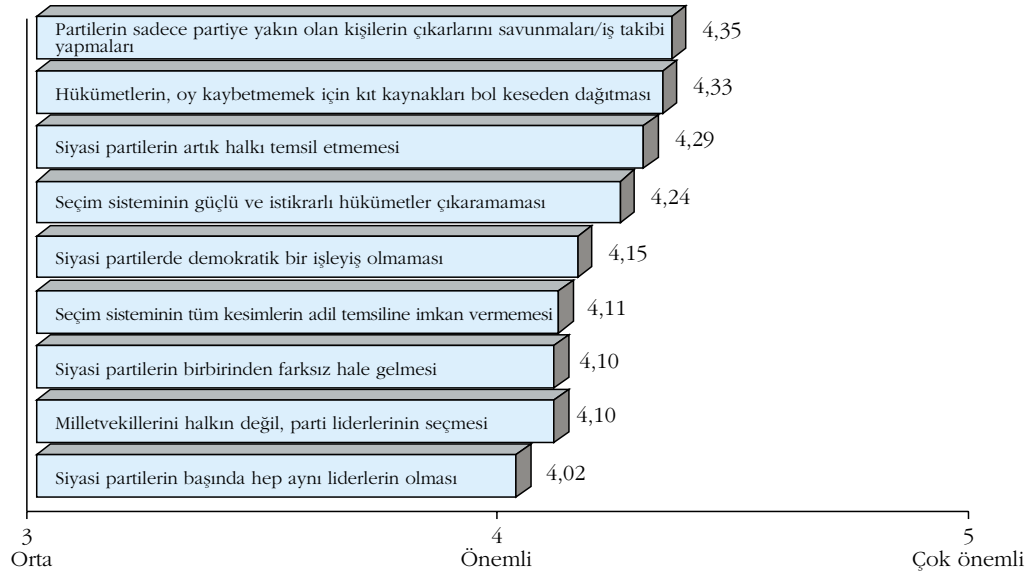
Grafik 31

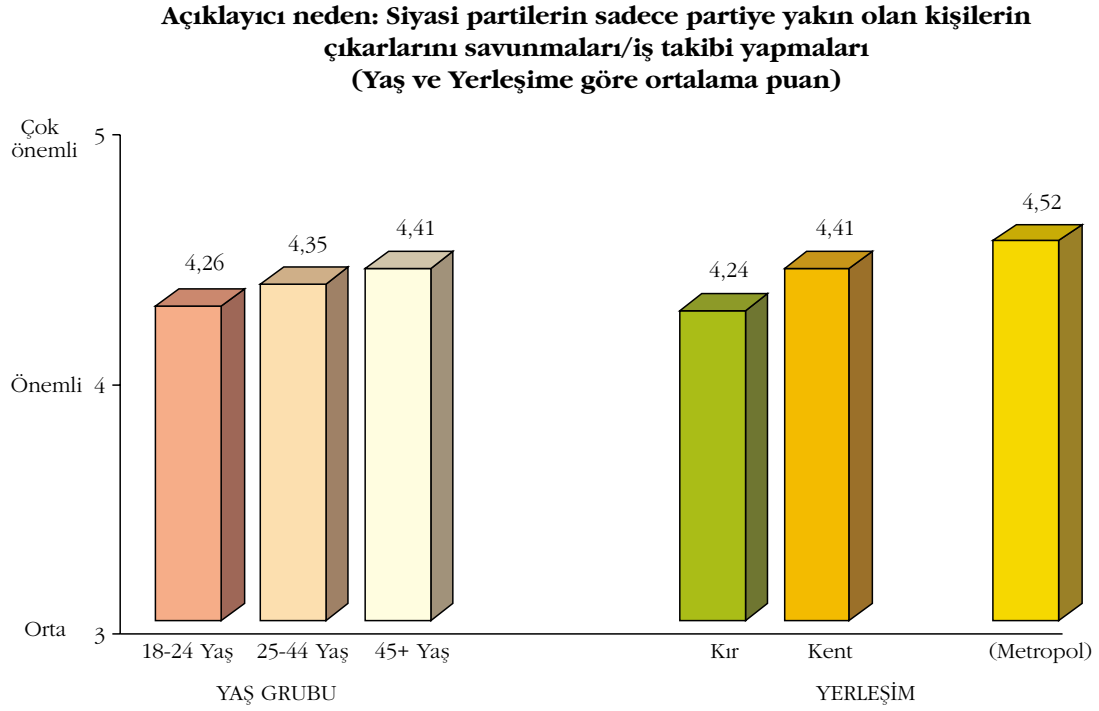
- Seçmenin bugünkü yönetim ve siyaset sorunlarının ortaya çıkmasında dokuz önermede toplanan nedenlere ne kadar önem verdiği araştırılmıştır. Seçim sistemi, siyasal partiler ya da hükümetlerle ilişkili bu dokuz nedenin hepsi kamuoyunca önemli bulunmakta, örneklem ortalaması hepsinde "5" puan üzerinden 4'ü aşmaktadır.

Grafik 32

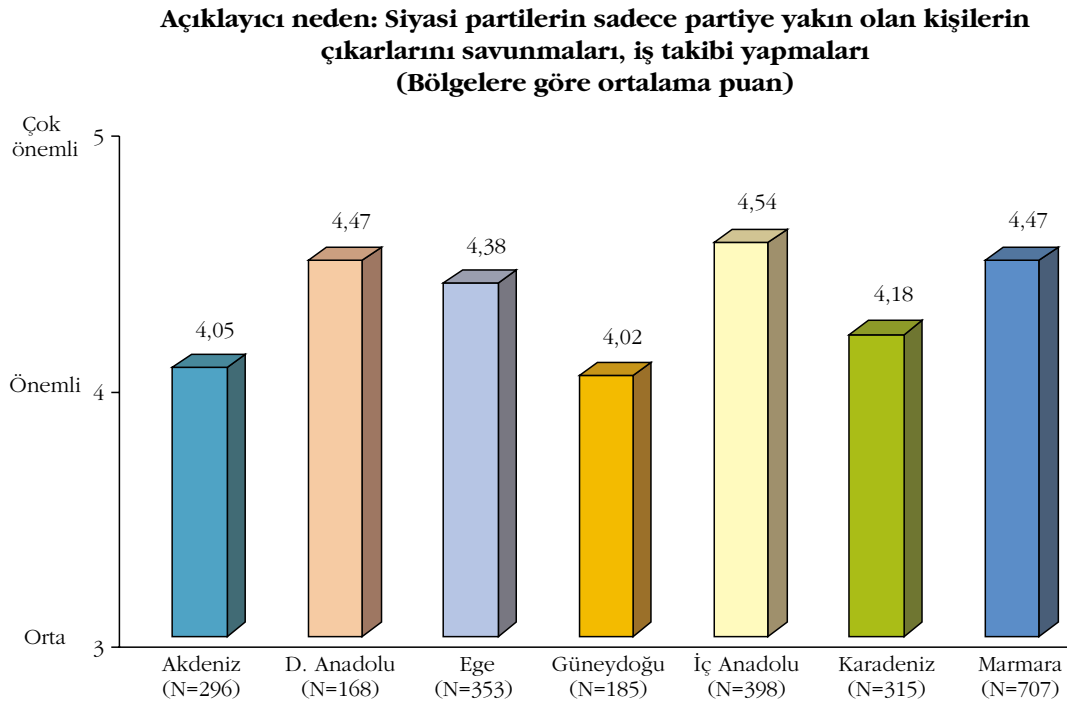
**Türkiye'nin Yönetim Sorunlarını Açıklayıcı Nedenler
(ortalama puan)**

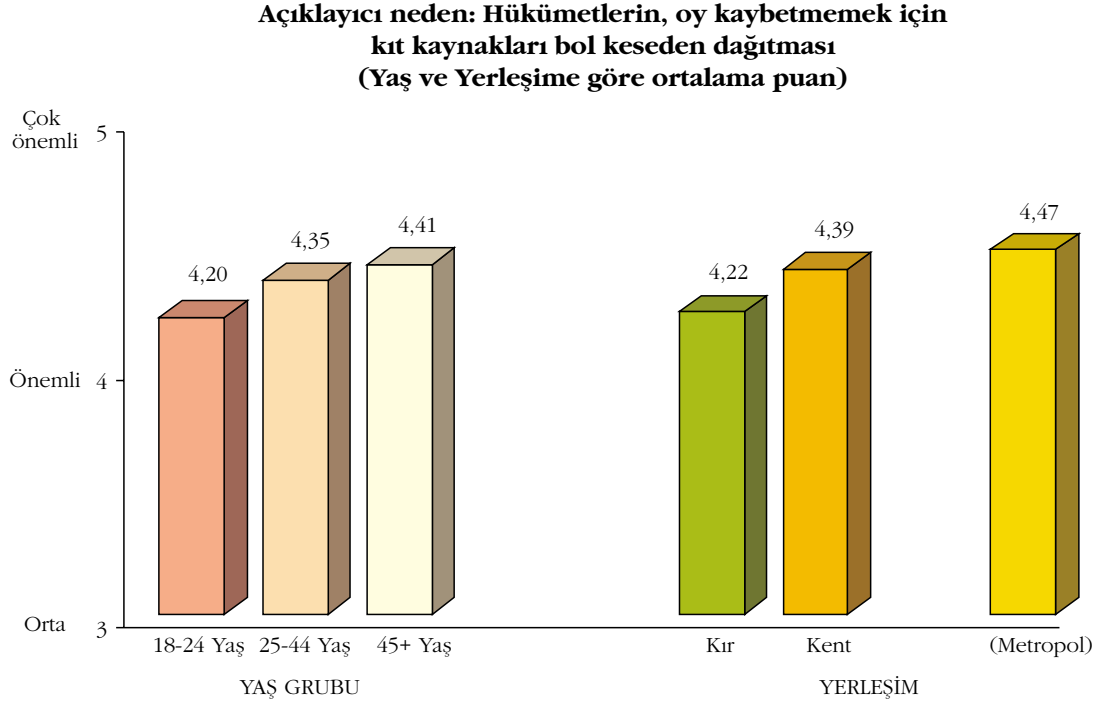
Grafik 33

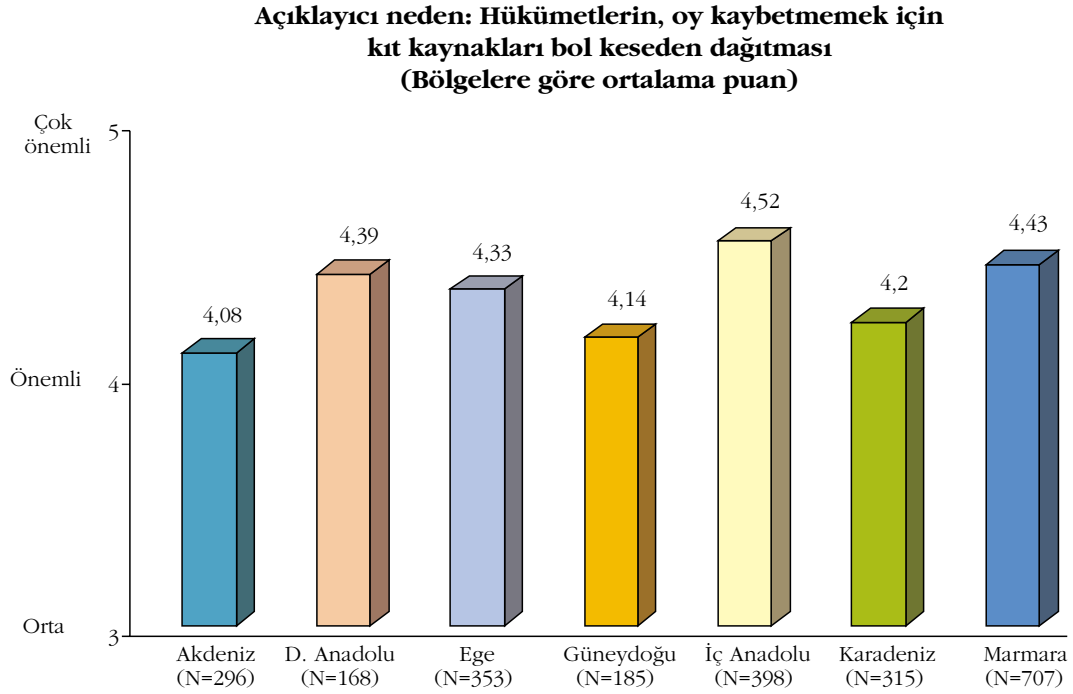
Grafik 34

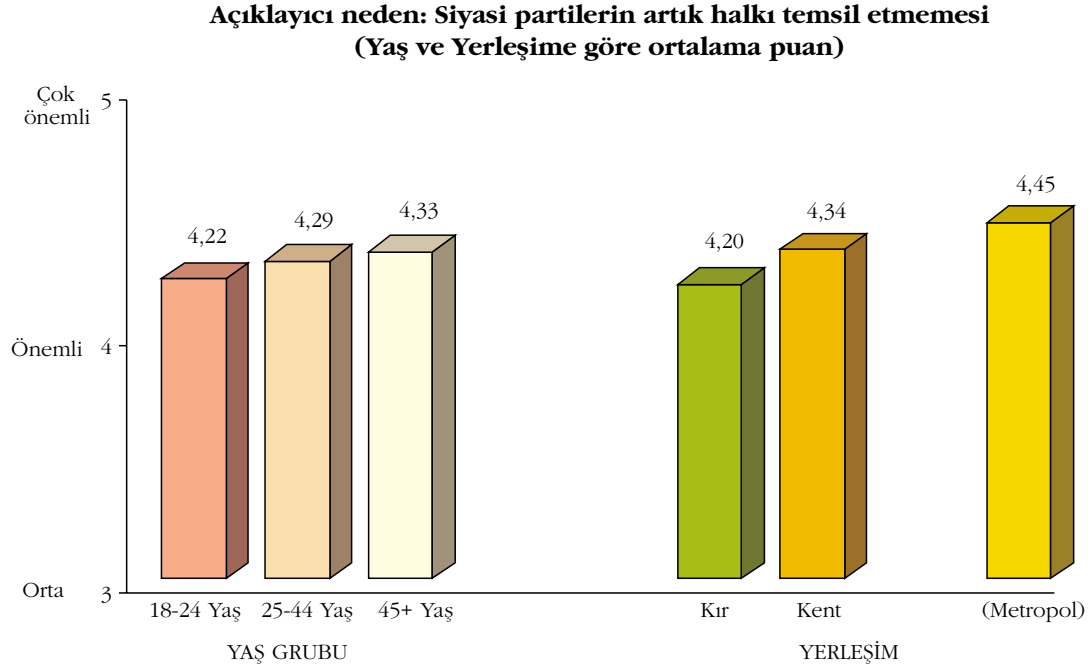
Grafik 35

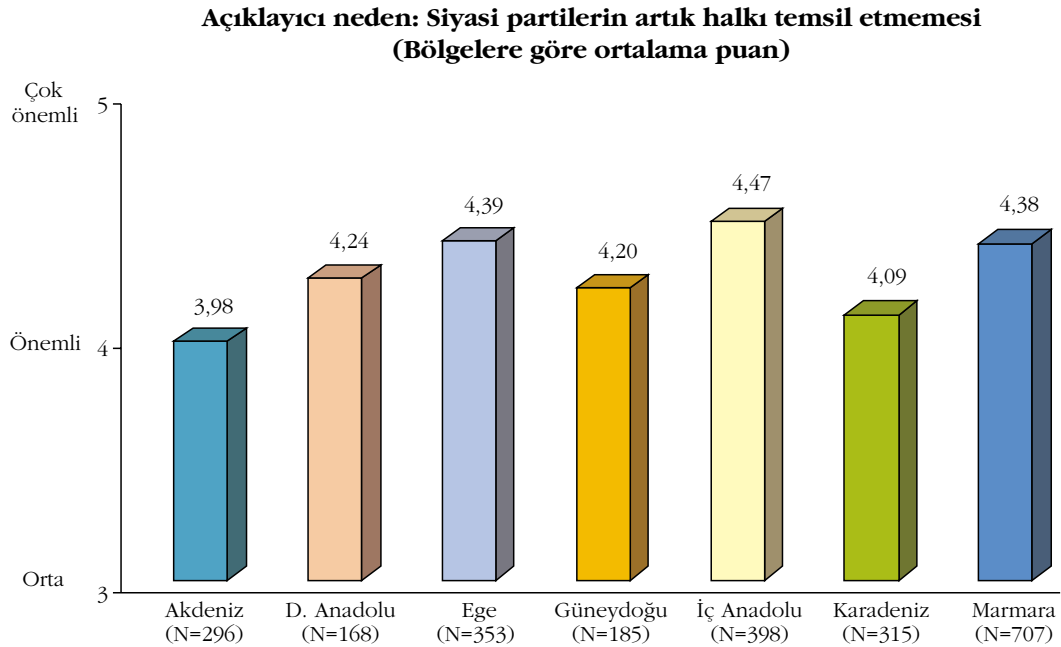
Grafik 36

Grafik 37

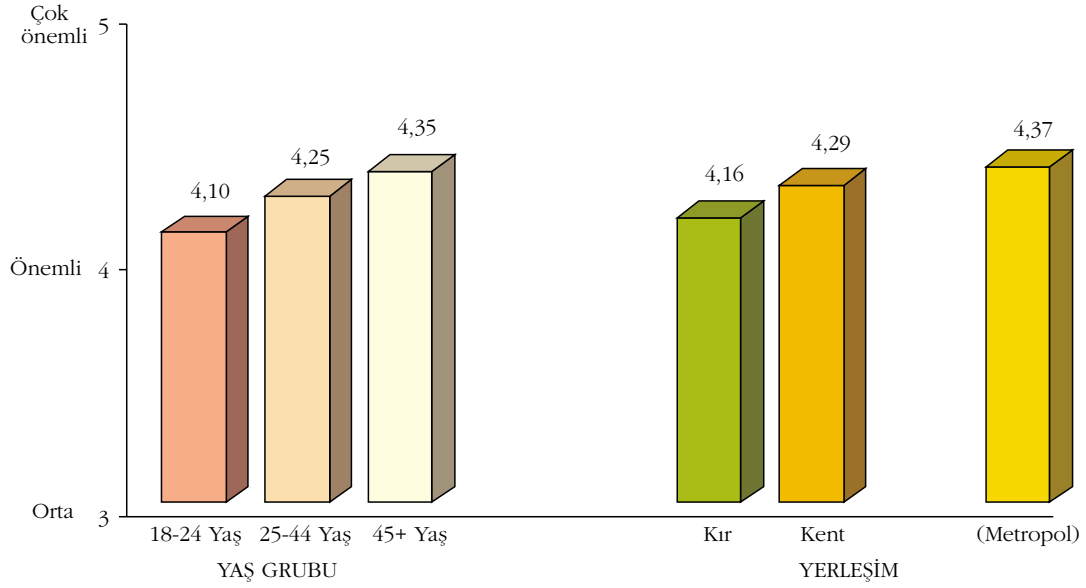

Grafik 38

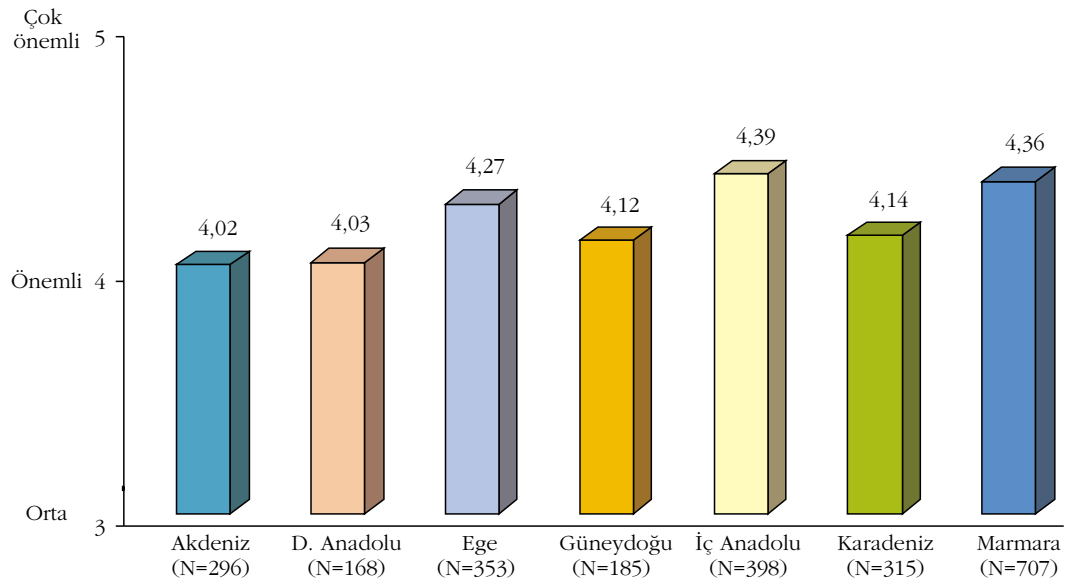
Grafik 39

**Açıklayıcı neden: Seçim sisteminin güçlü ve istikrarlı hükümetler çıkaramaması
(Yaş ve Yerleşime göre ortalama puan)**

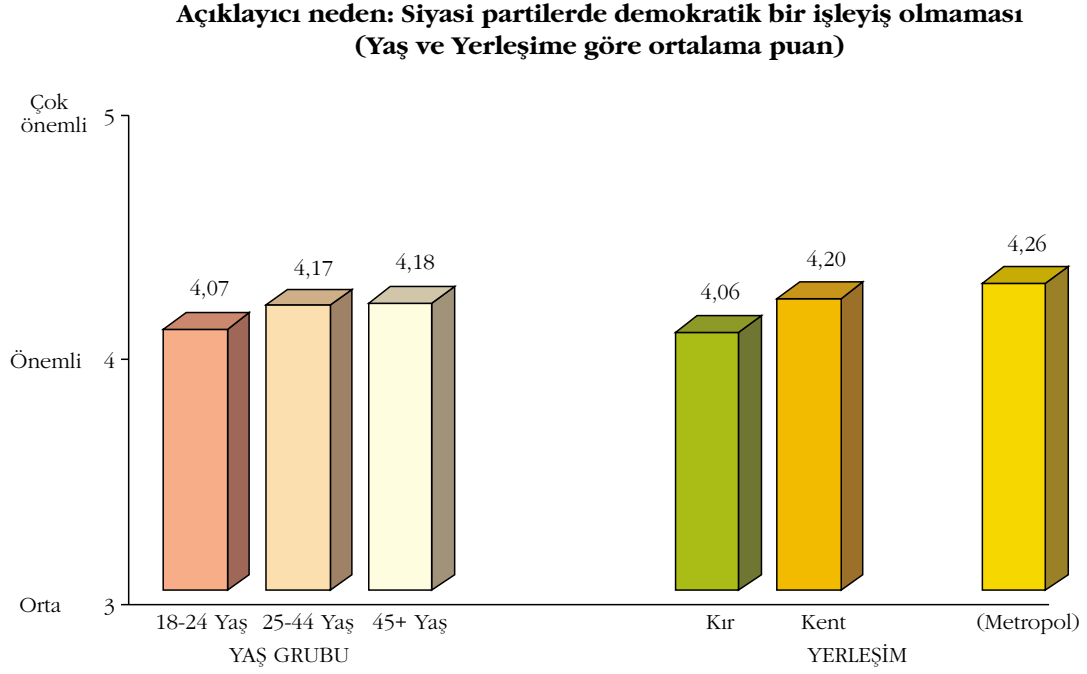

Grafik 40

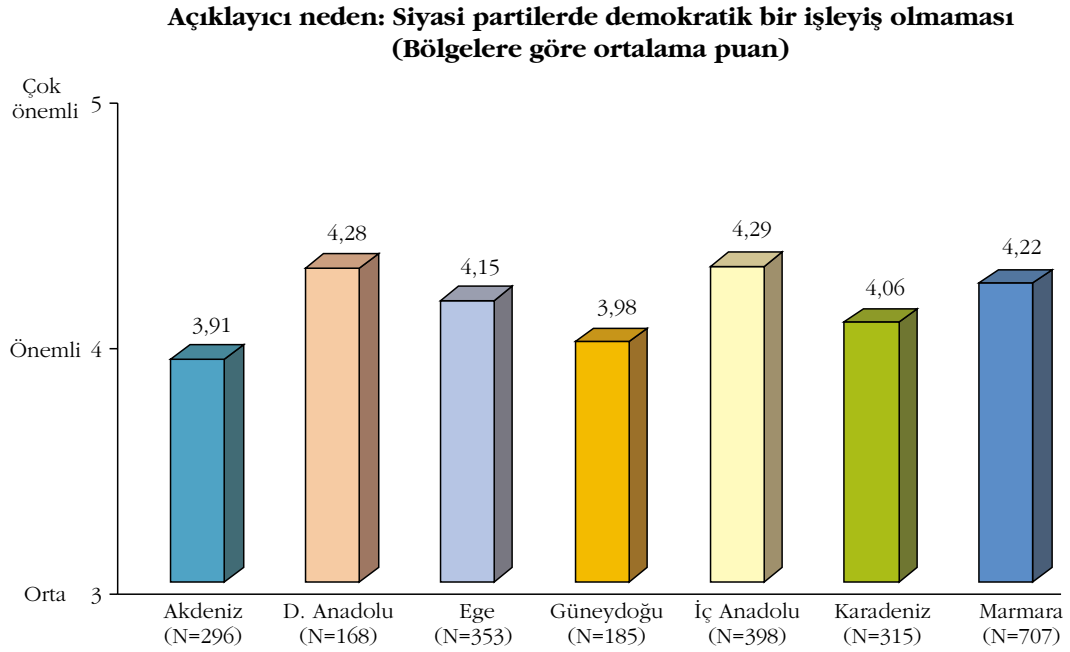
**Açıklayıcı neden: Seçim sisteminin güçlü ve istikrarlı hükümetler çıkaramaması
(Bölgelere göre ortalama puan)**

Grafik 41

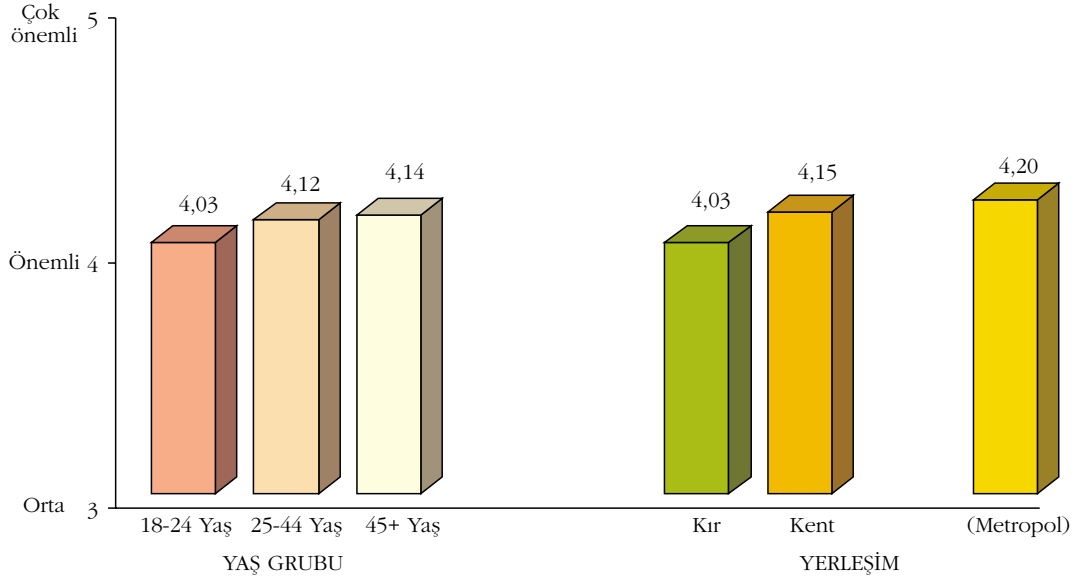

Grafik 42

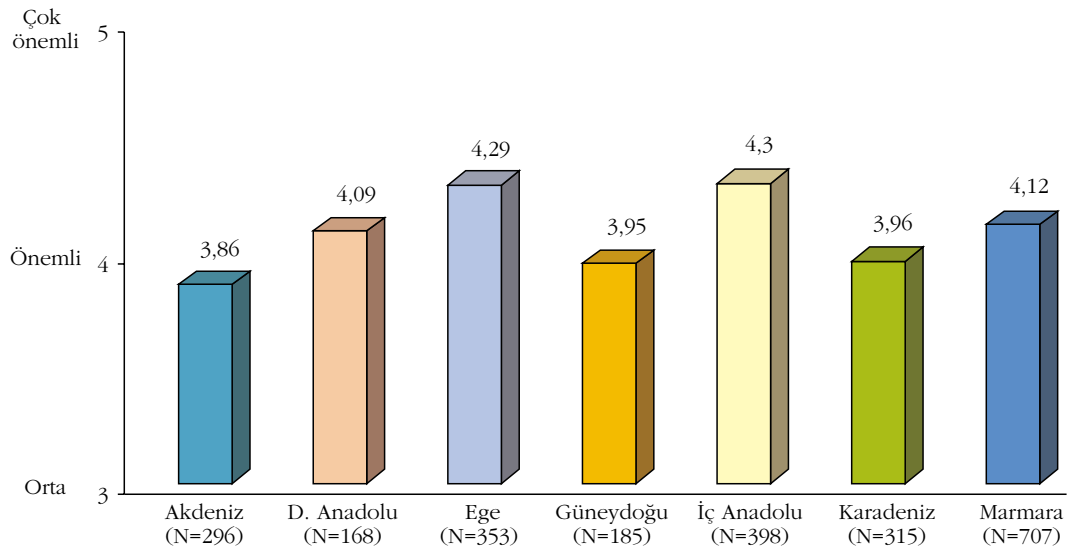
Grafik 43

**Açıklayıcı neden: Seçim sisteminin bütün kesimlerin
Meclis'te adil bir biçimde temsil edilmesine imkân vermemesi
(Yaş ve Yerleşime göre ortalama puan)**

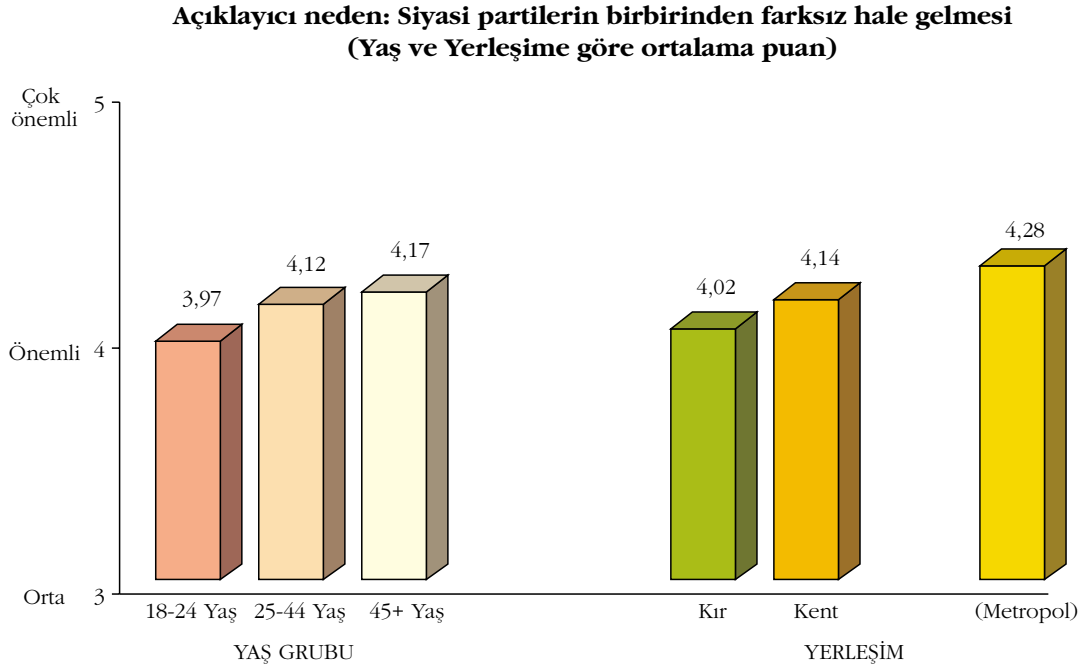

Grafik 44

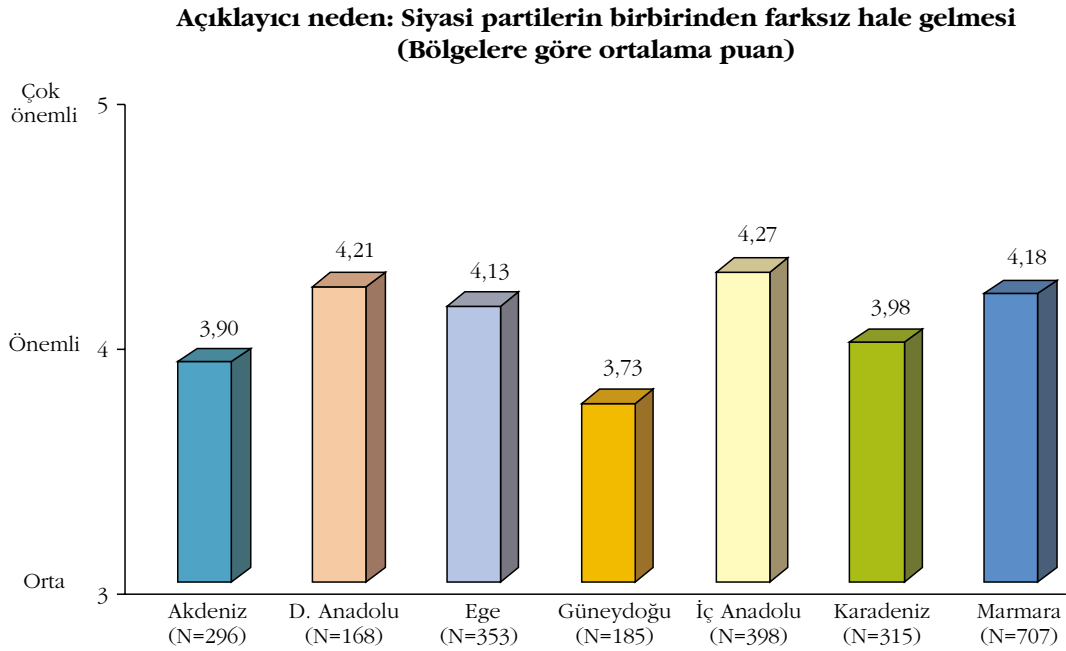
**Açıklayıcı neden: Seçim sisteminin bütün kesimlerin
Meclis'te adil bir biçimde temsil edilmesine imkân vermemesi
(Bölgelere göre ortalama puan)**

Grafik 45

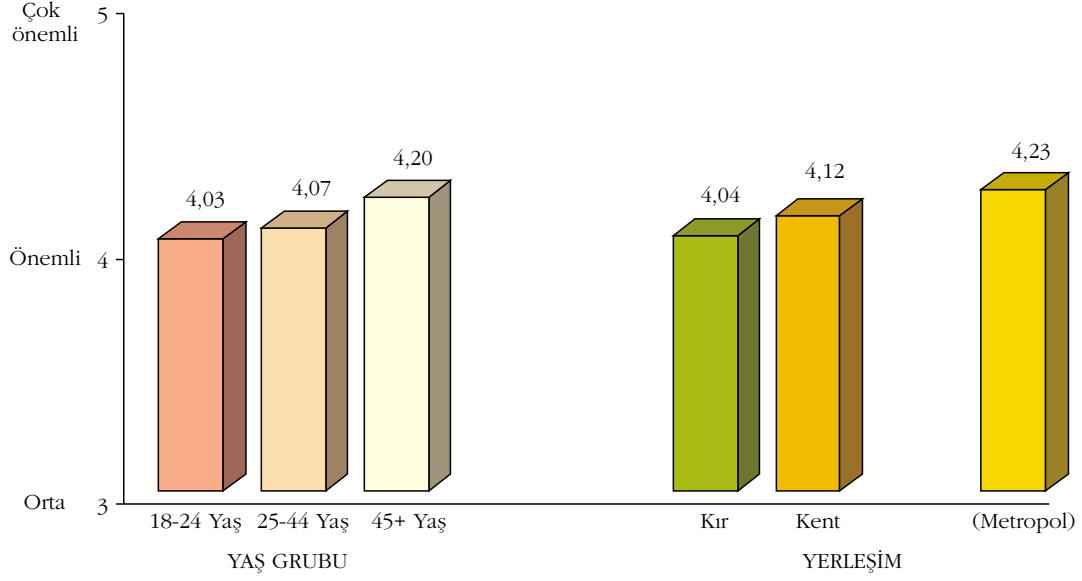

Grafik 46

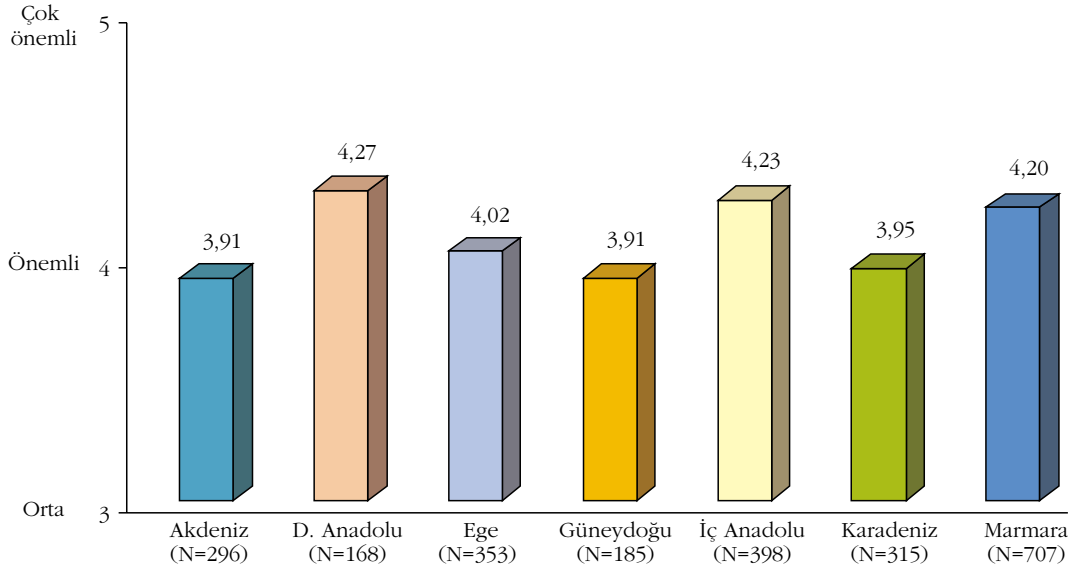
Grafik 47

**Açıklayıcı neden: Milletvekillerini halkın değil, parti liderlerinin seçmesi
(Yaş ve Yerleşime göre ortalama puan)**

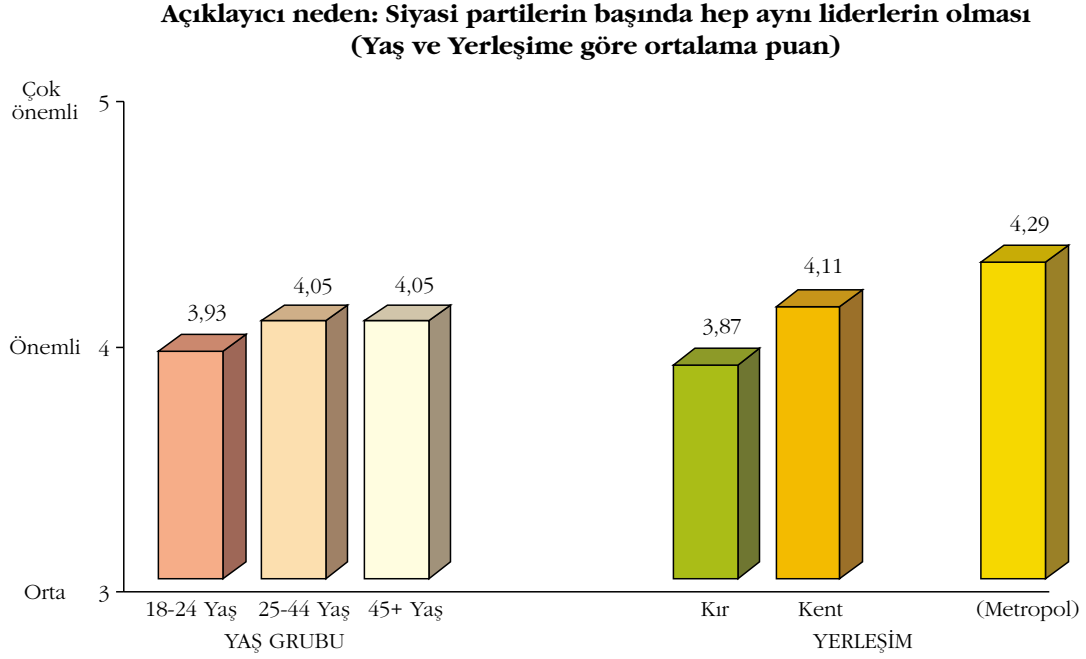

Grafik 48

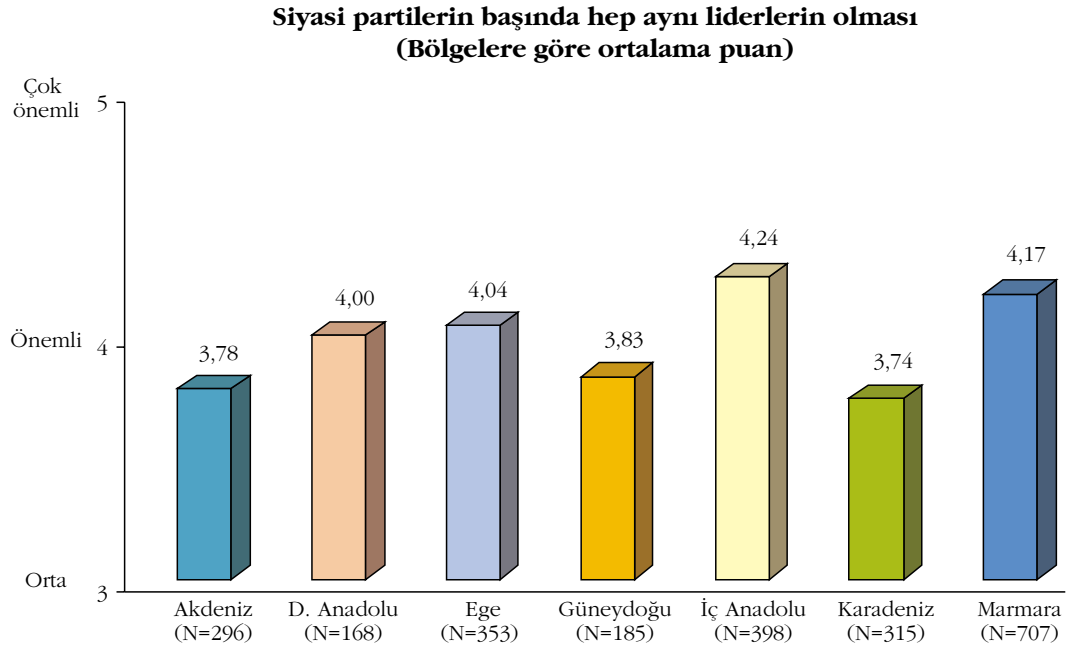
**Açıklayıcı neden: Milletvekillerini halkın değil, parti liderlerinin seçmesi
(Bölgelere göre ortalama puan)**

Grafik 49

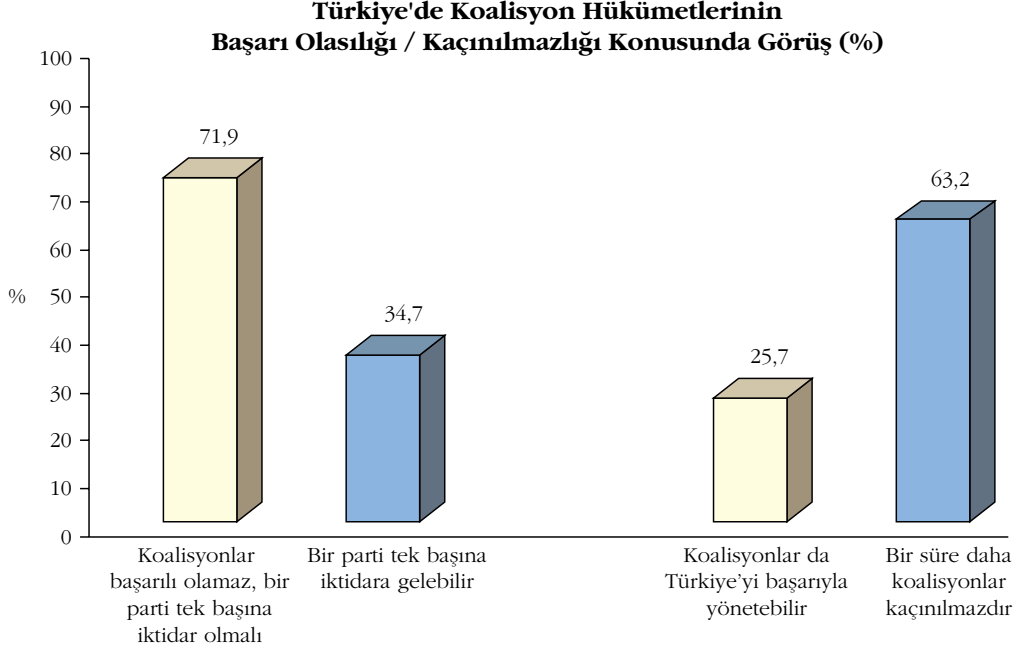

Grafik 50

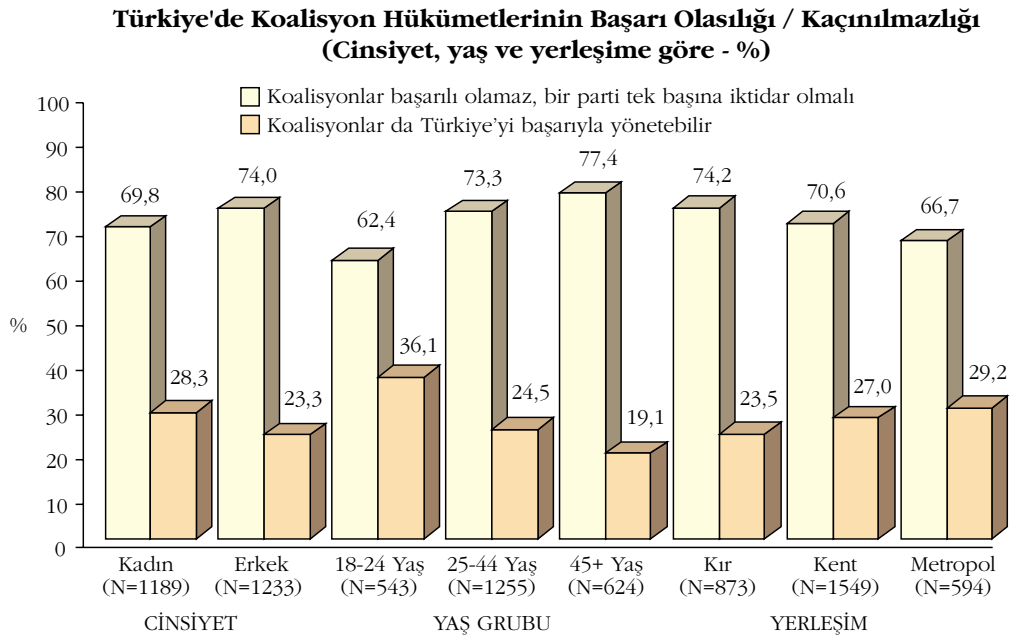

- Seçmenlerin yüzde 72'si koalisyonların başarılı olamayacağı kanısındadır.
- Bir partinin tek başına iktidara gelebileceğini düşünenler ise yüzde 35'tir.
- Türkiye'nin bir süre daha koalisyonlarla yönetileceğine kesin gözüyle bakanların yüzde 66'sı koalisyonların başarısına ihtimal vermemektedir. Bu oran genel kitlenin yüzde 42'sine denk düşmekte ve yakın gelecekte başarılı hükümet umudu olmayan geniş bir kesime işaret etmektedir.

Grafik 51

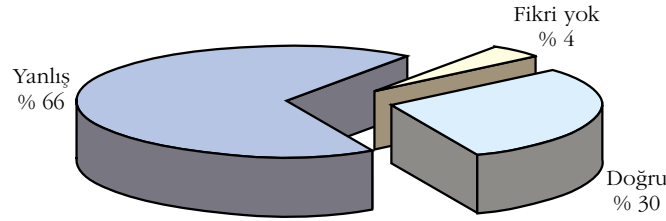
Grafik 52

- Görüşülen kişilerin üçte ikisi kurulacak bir koalisyon hükümetine siyasal yelpazenin hem sağında, hem de solunda yer alan partilerin katılmasına karşıdır.
 - Bu soruya verilen yanıtları ayrıştırıcı en önemli etken seçmenin mesleği ya da işidir. Devlet memurları ve yüksek öğrenimli serbest meslek sahipleri sağ-sol koalisyonlarını daha çok onaylamaktadır.
 - Esnaf, işçi, büro çalışanları, öğrenci ve öğretim üyeleri arasında ikinci önemli etken bugünkü parti tercihidir; bu grupta sağ-sol koalisyonlarını yanlış bulma oranı bugünkü iktidar ortaklarına oy verecek seçmenler arasında düşüktür.

Grafik 53

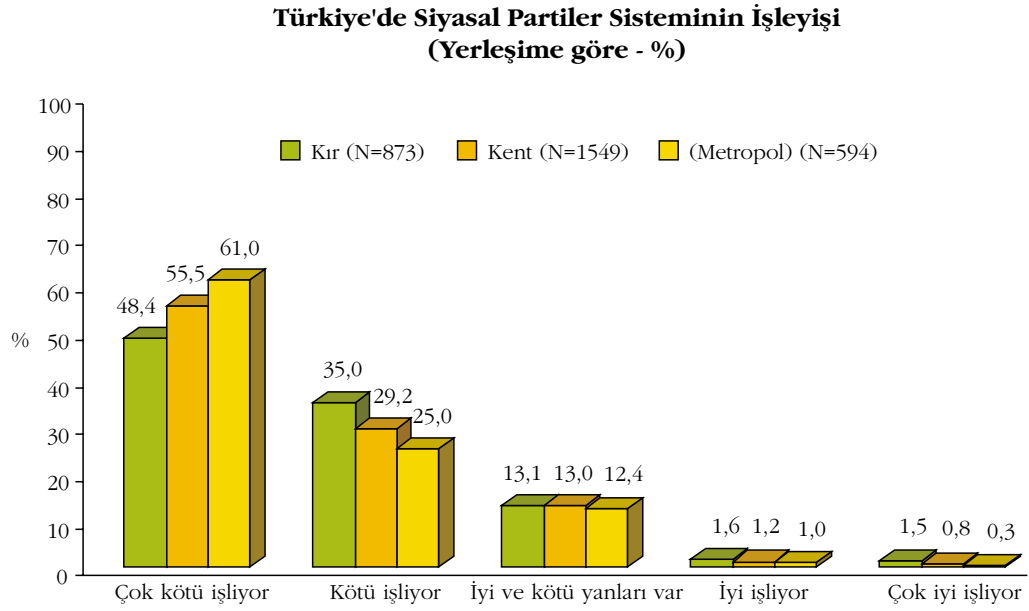
Sağ ve Sol Partiler Arasında Koalisyon Ortaklığı Konusunda Görüş (%)

Siyasal partilerle ilgili sorunlar

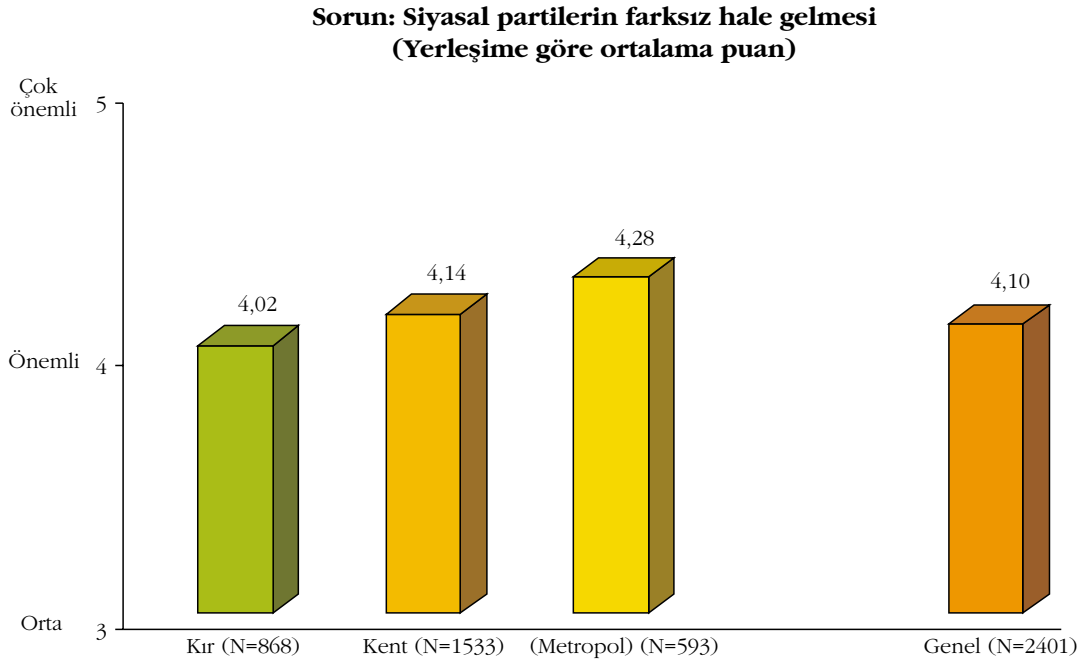
- Seçmen Türkiye’de siyasal partiler sisteminin işleyişini beğenmemektedir. Seçmen kitlesinin yüzde 84’ü bir kesim bu sistemin kötü ya da çok kötü işlediği kanısındadır.
- Bu olumsuz algılamanın ardında siyasal partilerin hem asıl işlevlerini yerine getirememesiyle, hem de yapılanmasıyla bağlantılı sorunlar olduğu anlaşılmaktadır.

Grafik 54

- Türkiye’de siyaset ya da siyasetin saygınlığını yitirmesi, temelde siyasal partiler rejimi çevresinde tartışılmaktadır. Oysa gerek grup toplantılara katılanların söylemi, gerek anket bulguları Türkiye’de siyasal partilerin birbirinden farksız hale geldiği yolundadır. Seçmenlerin yüzde 80’ine göre bu çok önemli ya da önemli bir sorundur.

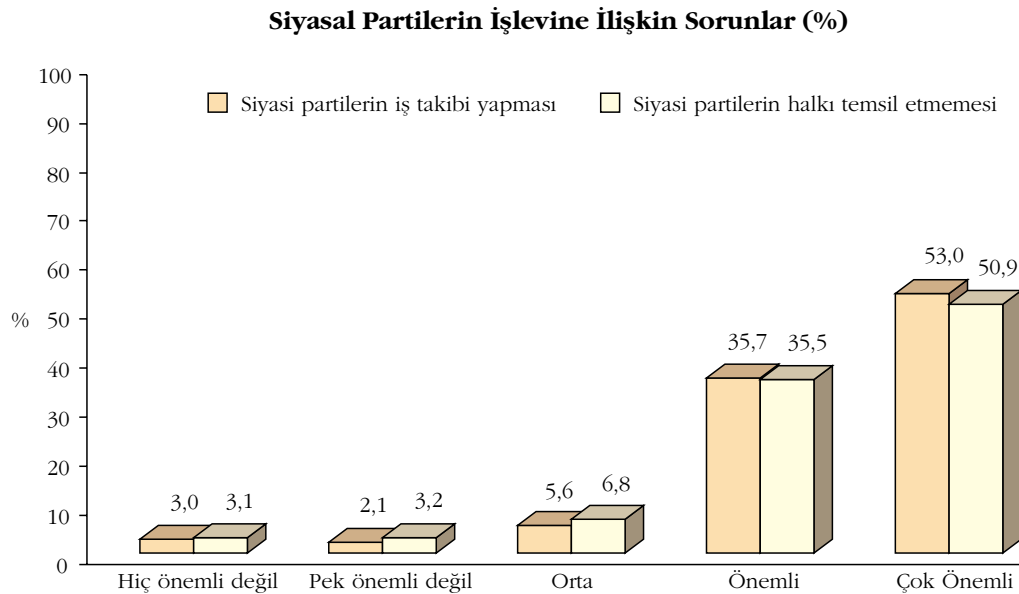
Grafik 55

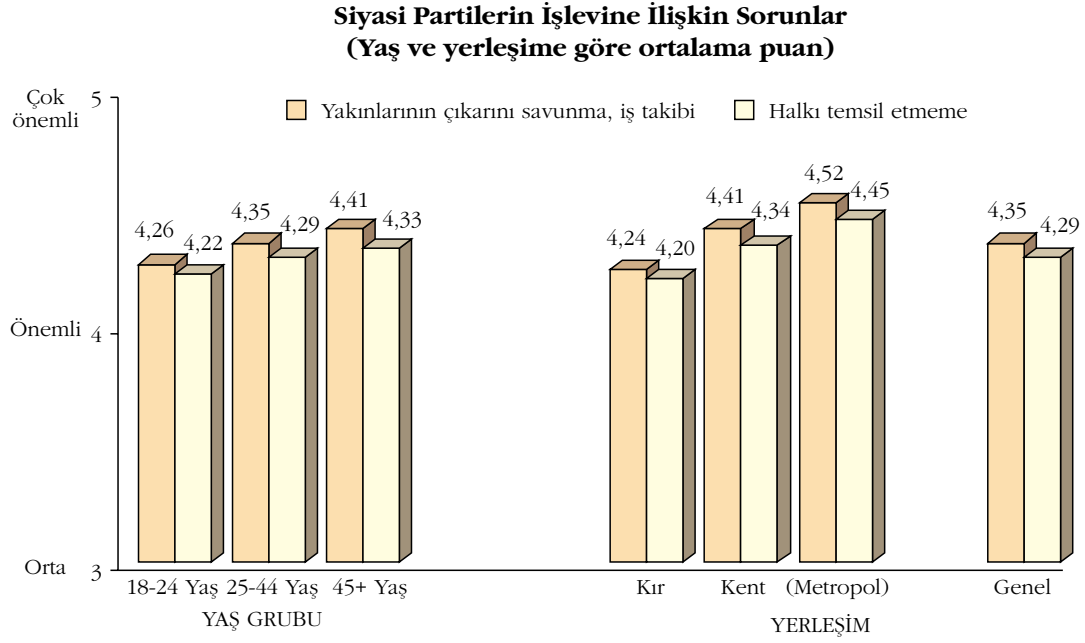
Siyasal partilerin işlevi

- Siyasal partilerin yalnızca partiye yakın kişilerin çıkarlarını savunarak iş takibi yaptığı ve artık halkı temsil etmediği görüşleri Türkiye'nin yönetim sorunlarını açıklayıcı nedenlerin başlarında sayılmıştır. Bu bulgu siyasal partilerin seçmen kitlesinden kopuk olduğu ve asıl işlevlerini yerine getiremediği biçiminde yorumlanabilir.
- Siyasal partilerin kendi yakınlarının çıkarlarını savunmasını ve iş takibi yapmasını çok önemli ya da önemli sorun sayanların oranı yüzde 89'dur.
 - Bu konudaki en önemli ayrıştırıcı etken coğrafi bölgedir. İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Marmara bölgesi seçmenleri bu konuda özellikle duyarlıdır. Ege'de de İzmir büyükşehir seçmeni bu sorunu öne çıkarmaktadır.
- Partilerin halkı temsil etmemesi de seçmenlerin yüzde 86'sına göre çok önemli ya da önemli bir sorundur.
 - Bu konuda da en önemli ayrıştırıcı etken coğrafi bölgedir. Ege, İç Anadolu ve Marmara bölgesi seçmenleri bu konuda özellikle duyarlıdır. Bu bölgelerde ikinci önemli etken bugünkü parti tercihidir; CHP ve HADEP seçmeni bu soruna çok önem vermektedir.

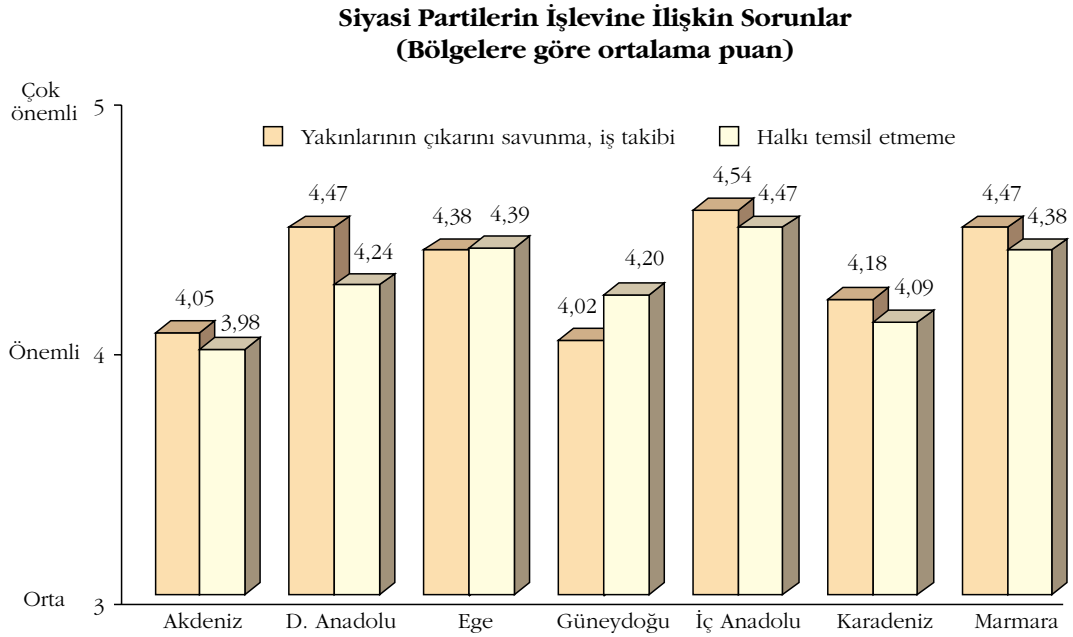
Grafik 56

Grafik 57

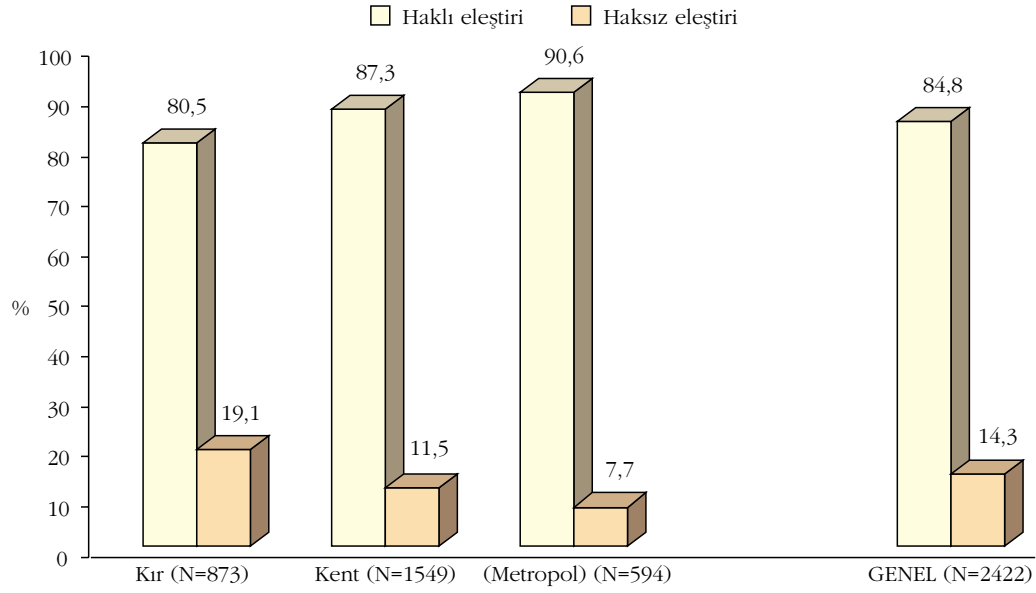
Grafik 58

- Siyasal partilerin seçmen kitlesinden kopukluğunu düşündüren bir başka bulgu, seçmen kitlesinin yüzde 85'ine göre seçmenin beğenmediği adayların da milletvekili seçilebilmesidir.
- Bu konuda en önemli ayrıştırıcı etken seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyidir; eleştiri dozunun yüksek olduğu bilgili seçmenler arasında ayrıştırıcı etken yerleşimdir.

Grafik 59

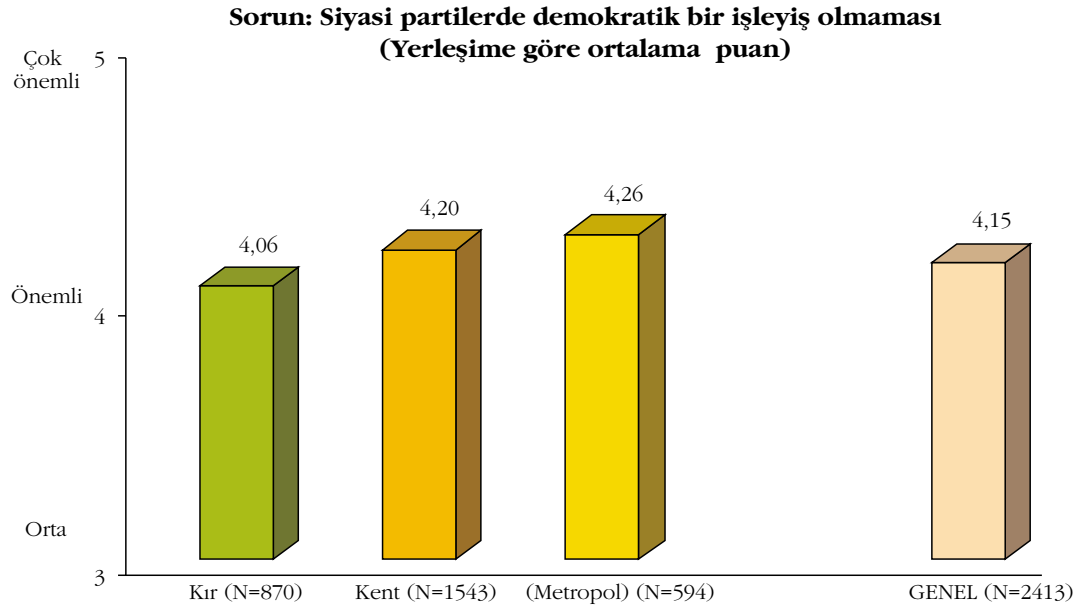
**Siyasal Partilerin Seçmenden Kopukluğu: Beğenilmeyen adayların seçilebilmesi
(Yerleşime göre - %)**

Siyasal partilerin yapısı

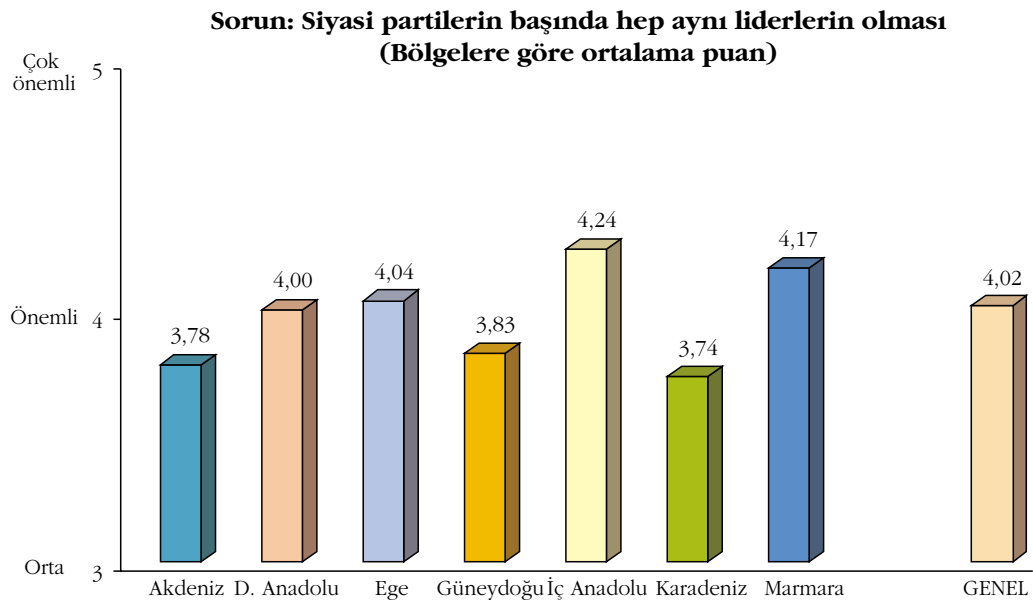
- Seçmenlerin yüzde 84'ü siyasi partilerde demokratik bir işleyiş olmamasını, yüzde 78'i de partilerin başında hep aynı liderlerin olmasını çok önemli ya da önemli sorun olarak görmektedir.

Grafik 60

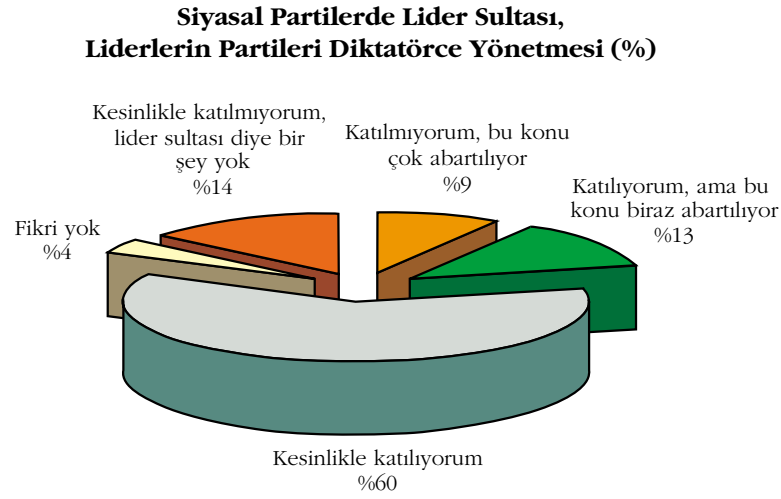
- Partilerin başında hep aynı liderlerin bulunması konusunda birincil ayrıştırıcı etken coğrafi bölgedir.

Grafik 61

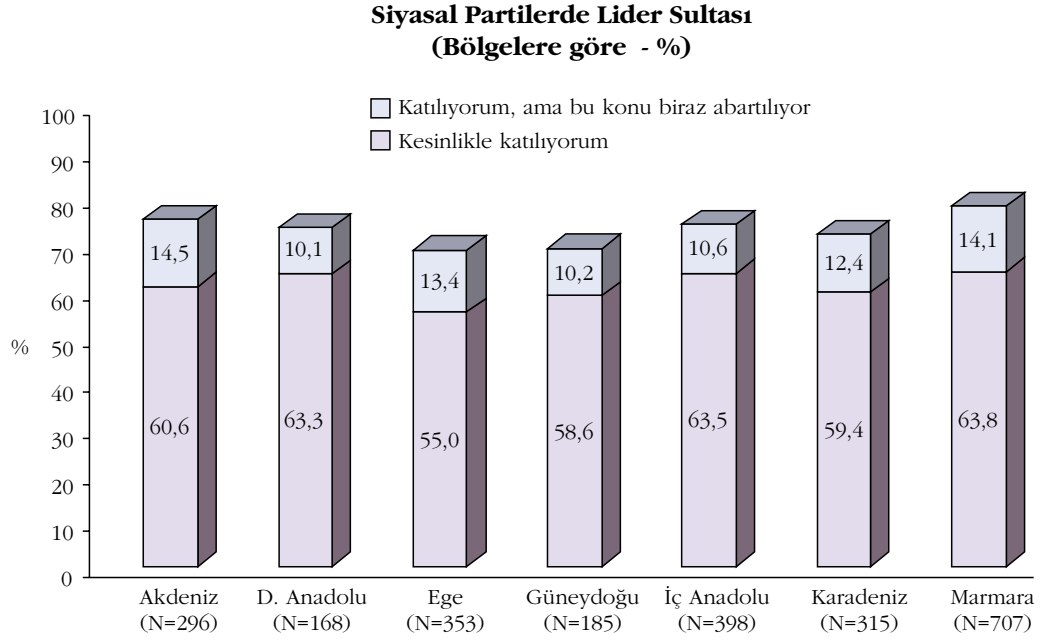

- Seçmen kitlesinin yüzde 61'i "siyasal partilerde bir lider sultanı olduğu, liderlerin partileri diktatörce yönettiği" yolundaki ifadeye kesinlikle katıldığını bildirmiştir. Bu ifadeye toplam katılma oranı yüzde 84'tür.
- Lider sultanı algılamasında en önemli ayrıştırıcı seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyidir; seçmenin bilgisi arttıkça lider sultanı algılaması düzenli olarak güçlenmektedir. İkinci önemli etken bilgili seçmenler arasında bugünkü parti tercihi, görece bilgisiz seçmenlerde ise coğrafi bölge ve SES'tir.

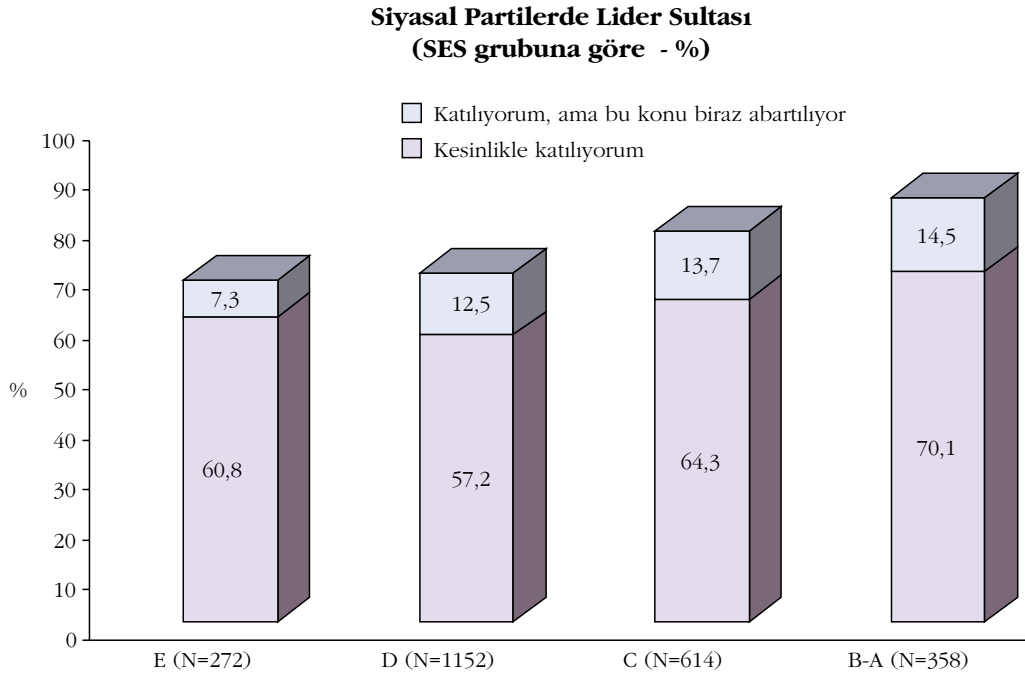
Grafik 62

Grafik 63

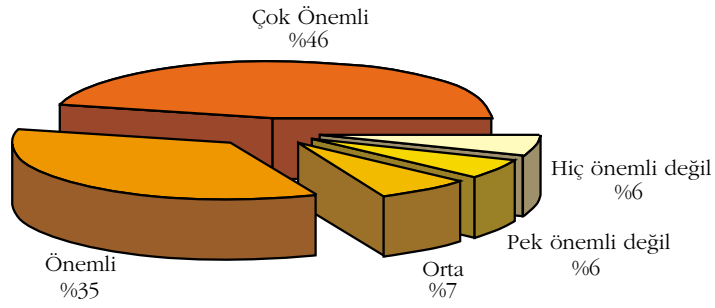
Grafik 64

- Seçmenlerin yüzde 81'i milletvekillerini halkın değil, parti liderlerinin seçmesi sorununu Türkiye'nin bugünkü siyaset ve yönetim sıkıntılarının ortaya çıkmasında çok önemli ya da önemli olduğunu düşünmektedir.
- Bu konuda en önemli ayrıştırıcı etken seçmenin bugünkü olası oyudur; AKP, CHP ve HADEP seçmeni ile geçersiz oy kullanacak, oy kullanmayacak ve kararsız olanlar bu sorunu çok daha fazla önemsemektedir.

Grafik 65

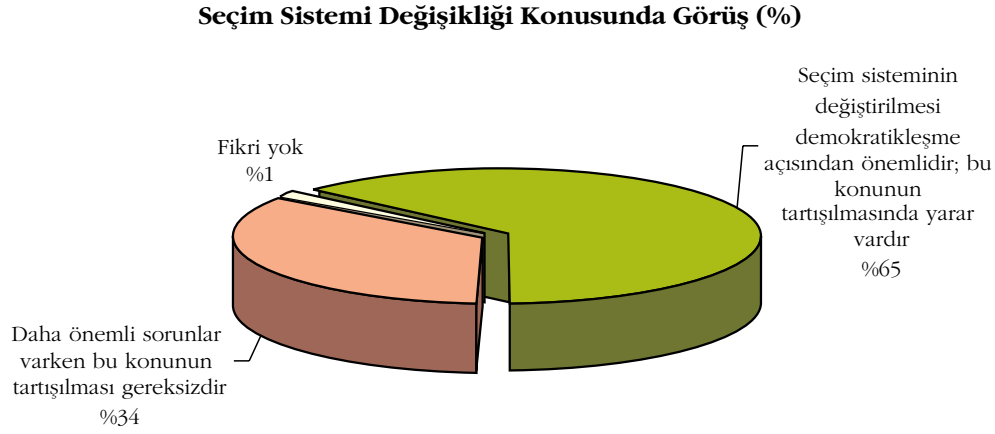
Sorun: Milletvekillerini halkın değil, parti liderlerinin seçmesi (%)

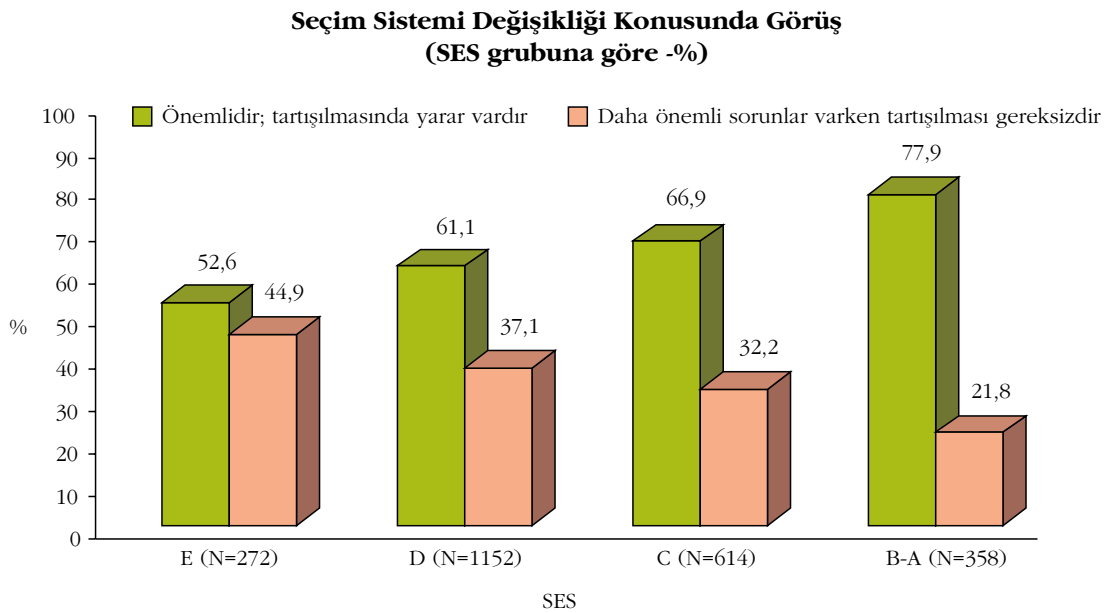
Yürürlükteki seçim sistemiyle ilgili sorunlar

- Seçmenlerin yaklaşık üçte ikisi seçim sisteminin değiştirilmesini önemli bulmakta ve tartışılmasında yarar görmektedir.
 - Bu konuda en önemli ayrıştırıcı etken seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyidir; seçmenin bilgisi arttıkça konuya verdiği önem de artmaktadır.

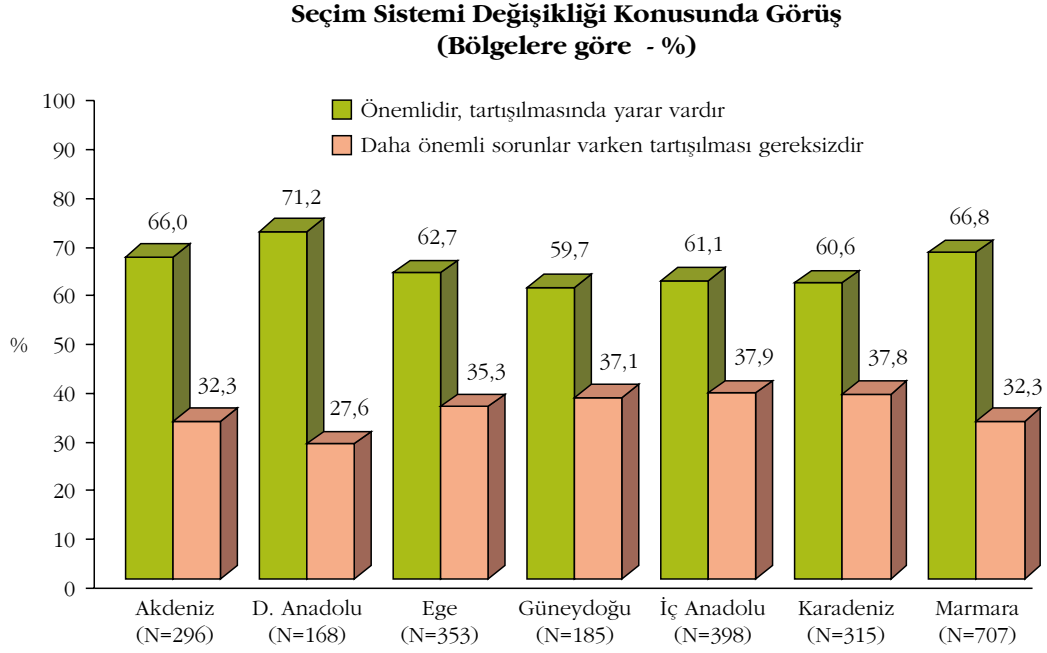
Grafik 66

Grafik 67

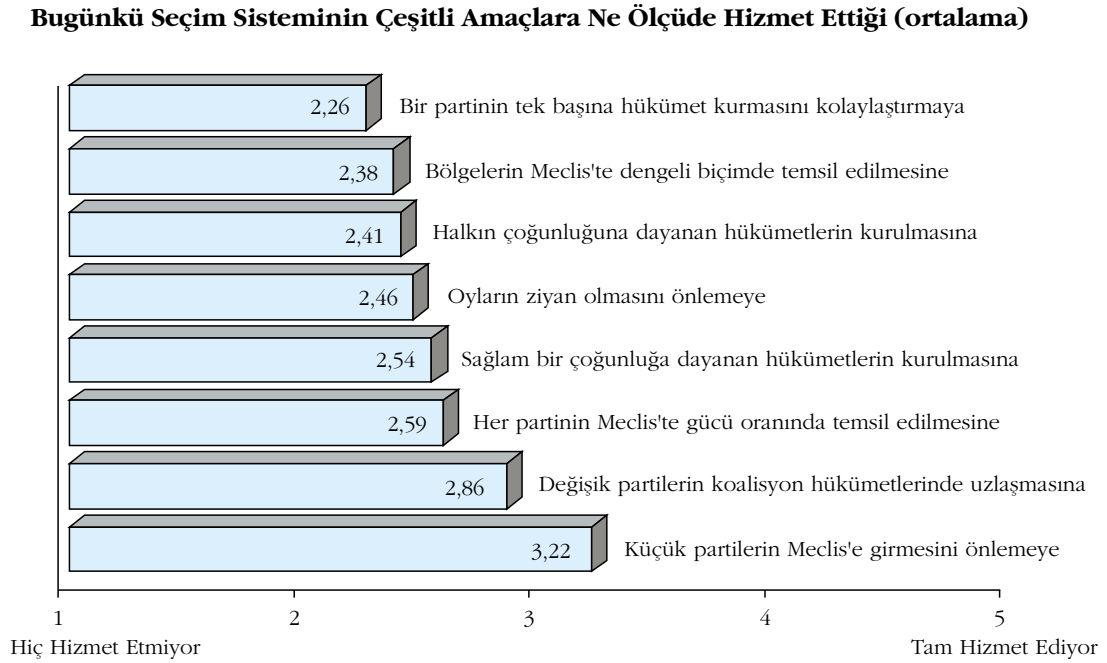

Grafik 68

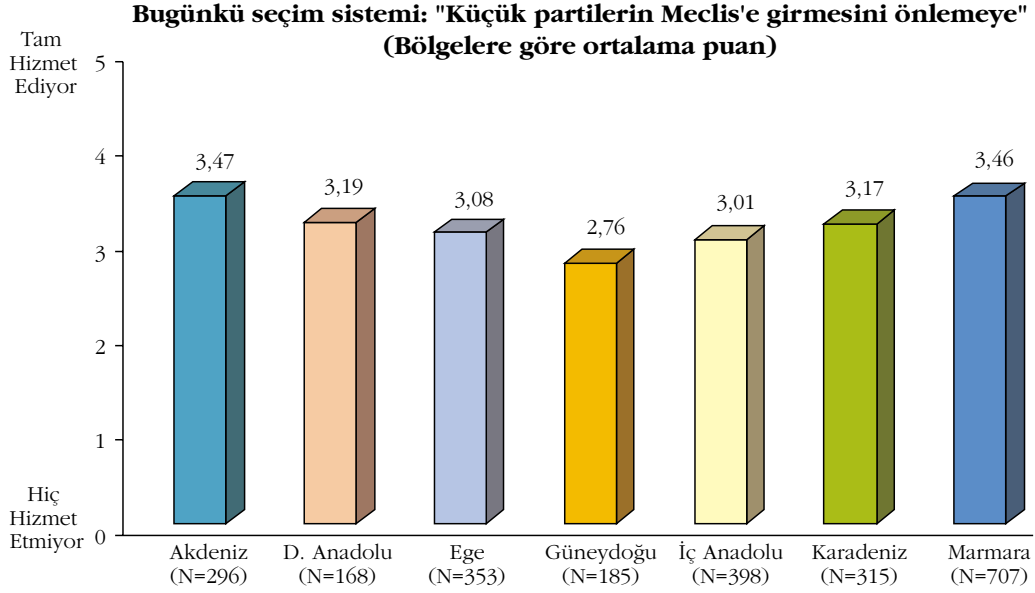
- Bugünkü seim sisteminin eşitli amaçlara hizmet etme açısından genelde yetersiz kaldığı düşünülmektedir.

Grafik 69

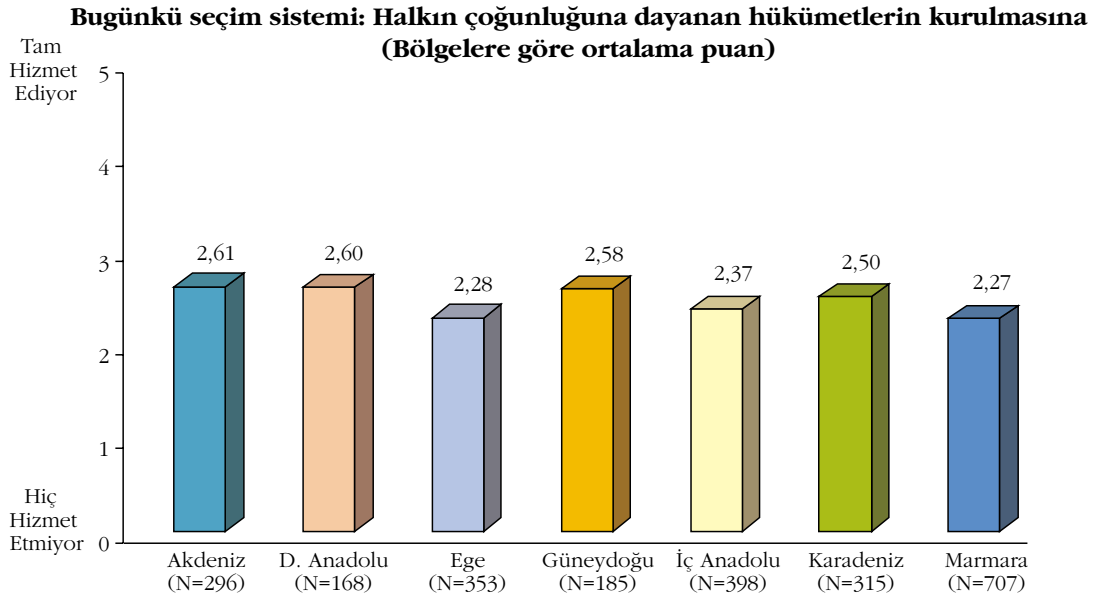
- Sistemin en fazla hizmet ettiği düşünölen amaç, küçük partilerin Meclis'e girmesini önlemektir. Örneklemin yüzde 53'ü bu yönde görüş belirtmiştir.
 - Bu konuda en önemli ayrıştırıcı etken seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyidir; seçmenin bilgisi arttıkça bu görüş güçlenmektedir.

Grafik 70

- Sistemin tek bir partinin hükümet kurmasını kolaylaştırdığını düşönenlerin oranı ise yüzde 22'de kalmaktadır.
 - Bu konuda en önemli ayrıştırıcı etken seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyidir; seçmenin bilgisi azaldıkça bu görüş güçlenmektedir.

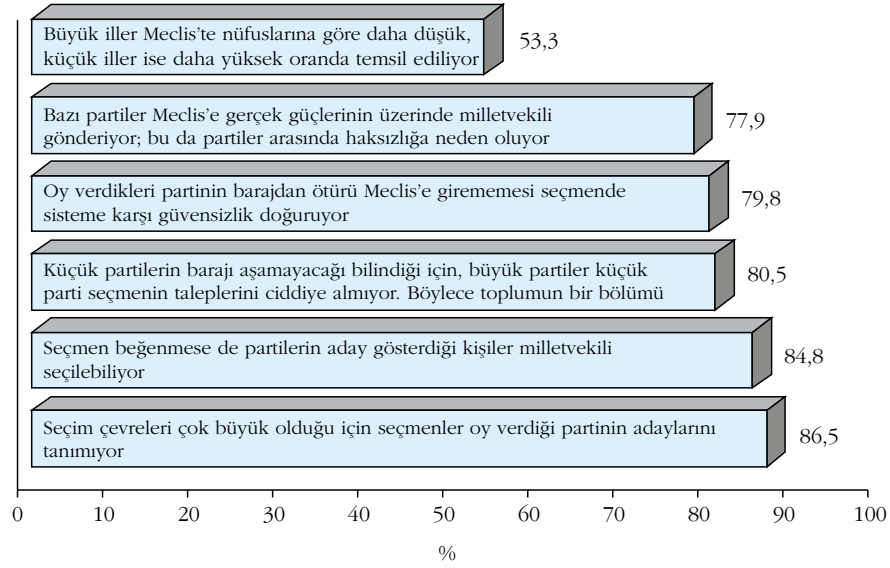
Grafik 71

- Bugünkü seçim sistemine yöneltilen en güçlü iki eleştiri seçim çevrelerinin büyüklüğü nedeniyle seçmenin adayları tanımaması (yüzde 87) ve seçmenin beğenmediği adayların da milletvekili seçilebilmesi (yüzde 85), en zayıf eleştiri ise büyük illerin Meclis'te eksik temsili (yüzde 53) konusundadır.

Grafik 72

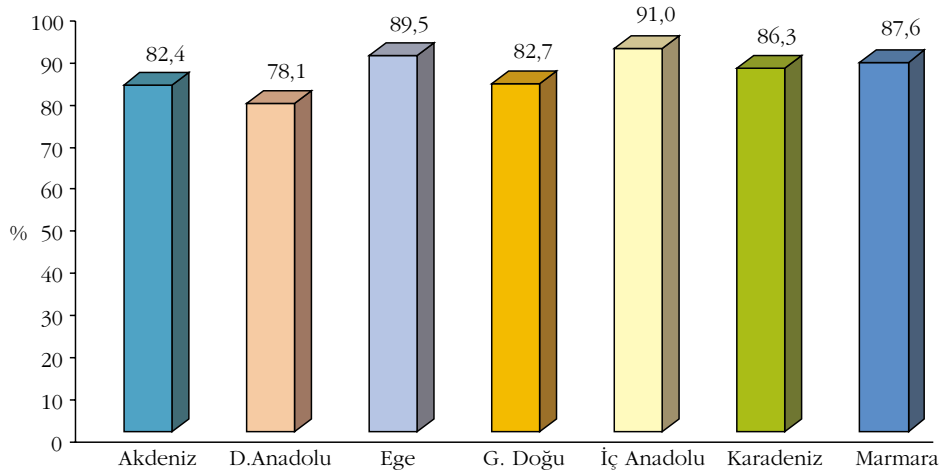
Seçim Sistemine Yönelik Eleştirileri Haklı Bulma (Kişi %)

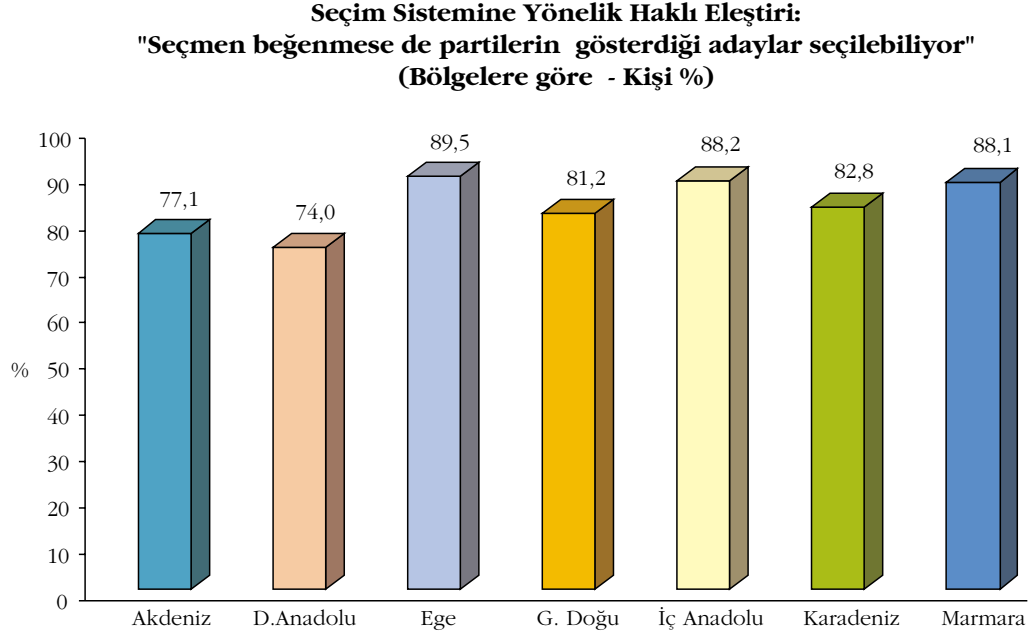
- Seçim çevrelerinin büyüklüğü nedeniyle seçmenin adayları tanımamasını eleştirmede en önemli etken seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyidir; eleştirme eğiliminin yüksek olduğu görece bilgili seçmenler arasında ikinci önemli etken coğrafi bölgedir.

Grafik 73

**Seçim Sistemine Yönelik Haklı Eleştiri:
"Seçim çevreleri çok büyük olduğu için seçmenler adayları tanımıyor"
(Bölgelere göre - Kişi %)**

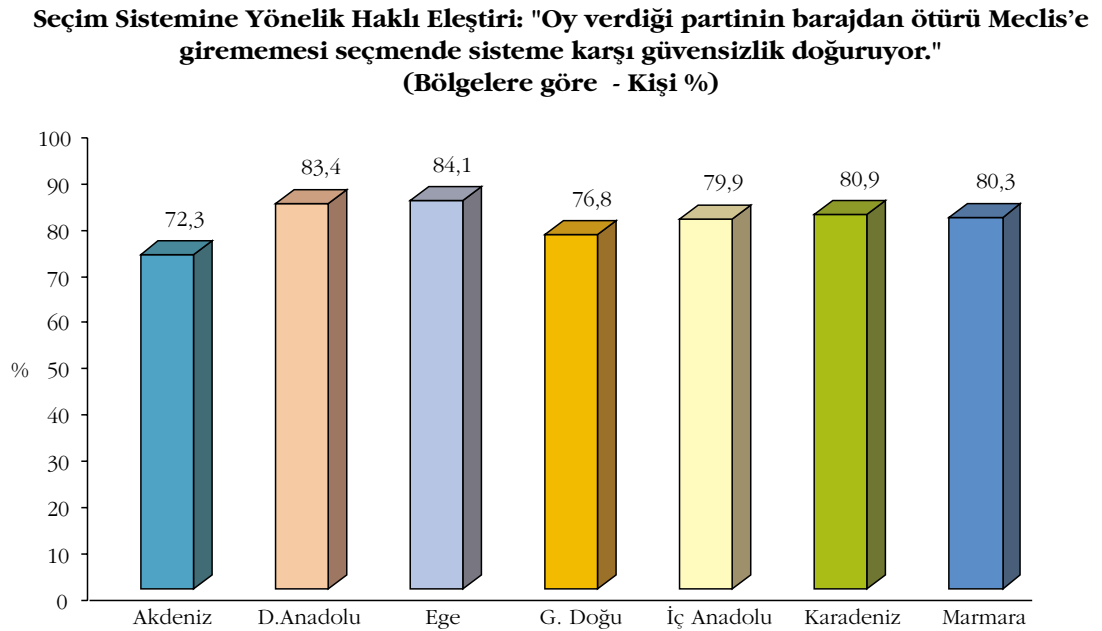

Grafik 74

• Barajın Meclis'te bazı kesimlerin eksik ve bazı partilerin haksız temsiline yol açtığı, hatta oy verdiği partinin barajdan ötürü Meclis'e girememesinin seçimde sisteme karşı güvensizlik yarattığı yolundaki eleştirileri de her beş kişiden dördü yerinde bulmaktadır.

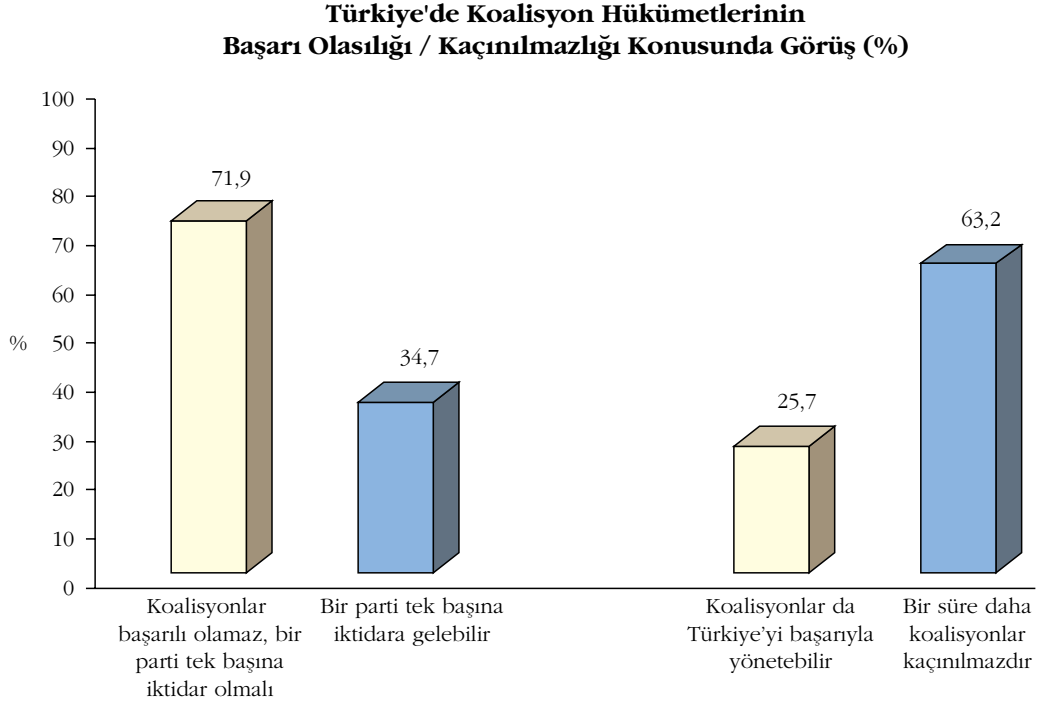
Grafik 75

Tek parti iktidarı – koalisyon olasılığı

- Genel seçmen kitlesinin yüzde 63'ü bugünkü seçim sistemiyle Türkiye'de mevcut ya da kurulabilecek herhangi bir partinin yakın gelecekte tek başına iktidara gelemeyeceği kanısındadır.
 - Bu soruya verilen yanıtları ayırıştırıcı en önemli etken bugünkü parti tercihidir. Türkiye'nin bir süre daha koalisyon hükümetleriyle yönetileceğine kesin gözüyle bakanlar daha çok DSP, MHP, ANAP ve CHP seçmenleridir.

Grafik 76

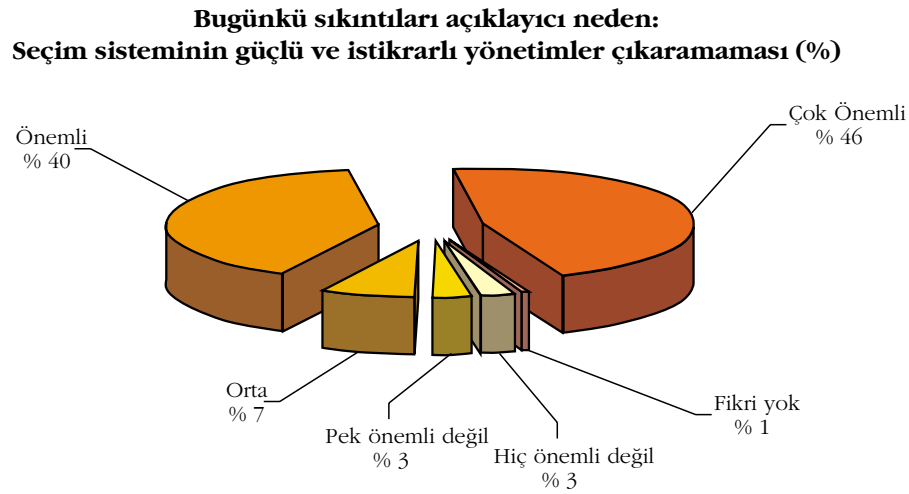

- Seçmen kitlesinin yüzde 72'si Türkiye'de koalisyonların başarılı olamayacağını düşünmektedir.
 - Bu soruya verilen yanıtları ayırıştırıcı en önemli etken yaştır. Gençler koalisyon hükümetlerine daha fazla başarı şansı tanımaktadırlar.

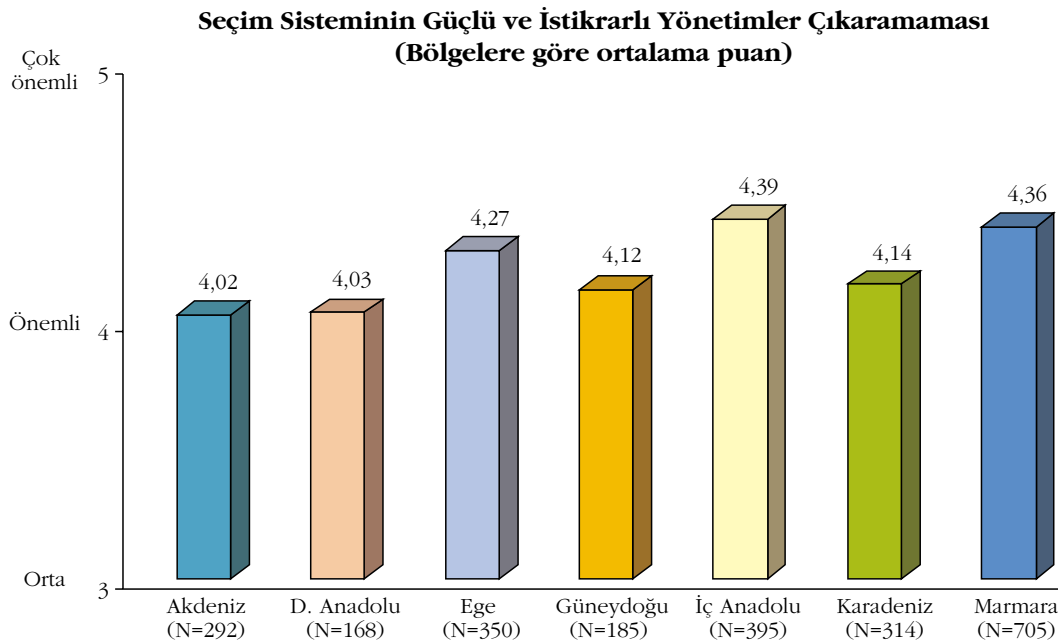
Temsilde adalet – yönetimde istikrar sorunları

- Seçim sisteminin gerek temsilde adaleti, gerek istikrarlı hükümetlerin kurulmasını sağlamaması Türkiye'nin bugünkü sıkıntılarının çok önemli ya da önemli etkeni olarak görülmektedir.
- Seçmenlerin yüzde 86'sına göre seçim sisteminin istikrarlı hükümetler çıkaramaması bugünkü sıkıntıların çok önemli ya da önemli bir nedenidir.
 - Bu soruna verilen önemde birincil ayrıştırıcı etken coğrafi bölgedir.

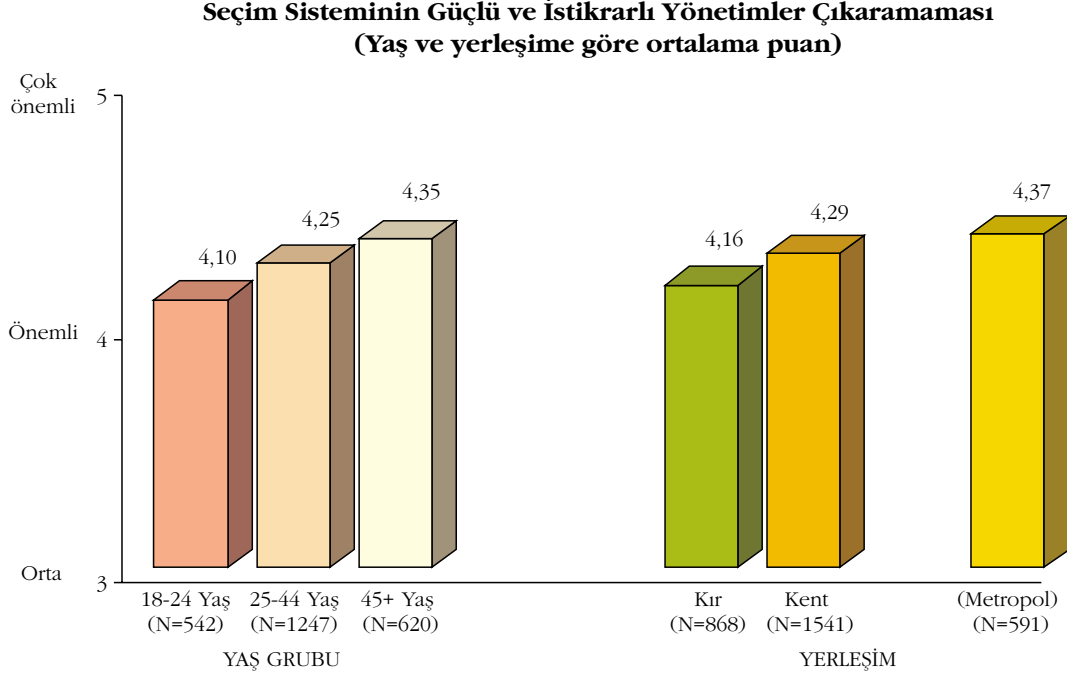
Grafik 77

Grafik 78

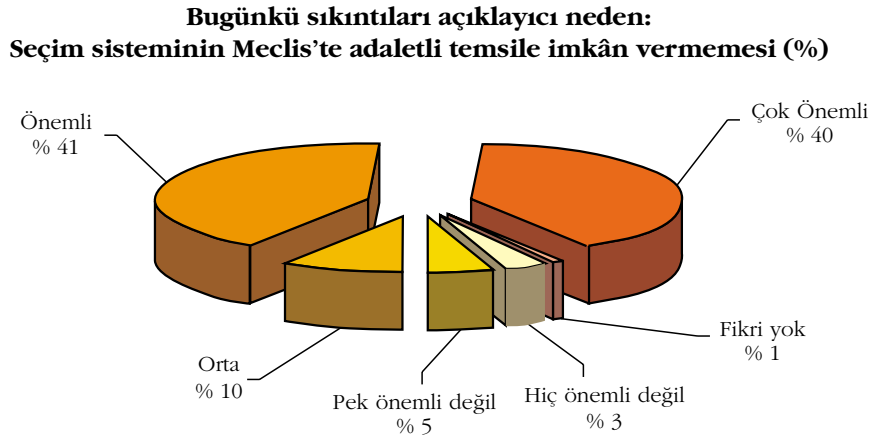

Grafik 79

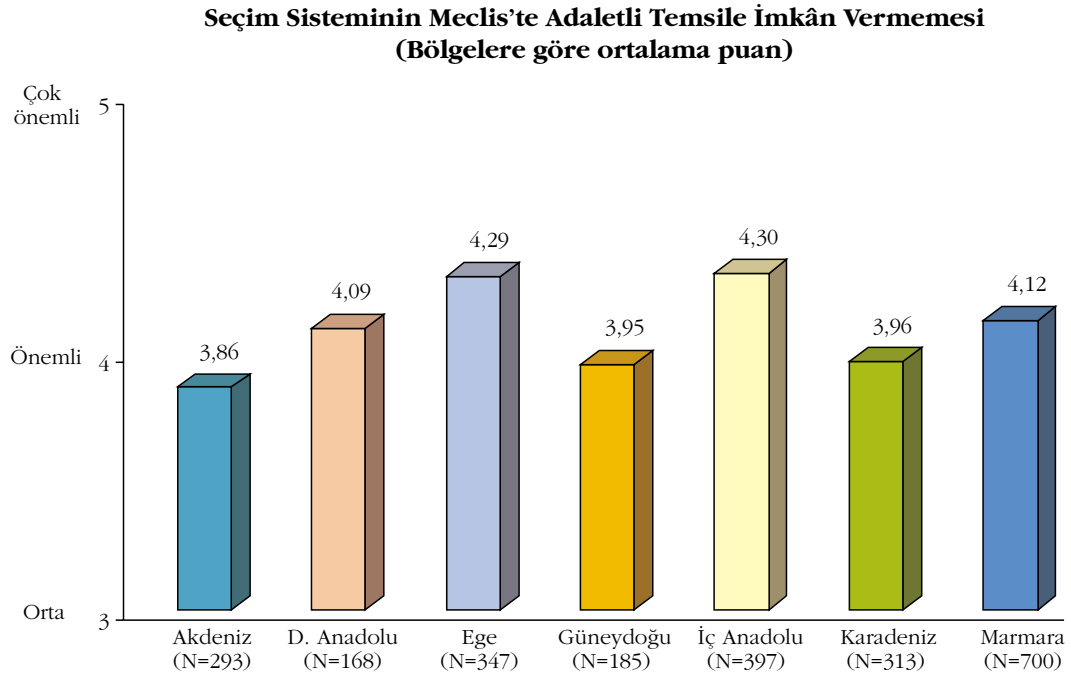

- Seçmenlerin yüzde 81'ine göre, seçim sisteminin bütün kesimlerin Meclis'te adil bir biçimde temsil edilmesine elvermemesi bugünkü sıkıntılarının çok önemli ya da önemli bir nedenidir.
 - Bu soruna verilen önemde de birincil ayrıştırıcı etken coğrafi bölgedir.

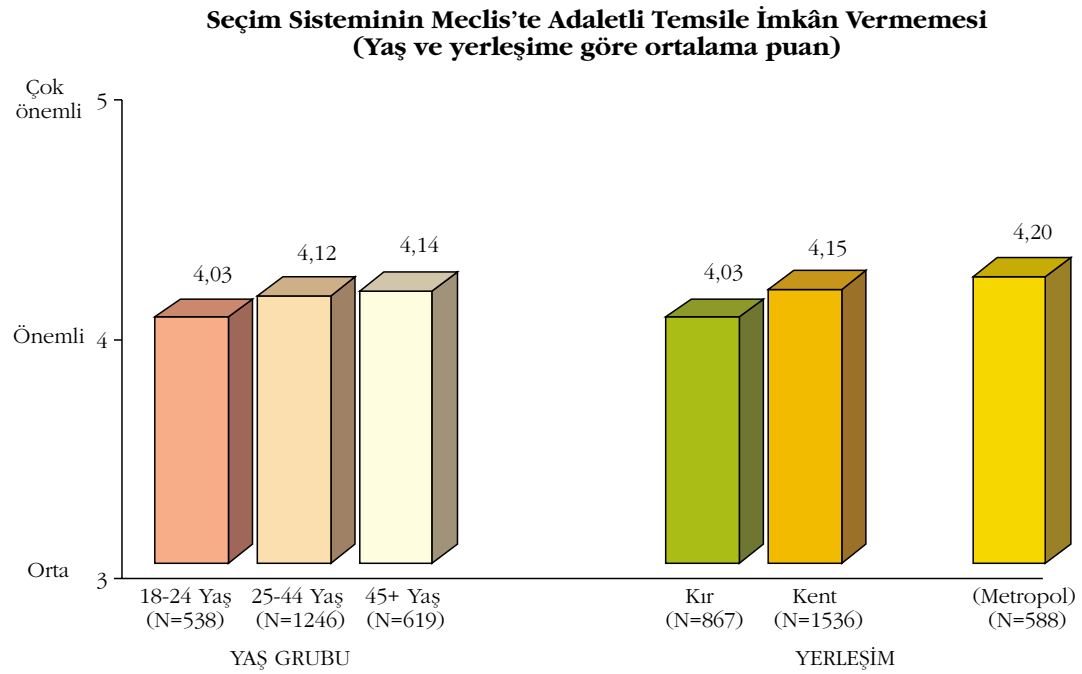
Grafik 80

Grafik 81

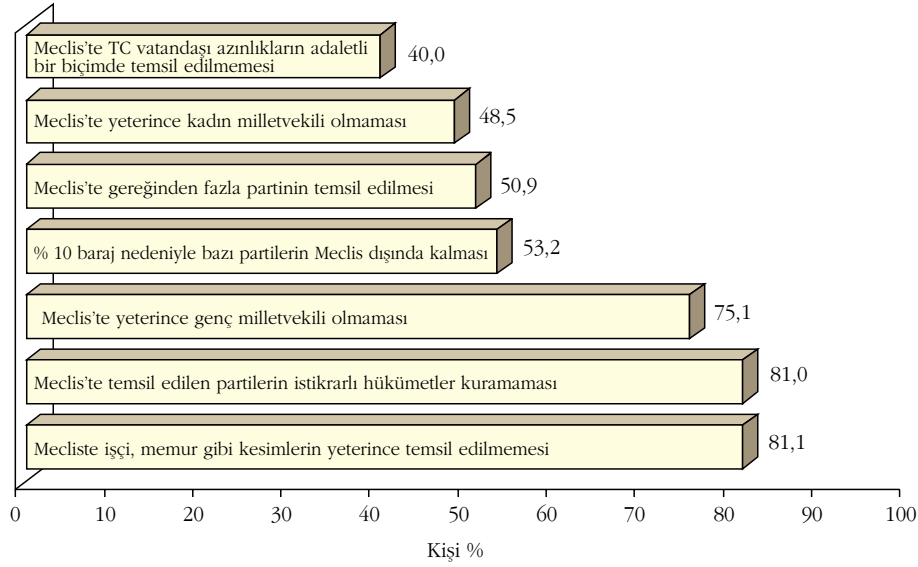
Grafik 82

- Seçim sisteminin temsilde adaleti ve yönetimde istikrarı sağlama açısından içerdiği sorunlar doğrudan sorgulandığında birinci sırada Meclis'teki partilerin istikrarlı hükümetler kuramaması vurgulanmıştır.
- Bu soruna verilen önemde birincil ayrıştırıcı etken seçmenin bugünkü parti tercihidir; sistemin bu sonucu doğurması ANAP'lı, DSP'li, MHP'li ve tümüyle kararsız olan seçmenlere göre daha fazla sorunludur.

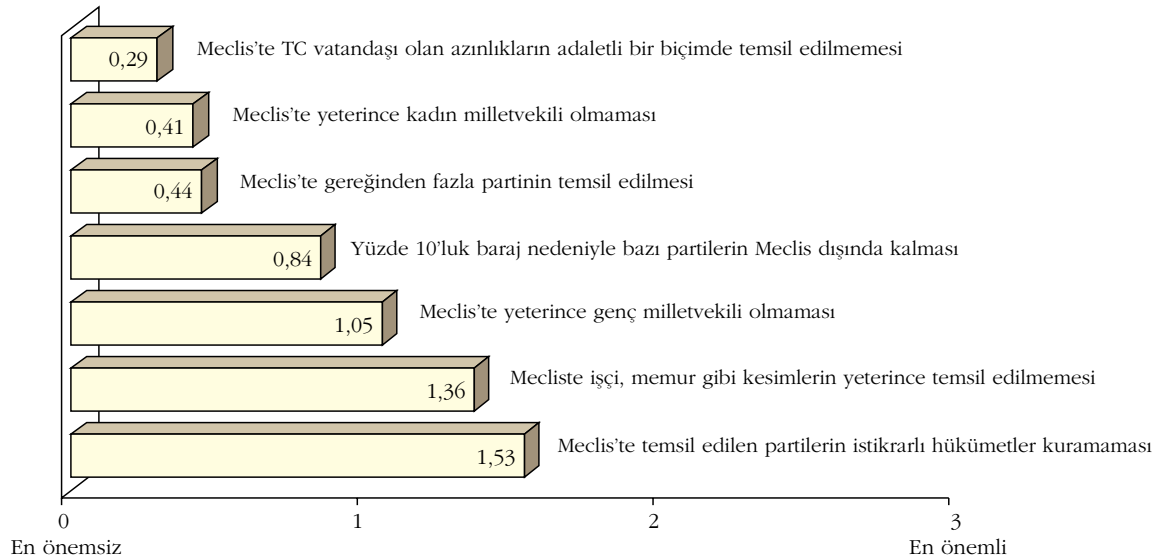
Grafik 83

**Seçim Sisteminin İçerdiği Adaletli Temsil - İstikrarlı Yönetim Sorunları
(Kişi %)**

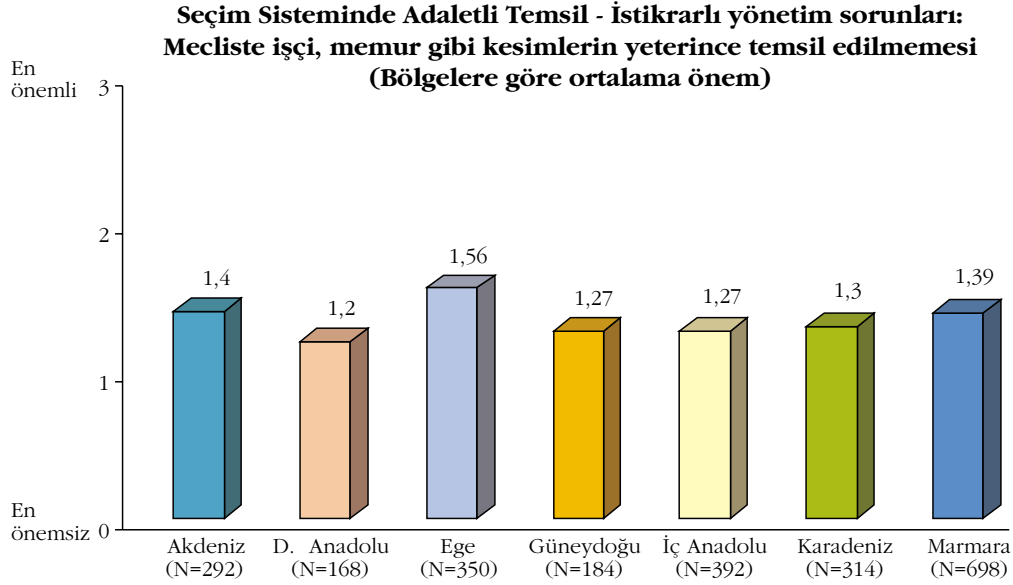
Grafik 84

**Seçim Sistemindeki Adaletli Temsil - İstikrarlı Yönetim Sorunlarının Görelî Önemi
(ortalama)**

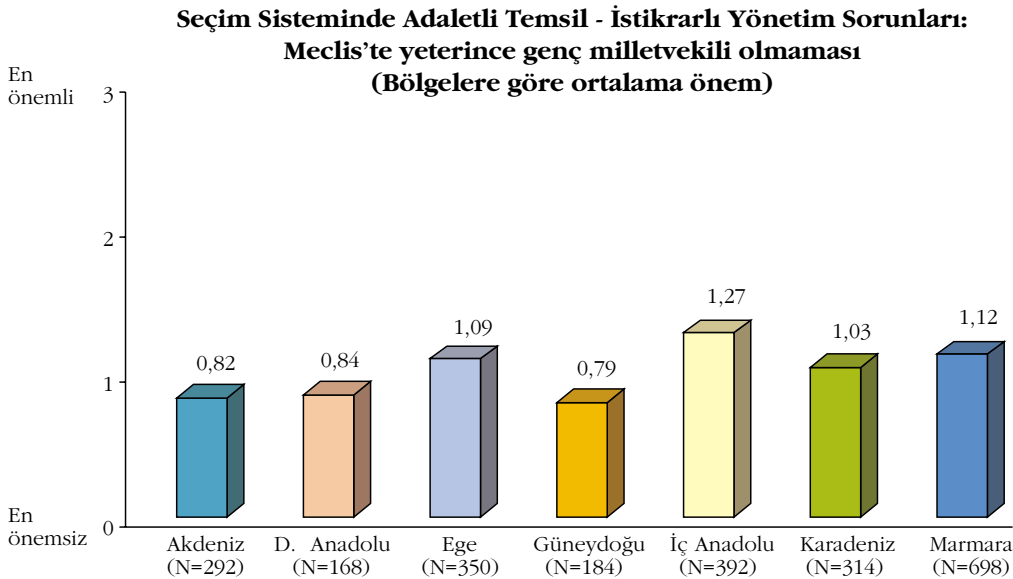
- Temsil sorunları içinde en önemli görülenleri, Meclis'te işçi, memur gibi kesimlerin eksik temsili ve yeterince genç milletvekili olmamasıdır.
 - Meclis'te işçi, memur gibi kesimlerin eksik temsiline verilen önemde birincil ayrıştırıcı etken coğrafi bölgedir.

Grafik 85

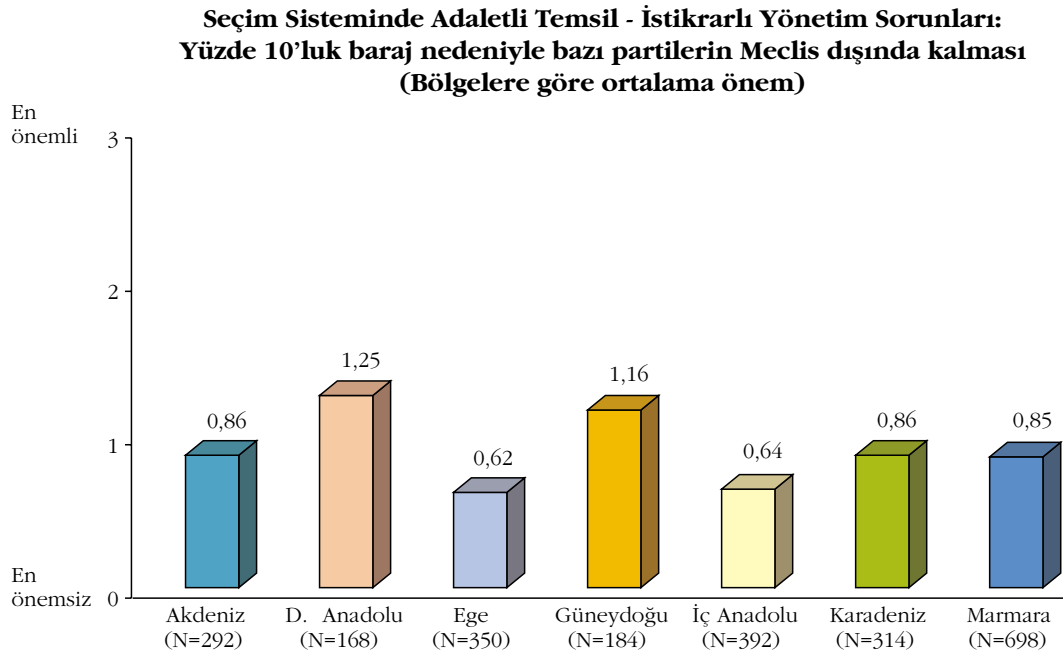
- Meclis'te yeterince genç milletvekili olmamasına verilen önemde de birincil ayrıştırıcı etken coğrafi bölgedir; ayrıca İç Anadolu'da kır-kent/metro-pol ayrımı, bütün öbür bölgelerde de seçmenin bugünkü parti tercihi ikinci ayrıştırıcı etkindir.

Grafik 86

- Yüzde 10 ülke barajı nedeniyle bazı partilerin Meclis dışında kalması, sorgulanan yedi sorun içinde dördüncü sırada önemli görülmüştür.
 - Bu soruna verilen önemde birincil ayrıştırıcı etken seçmenin bugünkü oyudur; bu sorunu daha çok önemseyenler bugün Meclis dışında bulunan partilere oy verecek seçmenlerdir.
 - Baraj nedeniyle bazı partilerin Meclis dışında kalmasını en fazla belirtenler Güneydoğu ve Doğu Anadolu seçmenleridir.

Grafik 87

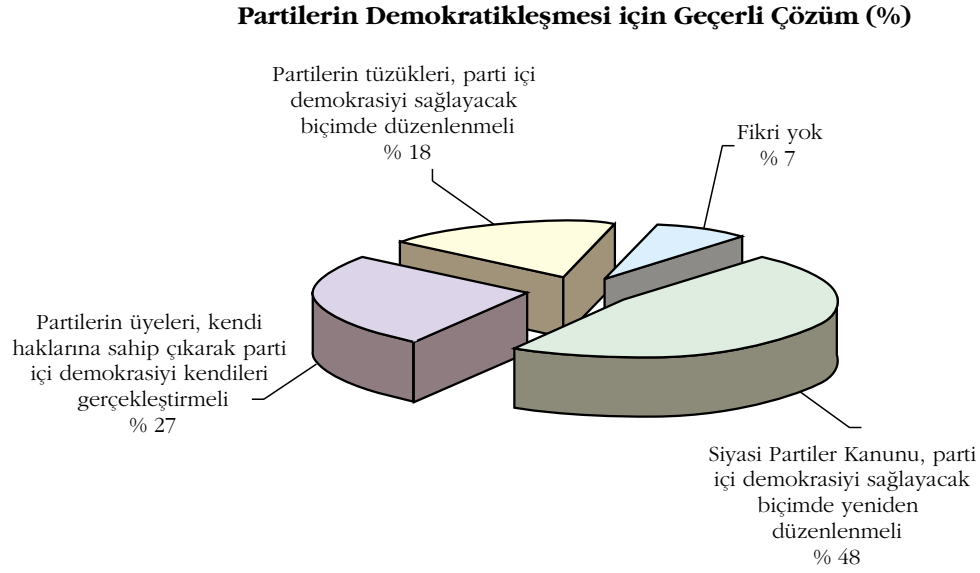
IV B Ö L Ü M

TEMEL TUTUM VE EĞİLİMLER

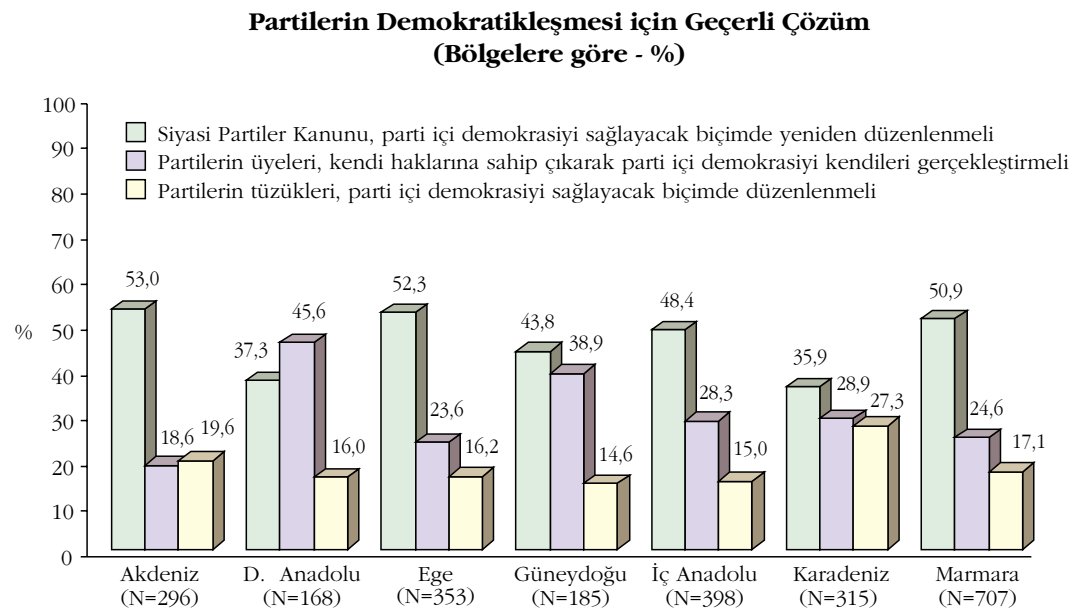
Parti içi demokrasi ve milletvekili adayları

- Seçmenlerin yarıya yakını parti içi demokrasinin sağlanmasında önceliği Siyasi Partiler Kanunu'nda (SPK) yapılacak düzenlemelere vermekte, buna yakın bir kesim ise çözümü öncelikle partilerin iç dinamiğinde aramaktadır.

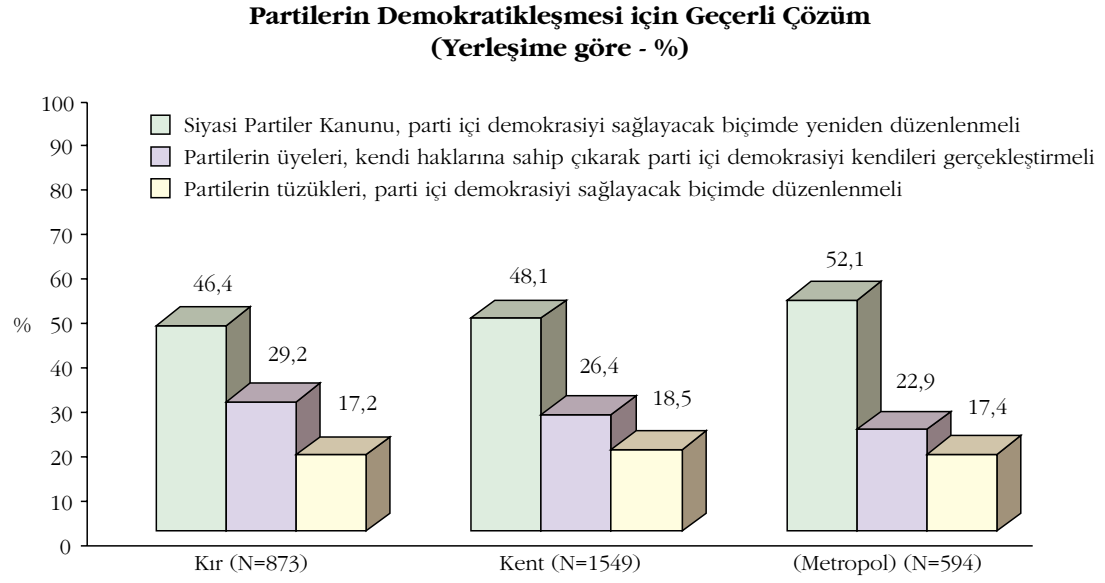
Grafik 88

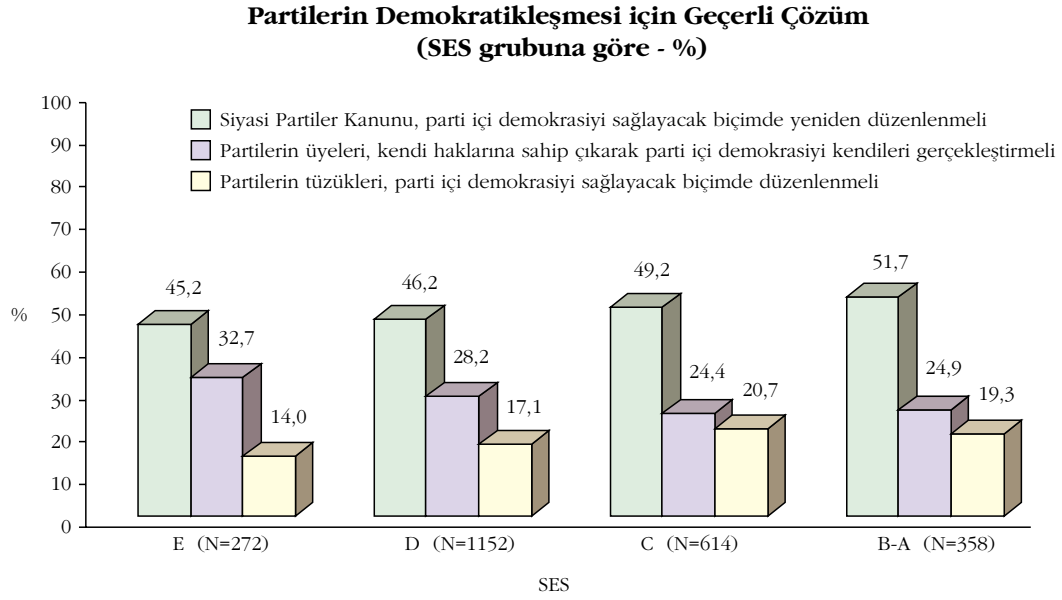
Grafik 89

Grafik 90

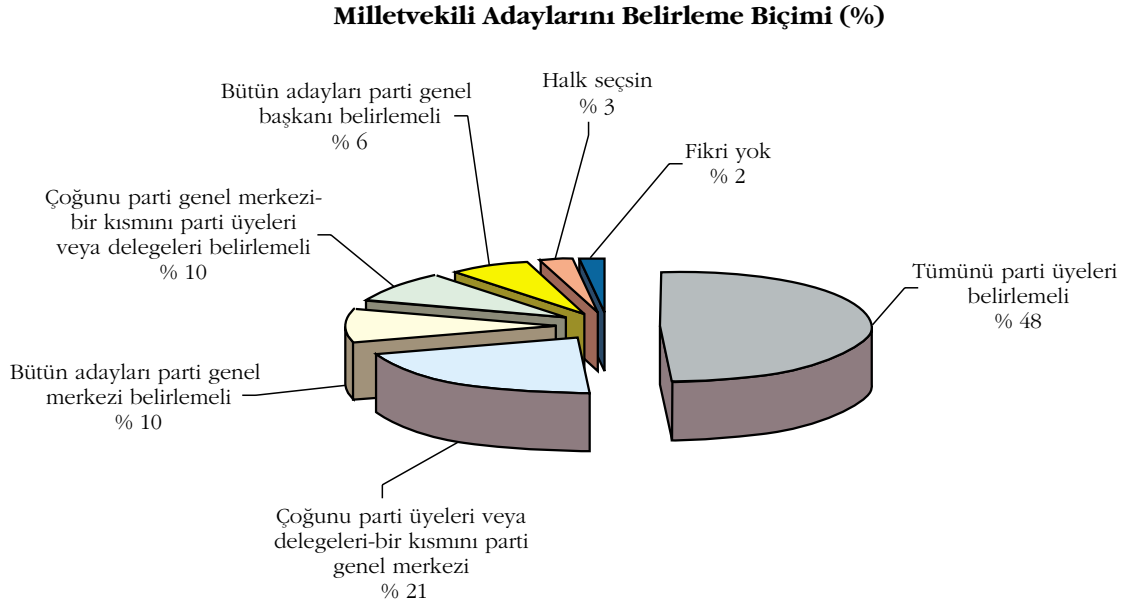

Grafik 91

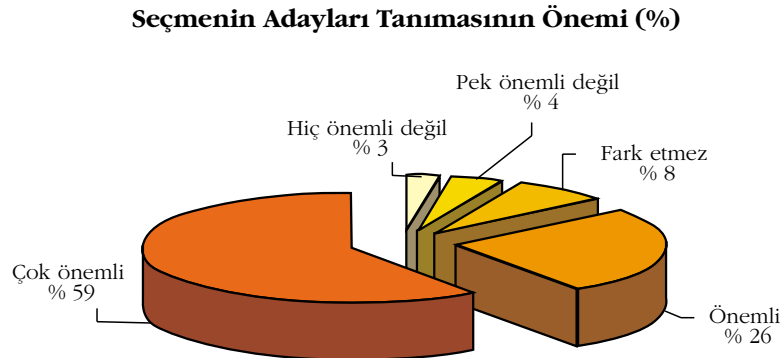
- Seçmenlerin yüzde 70'i milletvekili adaylarının belirlenmesinde inisiyatifin parti tabanlarında olmasından yanadır.

Grafik 92

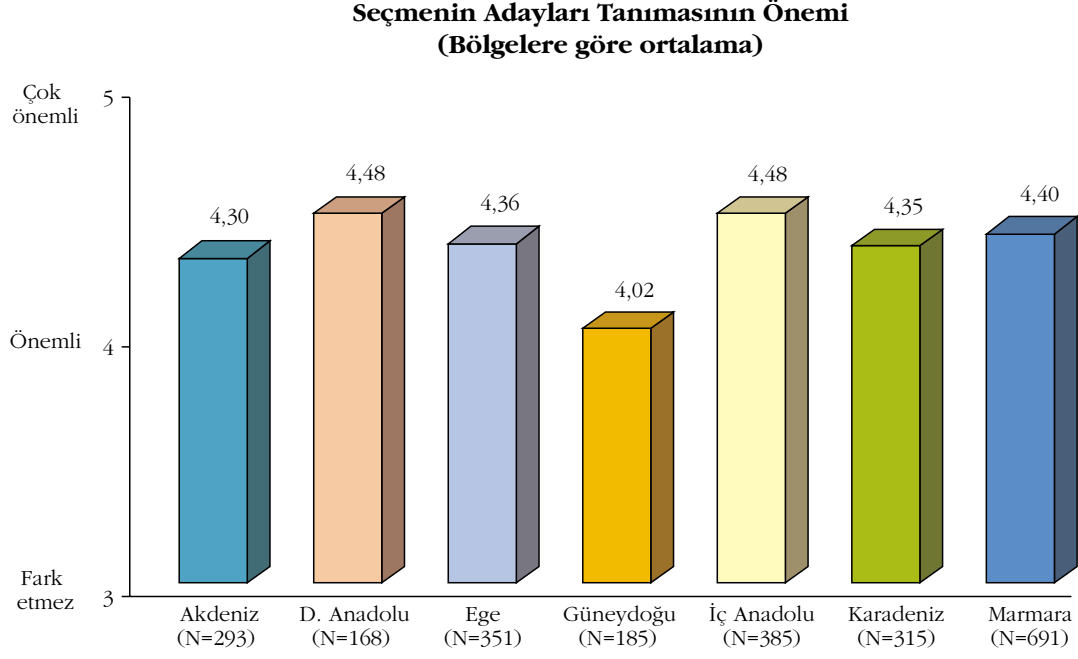
- Seçmenlerin yaklaşık yüzde 85'i oy verdikleri partilerin milletvekili adaylarını tanımayı önemli ya da çok önemli saymaktadır.

Grafik 93

- Bu konuda görüşlerin farklılaşmasında en çok bölge faktörü etkili olmaktadır.

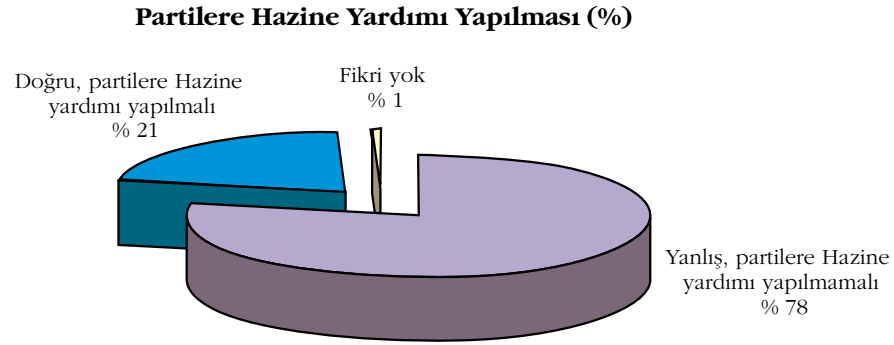
Grafik 94

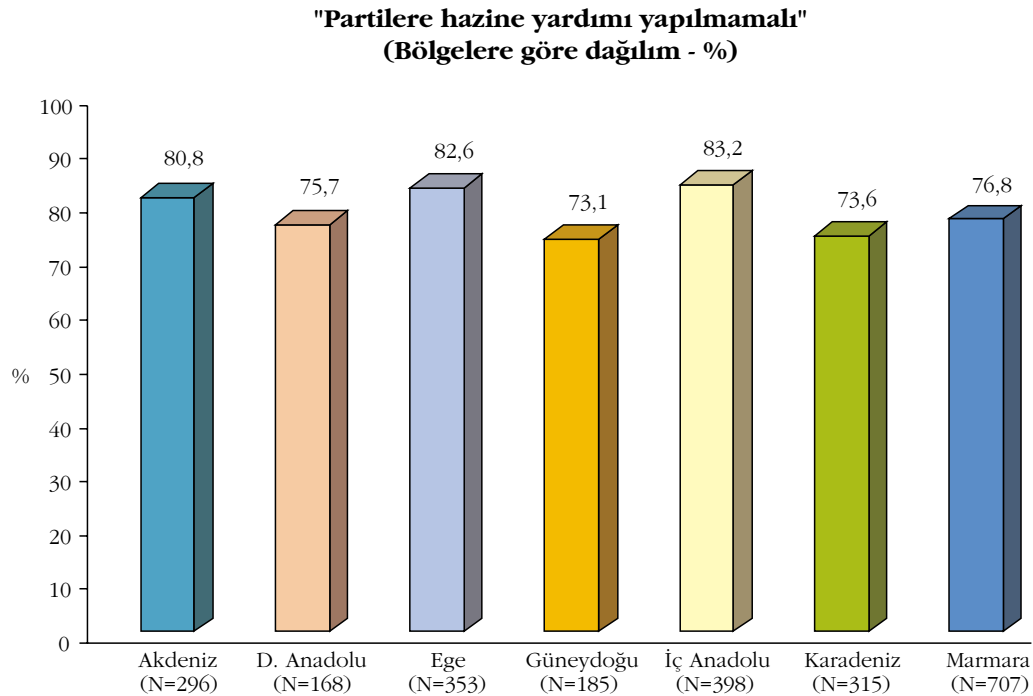
Partilere Hazine yardımı ve bağışlar

- Partilere yönelik yaygın bir güvensizlik eğilimi taşıyan seçmen kitlesinin yaklaşık beşte dördü siyasal partilerin devletin mali yardımından yararlanmalarına da karşı çıkmaktadır.
- Bu konuda en önemli ayrıştırıcı etken seçmenin bugünkü olası oyudur; partilere Hazine yardımına daha fazla karşı çıkanlar oy kullanmayacak, geçersiz oy verecek ve kararsız olanlar ile bugün CHP'ye oy verecek seçmenlerdir.

Grafik 95

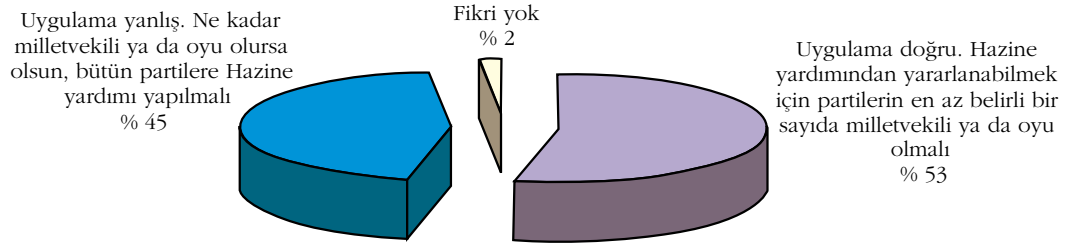
Grafik 96

- Partilere Hazine yardımı yapılmasını onaylayanların yarısından biraz fazlası Hazine yardımı alacak partilerin belirlenmesinde bugün uygulanan yöntemi doğru bulmaktadır. Gene partilere Hazine yardımını onaylayanların yaklaşık beşte üçü yardıma hak kazanan bütün partilere eşit yardım yapılmasını uygun görmektedir.

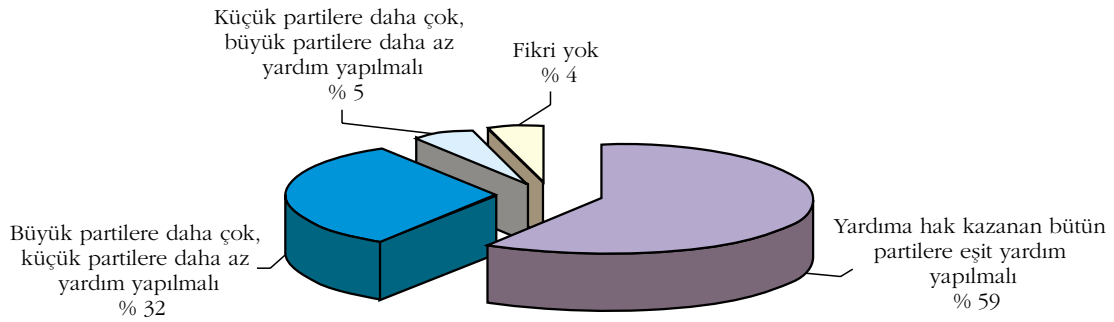
Grafik 97

Hazine Yardımının Belirli Bir Oy Oranına veya Milletvekili Sayısına Bağlı Olması (%)

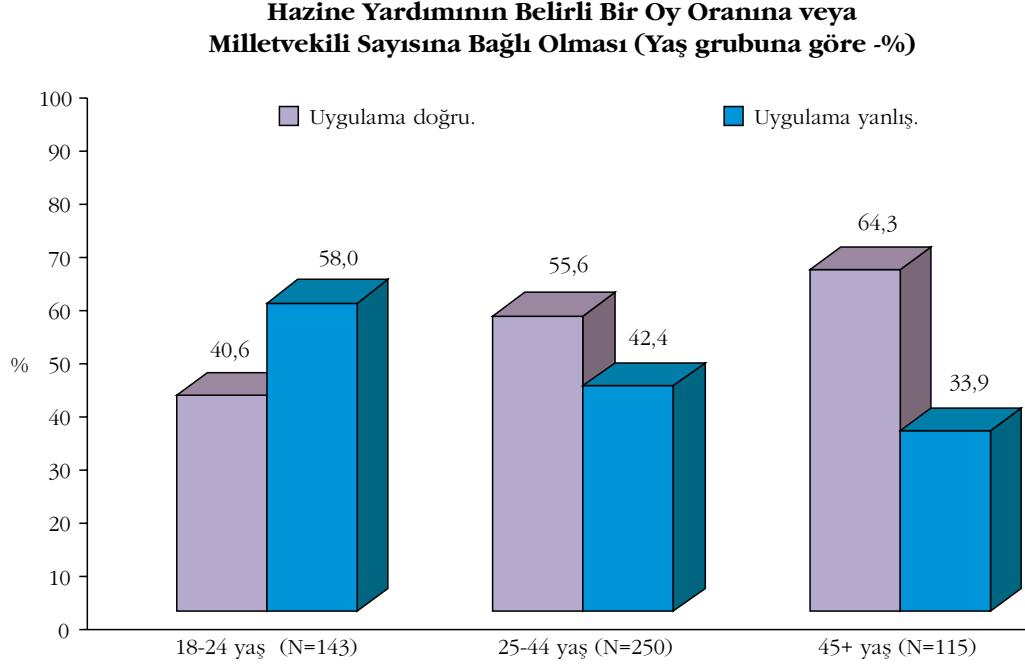
Grafik 98

Hak Kazanan Partilere Yardımın Dağıtılma Ölçütü (%)

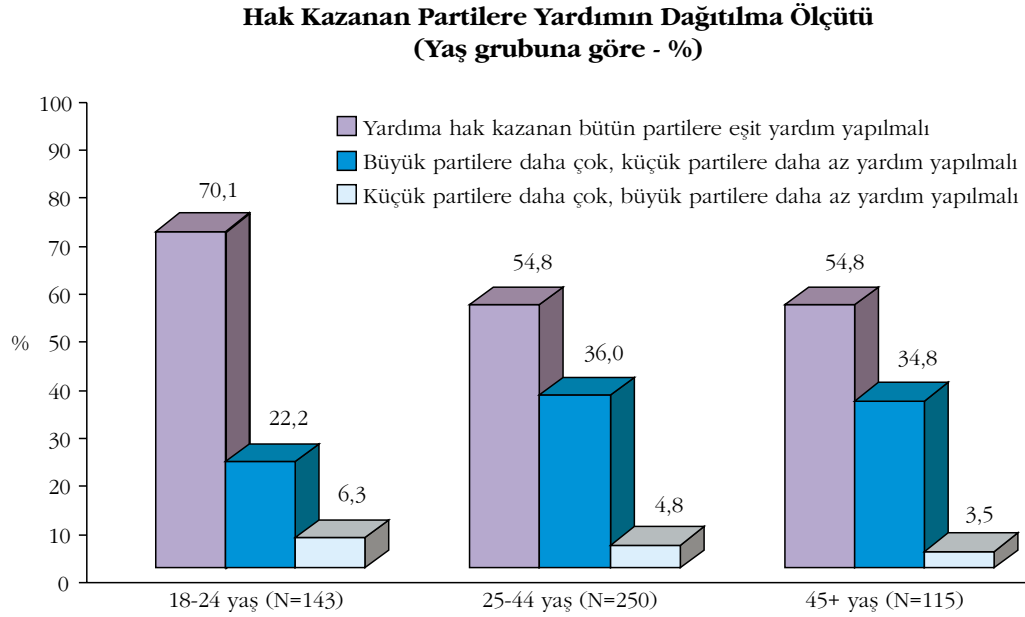

➤ Bu konudaki görüşleri ayrıştıran en önemli etken yaştır.

Grafik 99

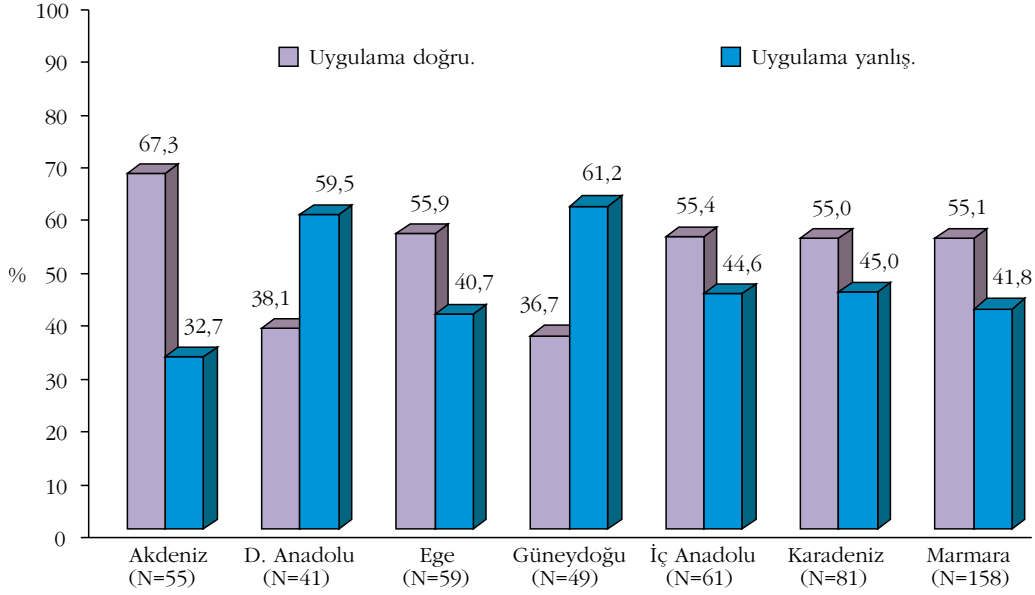

Grafik 100

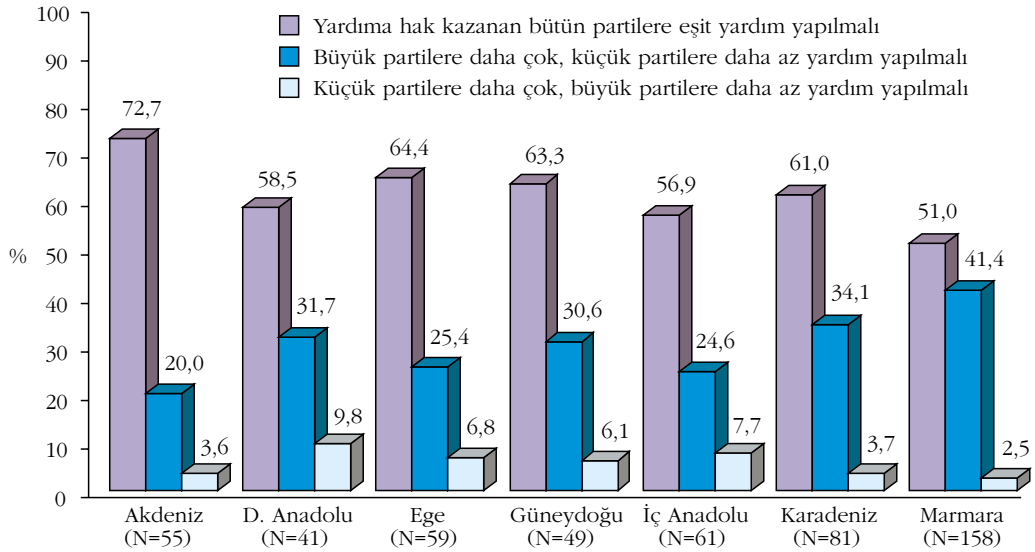
Grafik 101

**Hazine Yardımının Belirli Bir Oy Oranına veya
Milletvekili Sayısına Bağlı Olması (Bölgelere göre -%)**

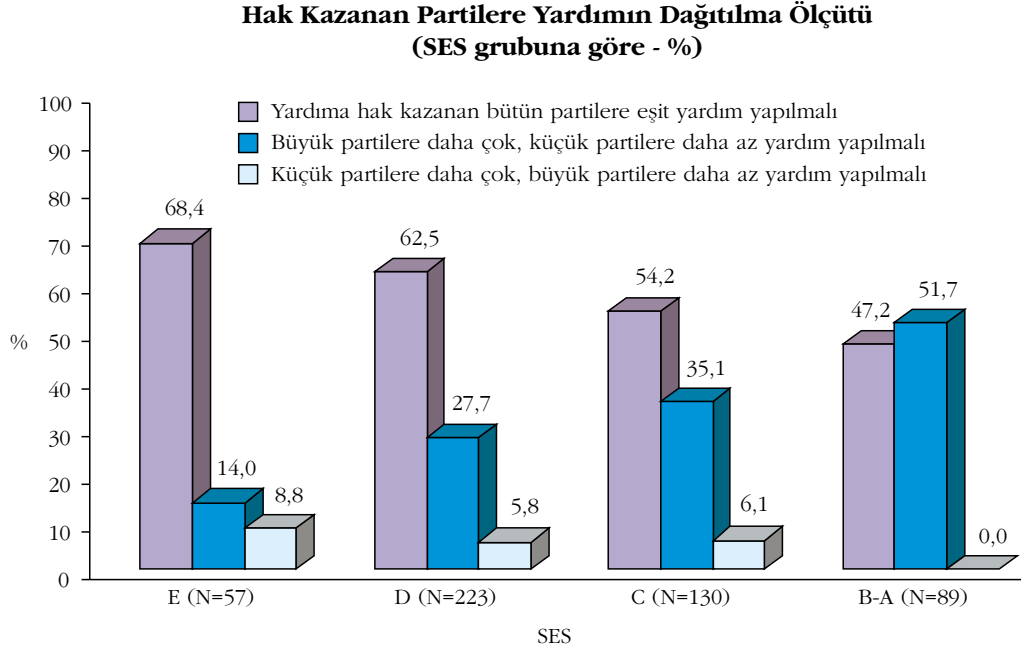

Grafik 102

**Hak Kazanan Partilere Yardımın Dağıtılma Ölçütü
(Bölgelere göre - %)**

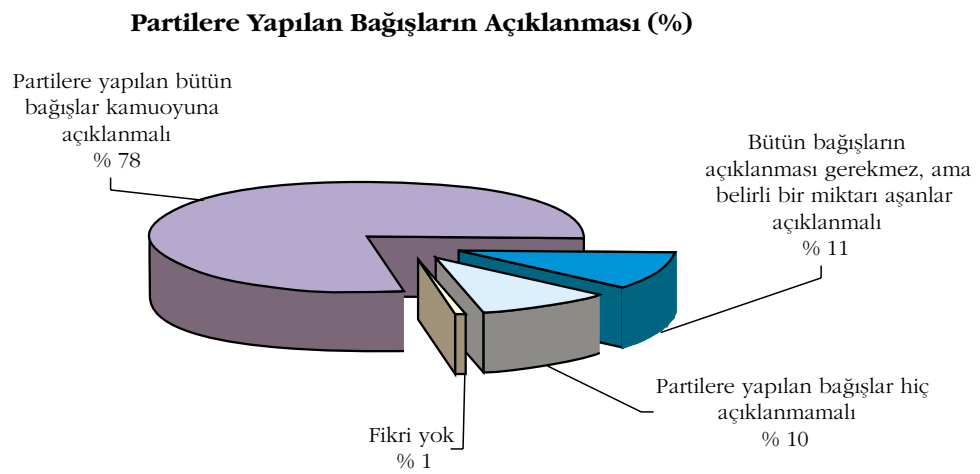

Grafik 103

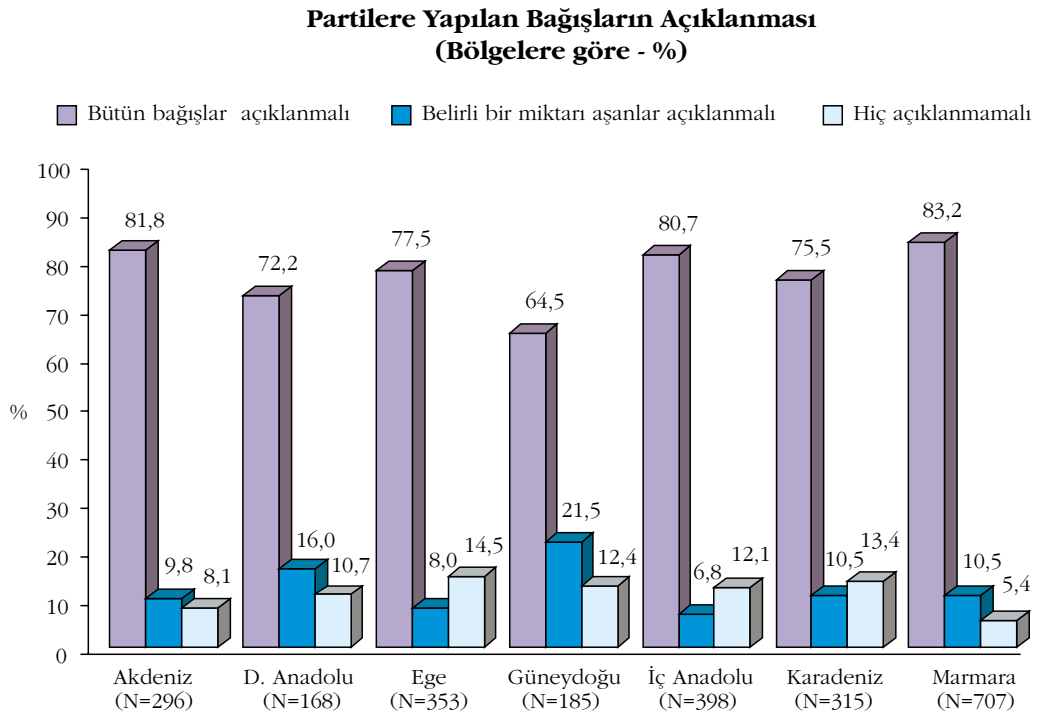
- Seçmenlerin yaklaşık beşte dördü partilere yapılan bütün bağışların kamuoyuna açıklanmasından yanadır.

Grafik 104

- Bu konudaki görüşleri ayrıştıran en önemli etken coğrafi bölgedir.
- Bölge içi farklılaşmada en önemli etken seçmenin bugünkü olası oyudur. Akdeniz ve Marmara bölgelerinde ANAP, CHP, AKP, DYP ve SP seçmenleri, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da HADEP ve DSP seçmenleri, Ege, İç Anadolu ve Karadeniz’de DYP ve MHP seçmenleri daha çok şeffaflıktan yanadır.

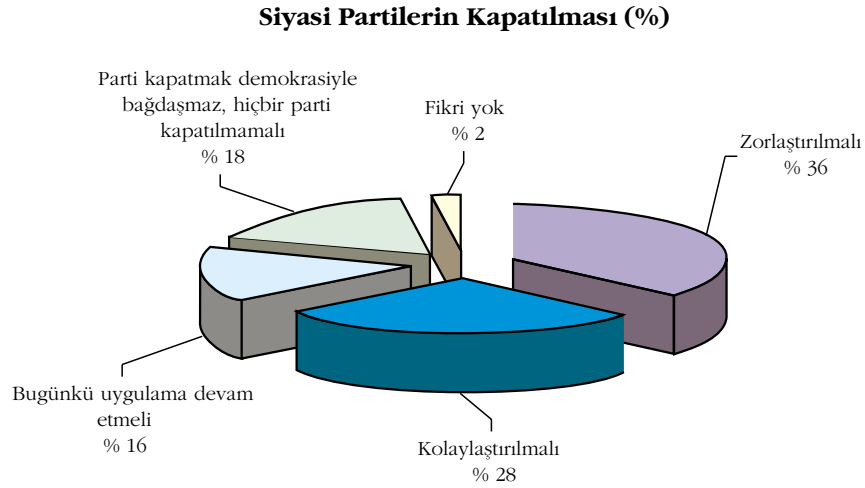
Grafik 105

Parti kapatma rejimi ve milletvekili dokunulmazlığı

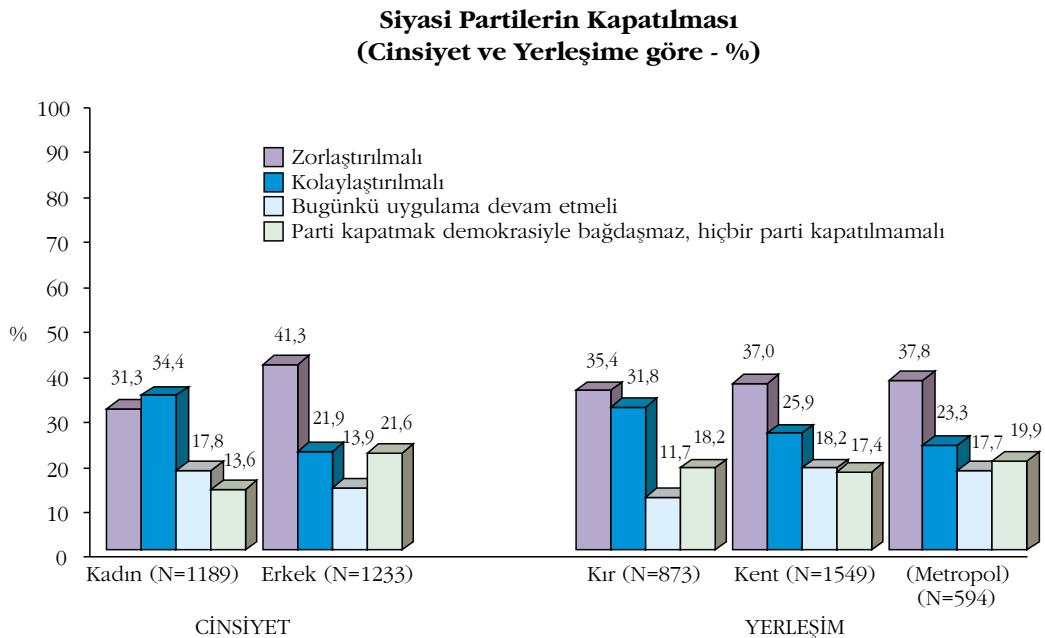
- Seçmenlerin yüzde 54'ü Türkiye'de parti kapatma rejiminin partileri koruyucu yönde gözden geçirilmesinden yanadır. Bu çoğunluğun karşısında, parti kapatmanın kolaylaştırılmasını isteyen yüzde 28'lik önemli bir seçmen kesimi ile bugünkü rejimin devamından yana olan yüzde 16'lık daha küçük bir kesim (toplam yüzde 44) yer almaktadır.

Grafik 106

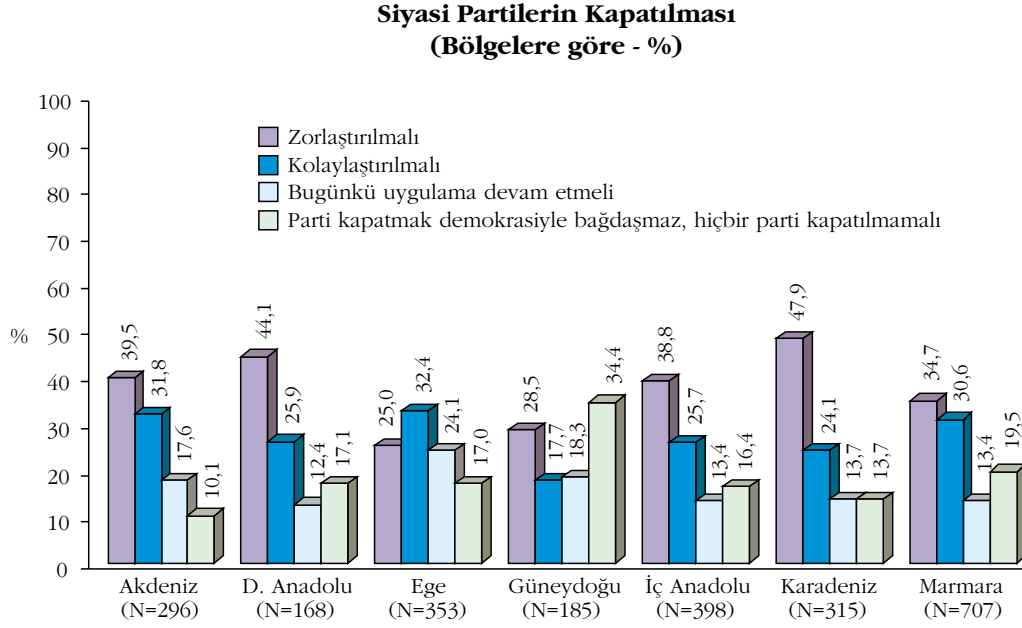

- Bu konuda en belirleyici etken cinsiyettir. Daha sonra hem erkekler hem kadınlar için bugünkü oy verme tercihleri öne çıkmaktadır.

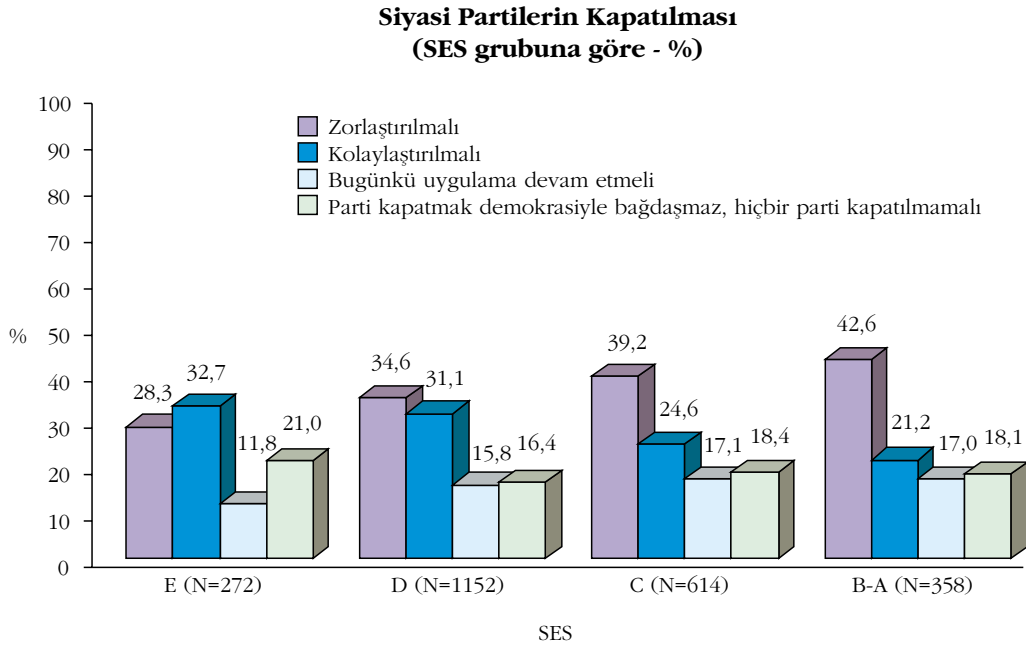
Grafik 107

Grafik 108

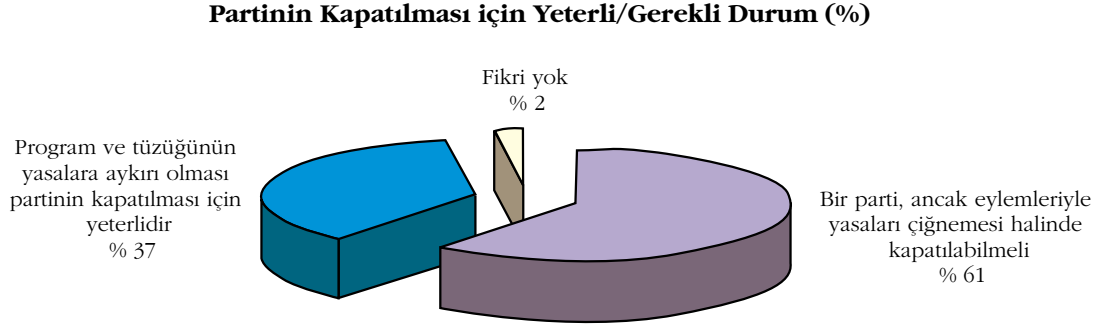

Grafik 109

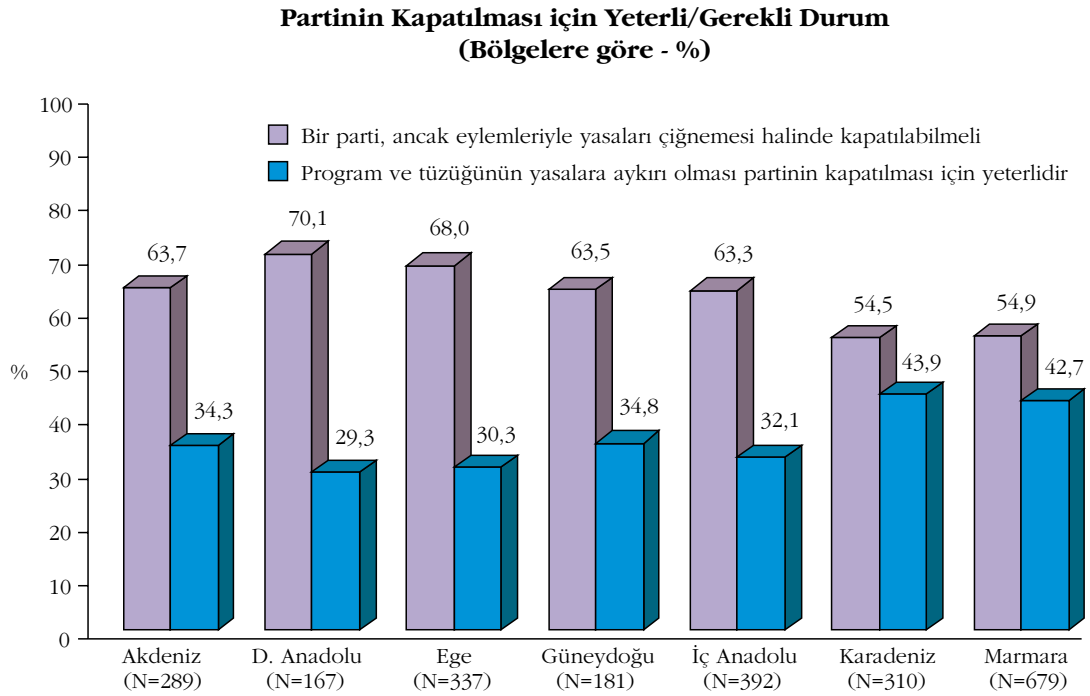

- Seçmenlerin beşte üçü herhangi bir partinin ancak eylemleriyle de yasaları çiğnemesi halinde kapatılması gerektiği kanısındadır.
- Bu konudaki görüşün farklılaşmasında en çok belirleyici etkenin, bugünkü oy verme tercihleri olduğu saptanmıştır.

Grafik 110

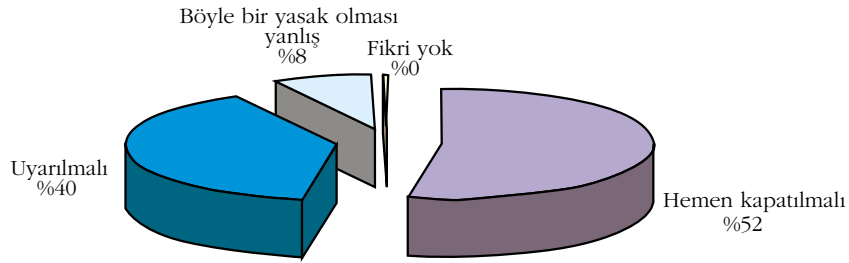
Grafik 111

- Seçmenlerin yarısından çoğunun, ihlali halinde bir partinin hemen kapatılmasını gerekli gördüğü iki yasak "Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı amaçlar güdülmesi" ile "dinin siyasi amaçlar için kullanılması"dır.

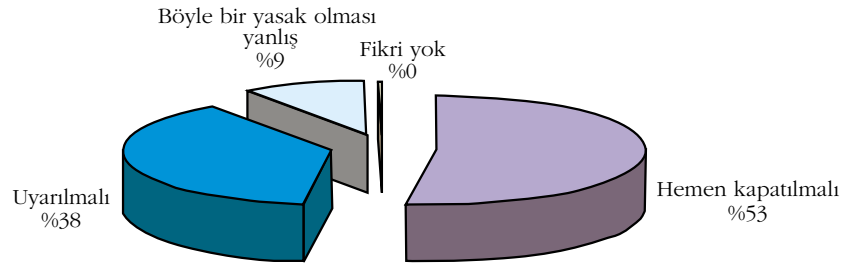
Grafik 112

**SPK'nın yasakladığı parti faaliyetleri:
Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı amaçlar gütmeye (%)**

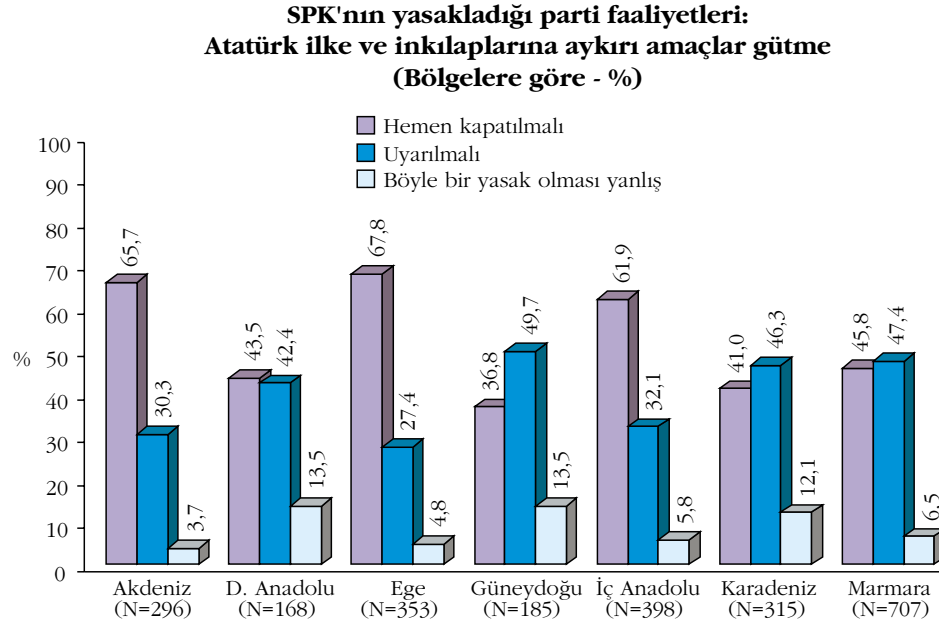
Grafik 113

**SPK'nın yasakladığı parti faaliyetleri:
Dini siyasi amaç için kullanma (%)**

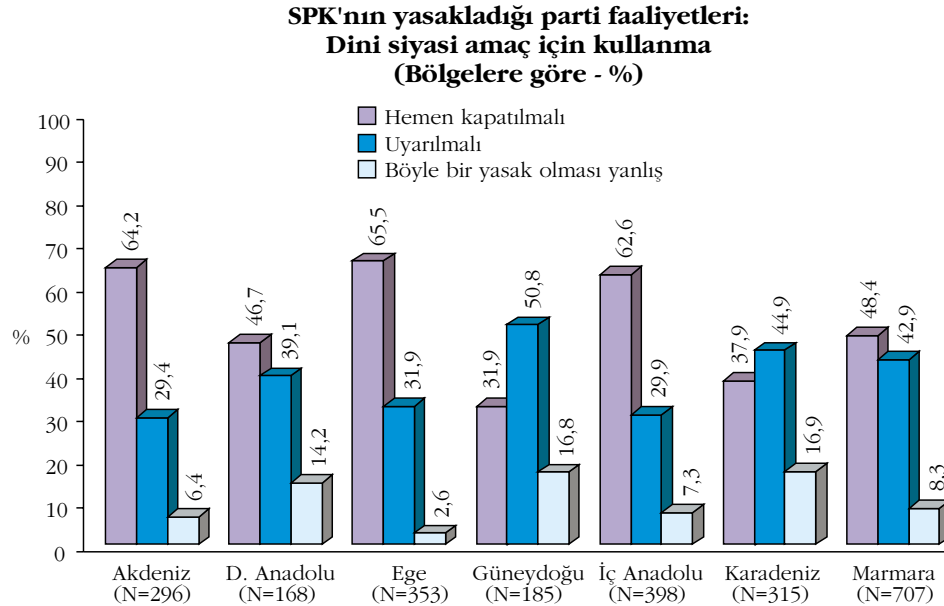

- Her iki konuda da görüş farklılaşmasını en çok belirleyici etken coğrafi bölgedir.
- Atatürkçülüğe aykırı amaçlara bağlı parti kapatma konusundaki görüş farklılıklarında seçmenin bugünkü olası oyu bütün bölgelerde ikinci önemli etkindir.
- Dinin siyasal amaçlarla kullanılmasına bağlı parti kapatma konusundaki görüş farklılıklarında seçmenin bugünkü olası oyu Akdeniz, Marmara, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde ikinci önemli etkindir.

Grafik 114

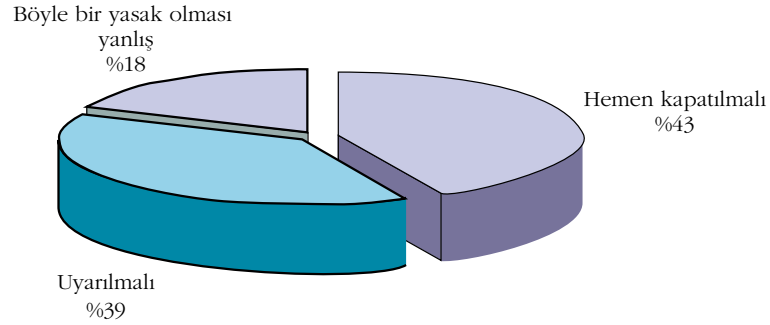
Grafik 115

- "Toplantı ve faaliyetlerinde Türkçe'den başka bir dil kullanma"nın hemen kapatma nedeni olabileceğini düşünenlerin oranı yarıyı aşmamaktadır. Araştırma kapsamında irdelenen bütün öbür "parti yasakları" için, görüşülen kişilerin büyük bölümü "uyarma" yaptırımını "hemen kapatma" yaptırımından daha uygun bulmaktadır.

Grafik 116

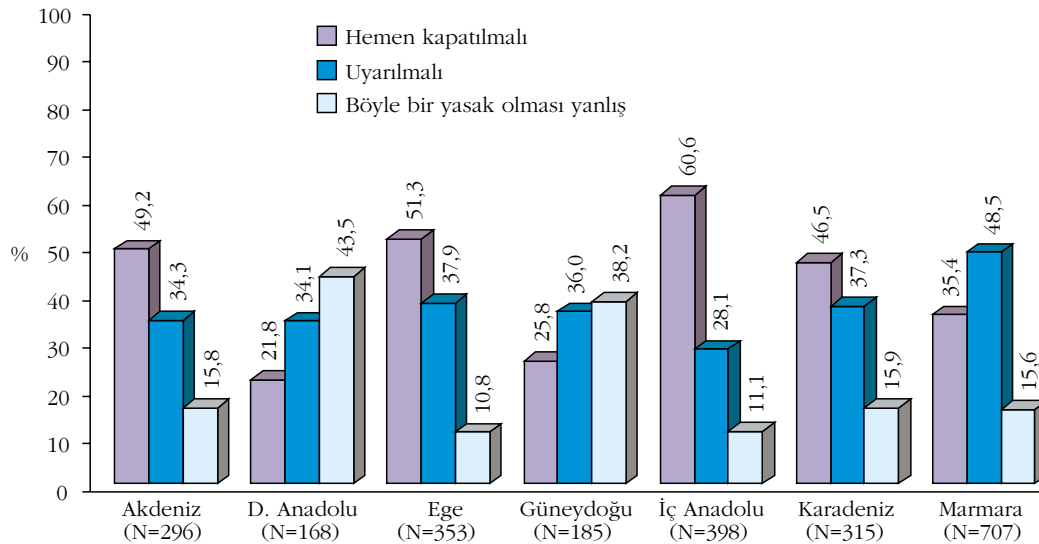
**SPK'nın yasakladığı parti faaliyetleri:
Toplantılarda ve faaliyetlerinde Türkçe'den başka dil kullanma (%)**

- Bu konudaki görüş farklılaşmasını en çok belirleyici etken coğrafi bölgedir.
- İkinci önemli etken Marmara, Akdeniz ve Karadeniz'de seçmenin bilgi düzeyi, İç Anadolu'da ise SES'tir.

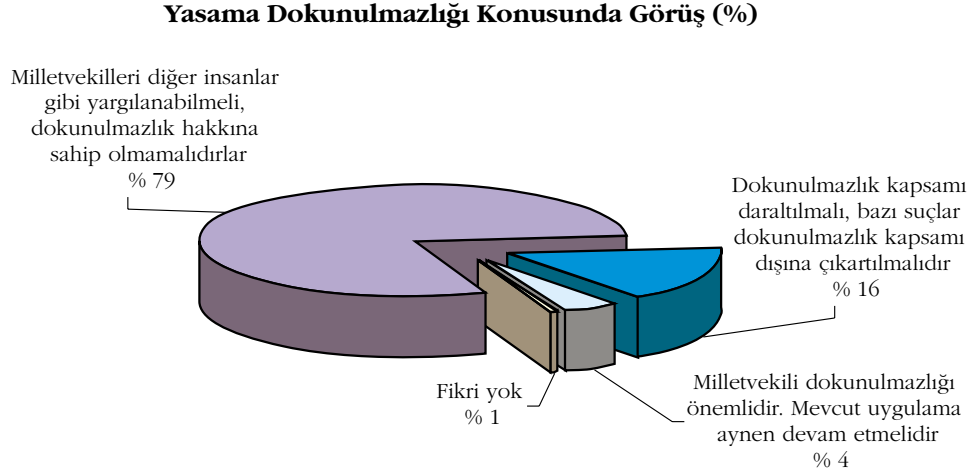
Grafik 117

**SPK'nın yasakladığı parti faaliyetleri:
Toplantılarda ve faaliyetlerinde Türkçe'den başka dil kullanma
(Bölgelere göre - %)**

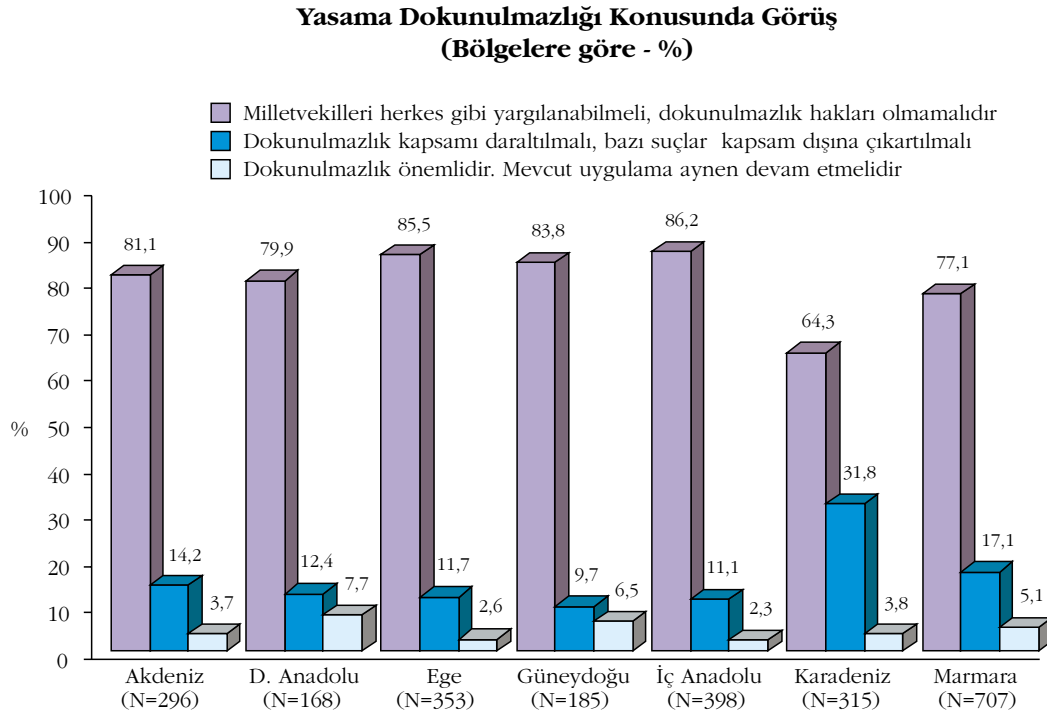
- Görüşülen kişilerin beşte dördü milletvekili dokunulmazlığının "tümüyle" kaldırılmasından yana görüş belirtmiştir. Seçmen kitlesinin zihninde "dokunulmazlık", milletvekillerini her türlü kovuşturmadan bağıışık tutan bir "ayrıcalık" olarak algılanmakta ve tepki uyandırmaktadır.

Grafik 118

➤ Bu konudaki görüş farklılaşmasını en çok belirleyici etken coğrafi bölgedir.

Grafik 119

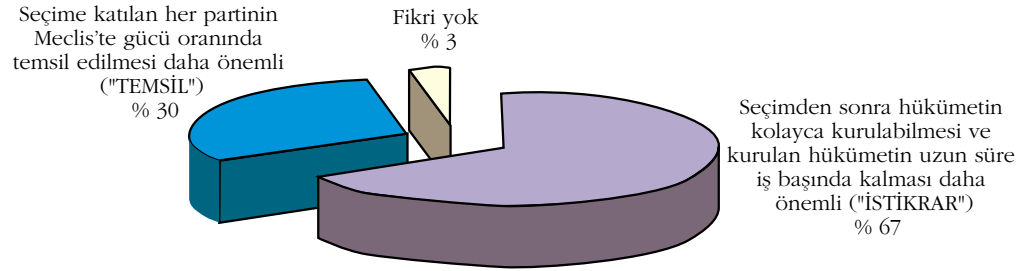

Seçim sisteminde temsilde adalet – yönetimde istikrar nceliği

- Seçmenlerin üçte ikisi için, seçim sisteminin işlevleri arasında "partilerin Meclis'te gleri oranında temsil edilmesi" değil "hkmetin kolayca kurulabilmesi" ncelik taşımaktadır.
- Bu konudaki görüş farklılaşmasının en çok, seçmenlerin bugünkü oy verme tercihlerinden etkilendiği saptanmıştır.

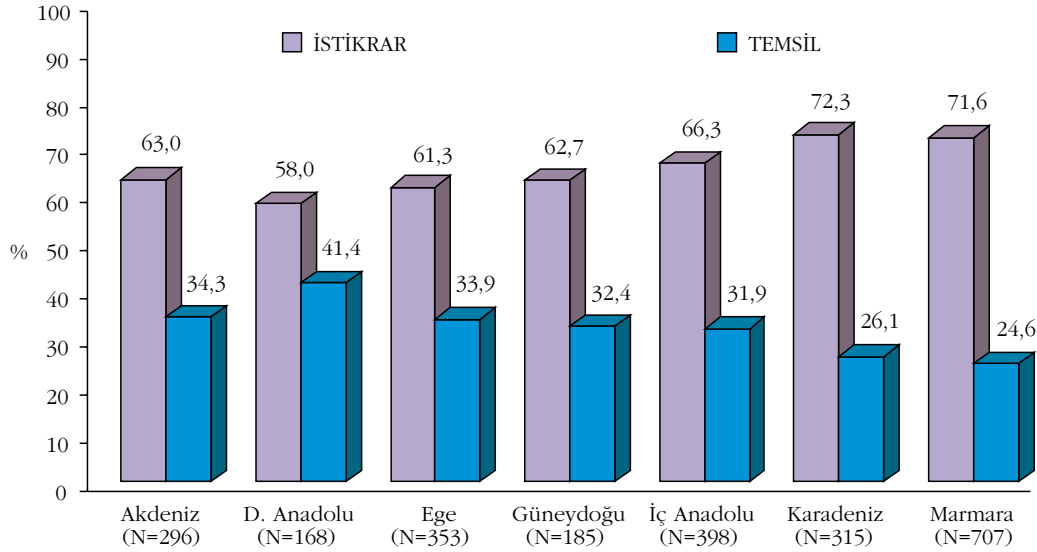
Grafik 120

Bir Seçim Sisteminin ncelikli işlevi: "Temsil" ya da "İstikrar" (%)

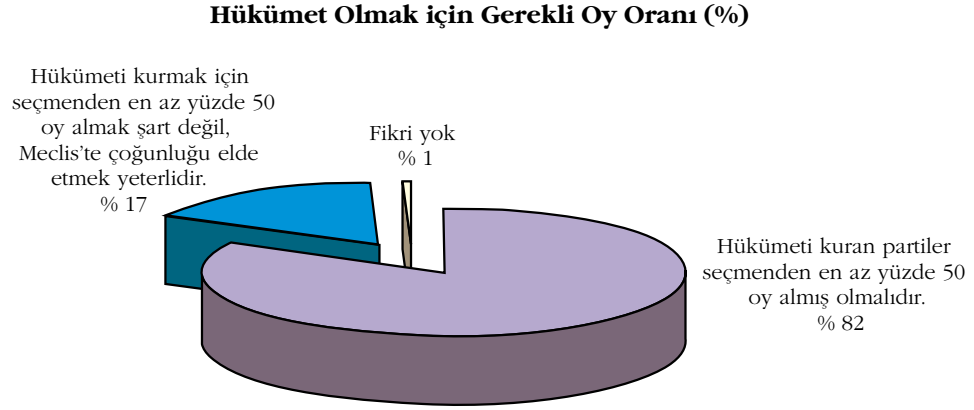
Grafik 121

Bir Seçim Sisteminin ncelikli işlevi (Bölgelere göre - %)

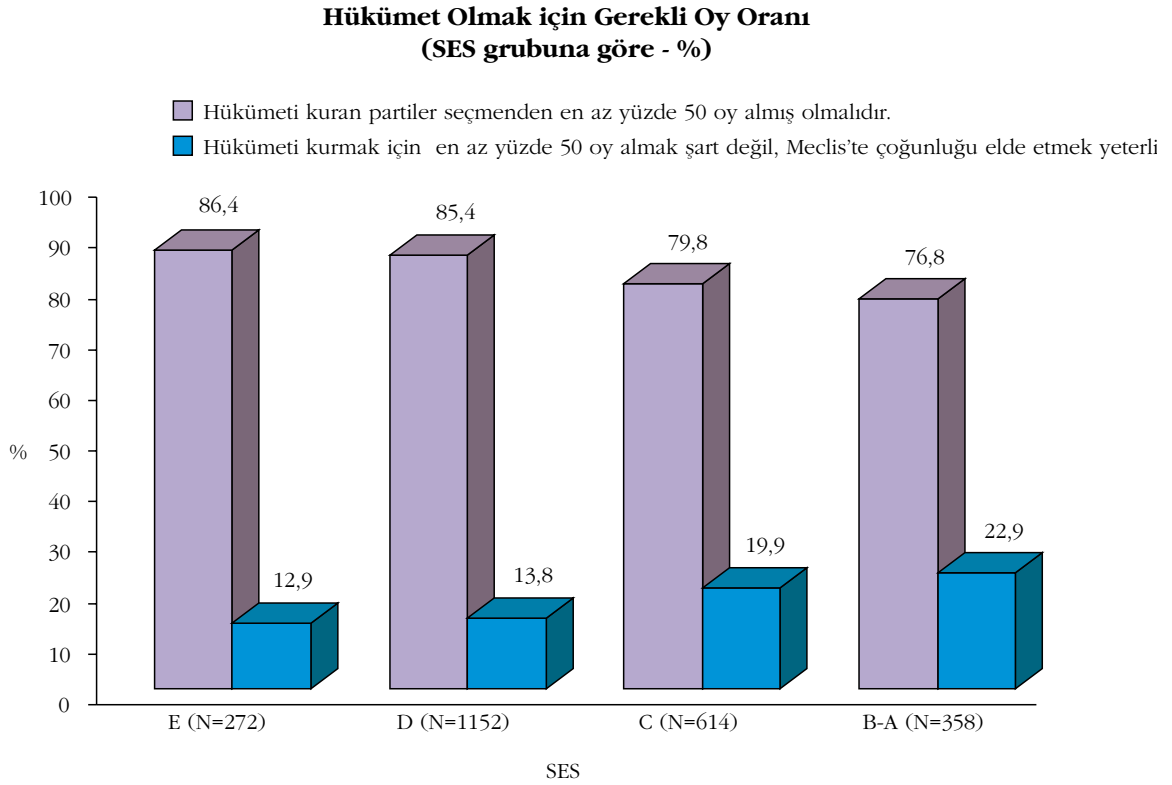

- Seçmenlerin beşte dördü hükümeti kuran partinin ya da partilerin halkın en az yüzde 50'sinin desteğine sahip olması gerektiğini düşünmektedir.

Grafik 122

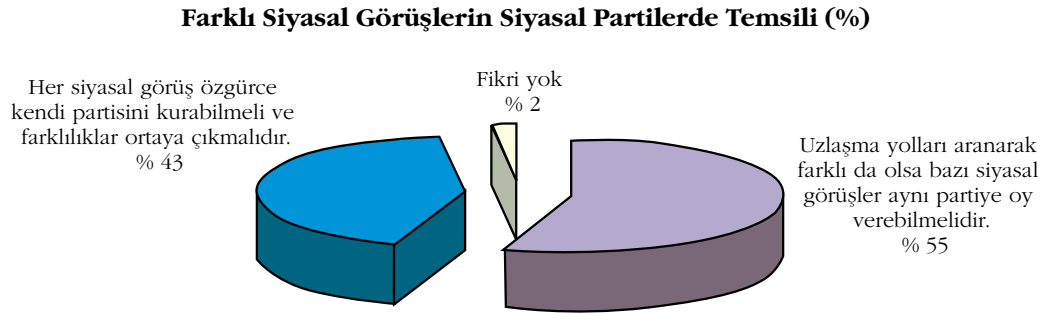

Grafik 123

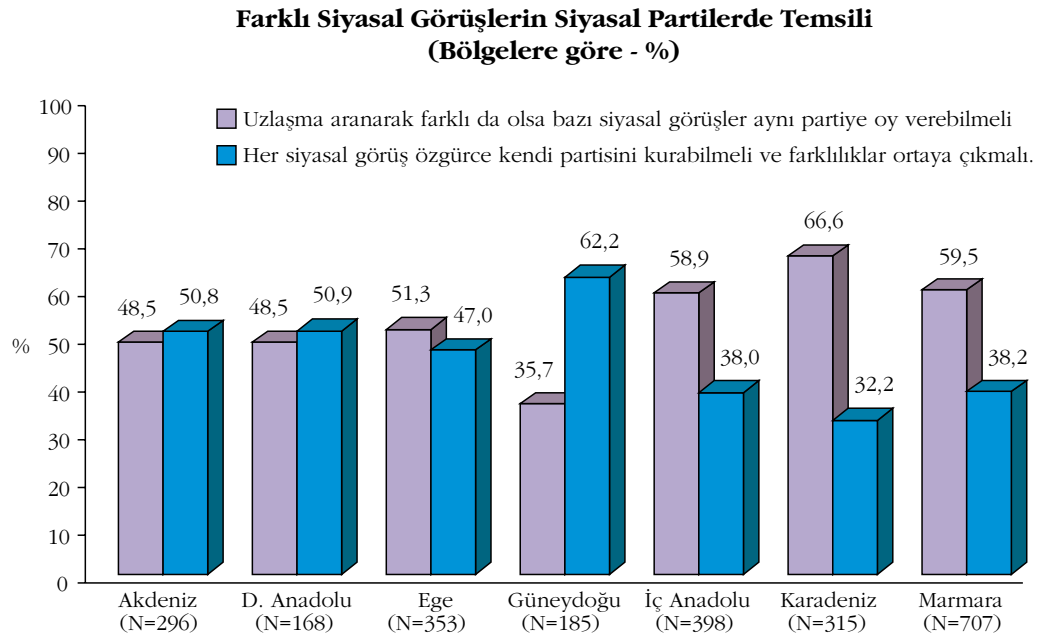

- Seçmenlerin yüzde 55'i "çok fazla siyasal partiye" gerek görmemekte, uzlaşabilen farklı siyasal görüşlere sahip seçmenlerin aynı partiye oy verebilmesi gerektiğini düşünmektedir. Yüzde 43 ise her siyasal görüşün ayrı partileşmesinden yanadır.
- Bu konudaki görüş farklılaşması da en çok, seçmenlerin bugünkü oy verme tercihlerinden etkilenmektedir.

Grafik 124

Grafik 125

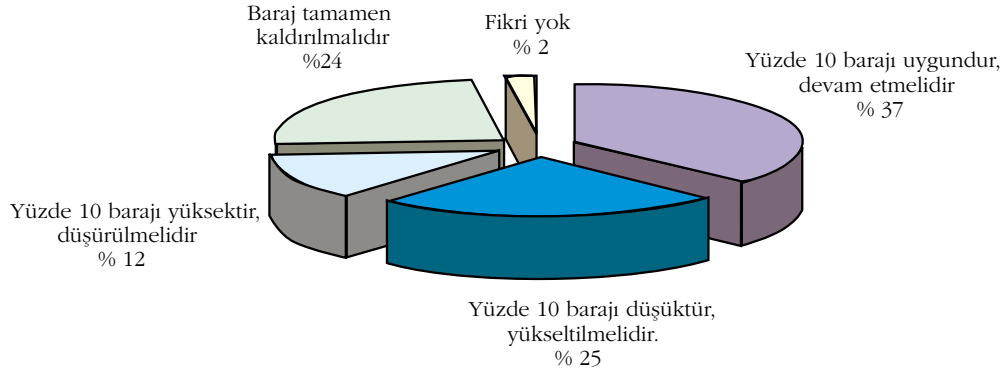

Ülke barajı

- Seçmenlerin yüzde 62'si ülke barajının düşürülmesine ya da kaldırılmasına karşıdır.

Grafik 126

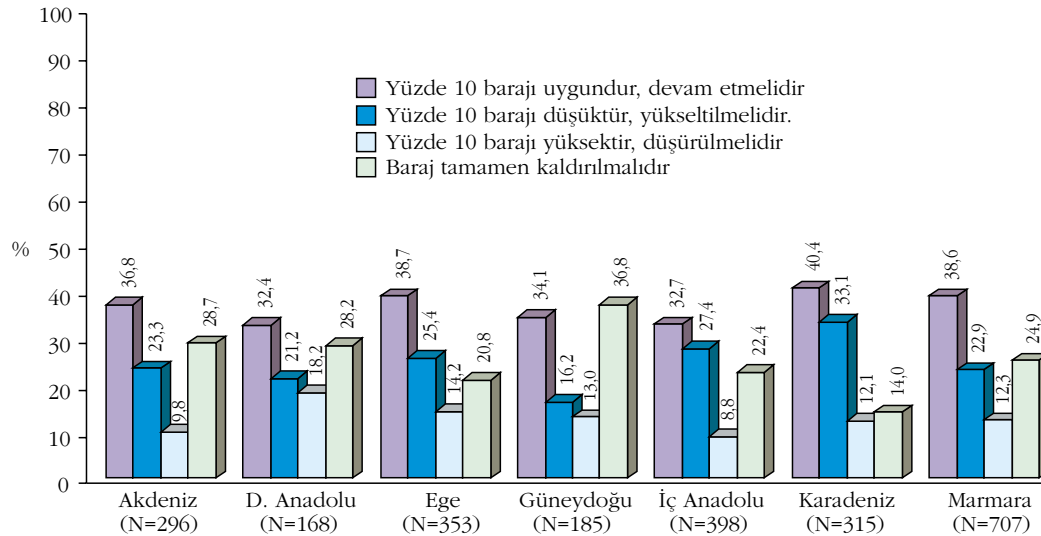
Yüzde 10'luk Ülke Barajı Konusunda Görüş (%)

- Bu konudaki görüşlerin farklılaşmasında en çok bölge faktörü etkili olmaktadır. Daha sonra, çoğu bölgede seçmenlerin bugünkü oy verme tercihleri öne çıkmaktadır.

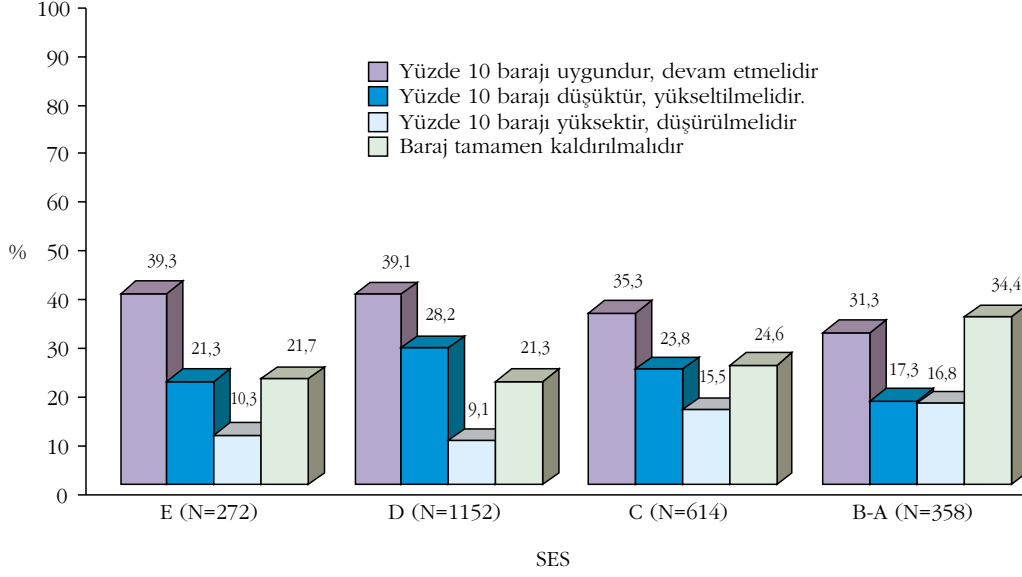
Grafik 127

Yüzde 10'luk Ülke Barajı Konusunda Görüş
(Bölgelere göre - %)

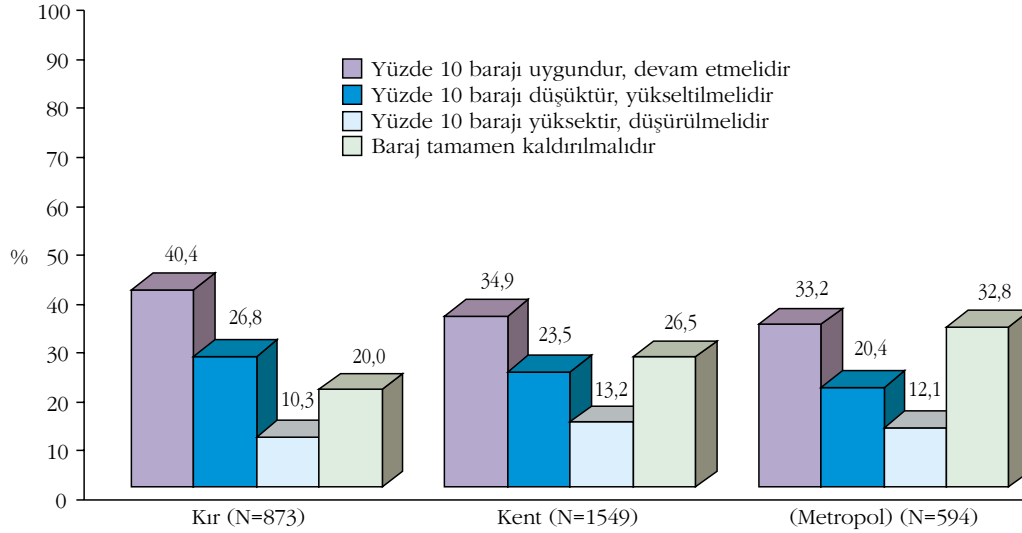
Grafik 128

**Yüzde 10'luk Ülke Barajı Konusunda Görüş
(SES grubuna göre - %)**

Grafik 129

**Yüzde 10'luk Ülke Barajı Konusunda Görüş
(Yerleşime göre - %)**

- Seçmen kitlesinin, bugünkü ülke barajının yol açtığı güven ve temsil sorunlarına ilişkin eleştirileri büyük ölçüde paylaştığı halde çoğunlukla barajın en azından bugünkü düzeyde korunması yönünde tercih belirtmesi, genel olarak istikrar beklentisinin yakıcılığına bağlanabilir.
- Barajın düşürülmesine ya da tümüyle kaldırılmasına karşı çıkan seçmenler, bu yola gidilmesi halinde hükümet kuruluşunun zorlaşmasını "aşırı fikirlerin" Meclis'te temsil edilmesinden daha fazla önemsemektedirler.
- Barajın düşürülmesinden ya da tümüyle kaldırılmasından yana olan seçmenlerin ise en büyük bölümü bu yolla küçük partilerin de büyüme olanağı bulmasının yolunun açılacağı görüşünü vurgulamışlardır.

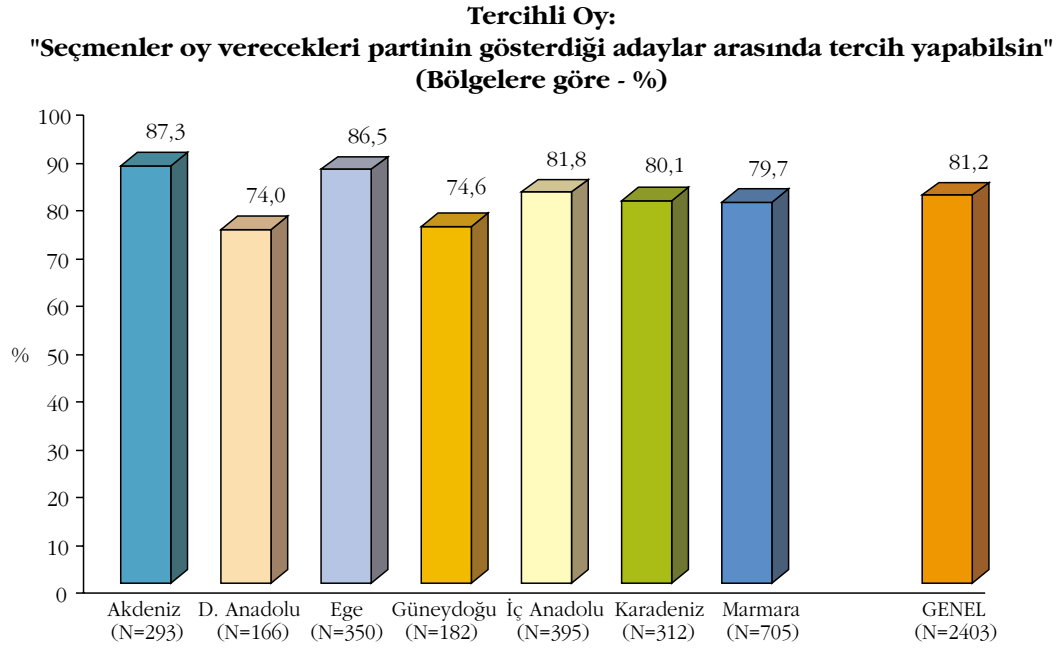
B Ö L Ü M

SEÇİM SİSTEMİ TERCİHLERİ

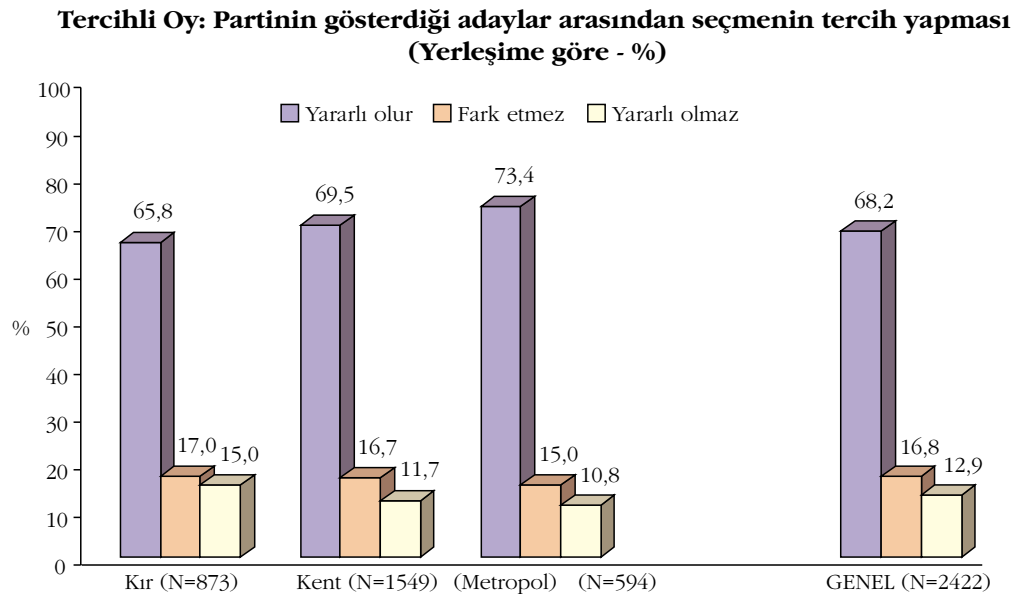
Tercihli oy

- Seçmenlerin yüzde 81'i, seçimlerde oy verecekleri partinin adayları arasında tercihte bulunmaya imkân tanınması önerisini olumlu karşılamaktadır. Ama ancak yüzde 68'i bu yöntemin "yararlı" olacağı kanısındadır.

Grafik 130

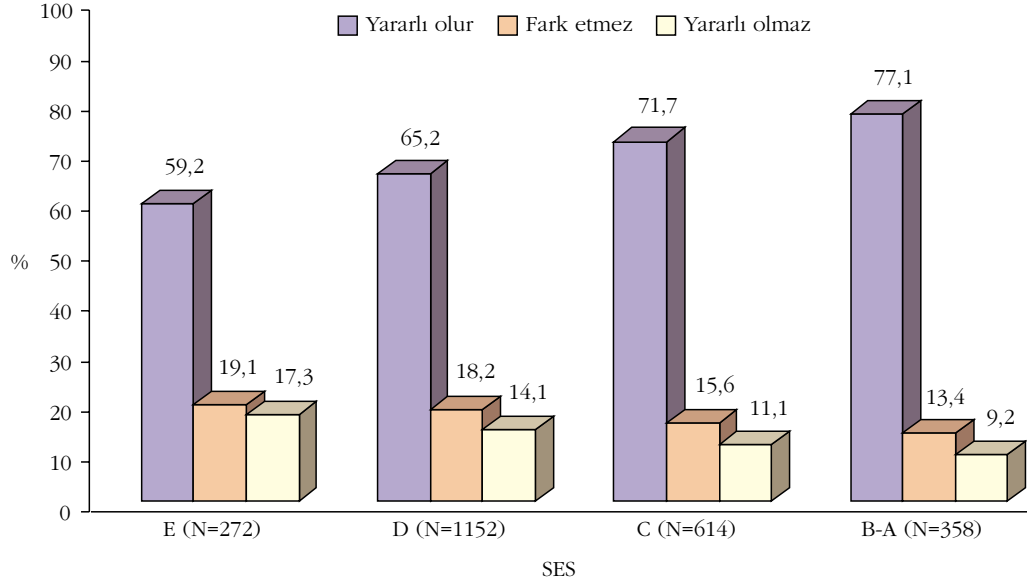

Grafik 131

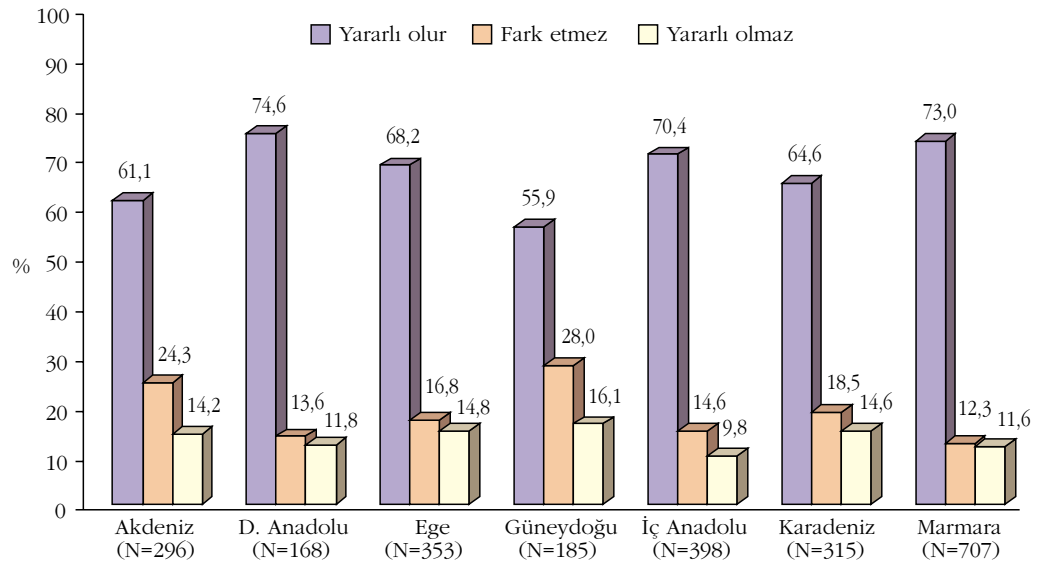
Grafik 132

**Tercihli Oy: Partinin gösterdiği adaylar arasından seçmenin tercih yapması
(SES'e göre - %)**

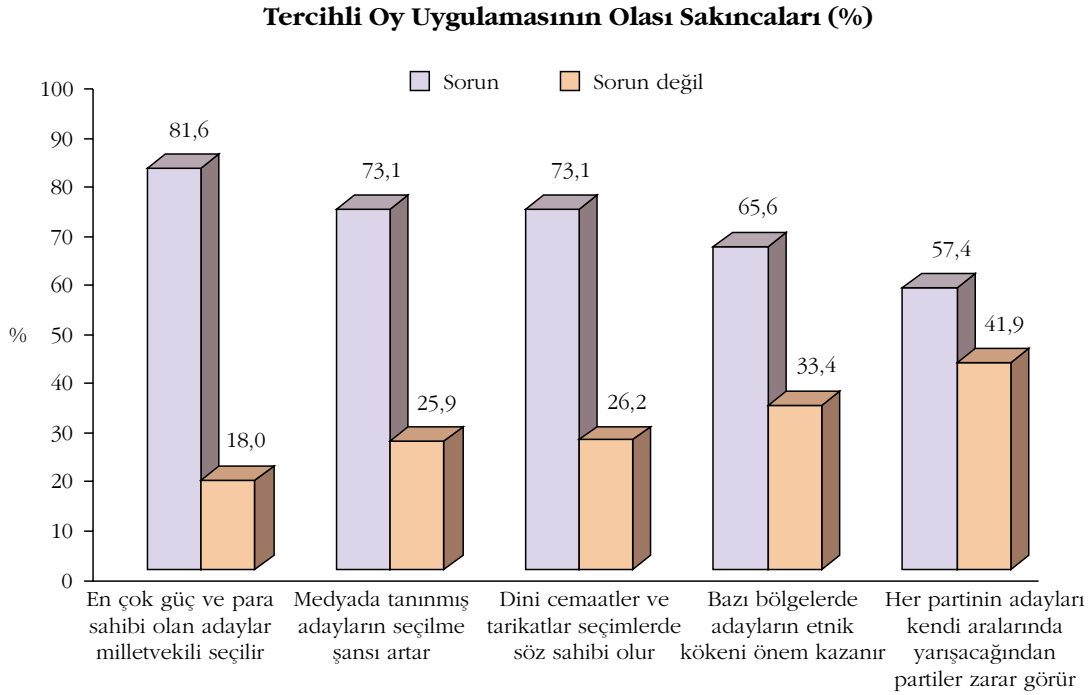
Grafik 133

**Tercihli Oy: Partinin gösterdiği adaylar arasından seçmenin tercih yapması
(Bölgelere göre - %)**

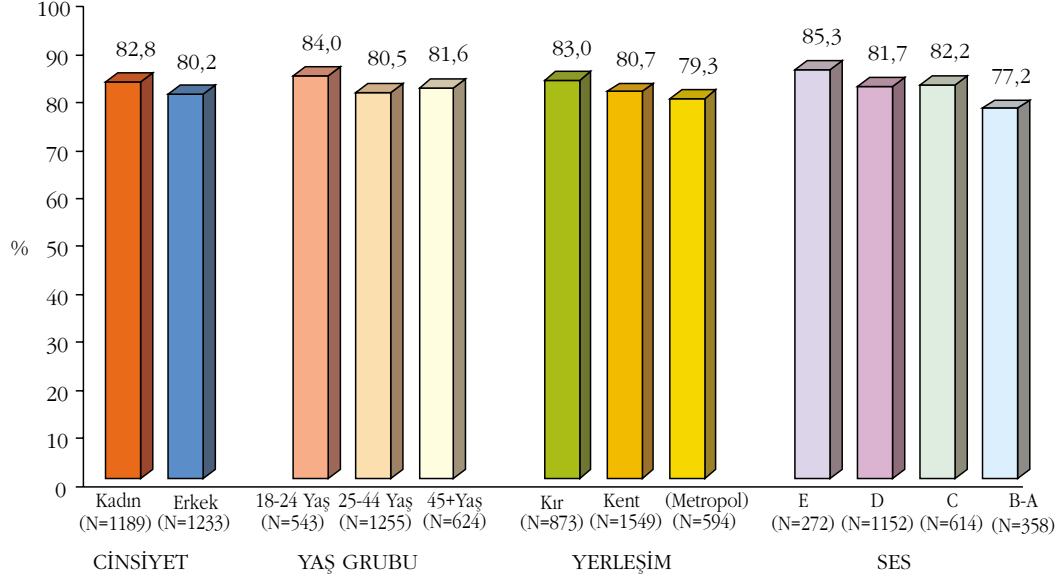
- Görüşülen kişilere tercihli oy yöntemi aleyhinde öne sürülen sakıncalar hatırlatıldığında ise genellikle önemli bir çoğunlukla bu sakıncaların birer "sorun" olabileceğini kabul etmektedirler.
- En büyük çoğunlukla (beşte dört) olası bir sorun kaynağı olarak görülen sakınca, tercihli oy yönteminin "en çok güç ve para sahibi olan adayların" seçilmesine olanak vermesidir. Onu sırasıyla, "medyada tanınmış adayların seçilme şansının artması", "dini cemaat ve tarikatların seçimlerde söz sahibi olması", "bazı bölgelerde adayların etnik kökeninin önem kazanması" ve "adaylar arasındaki yarıştan partilerin zarar görmesi" izlemektedir.

Grafik 134

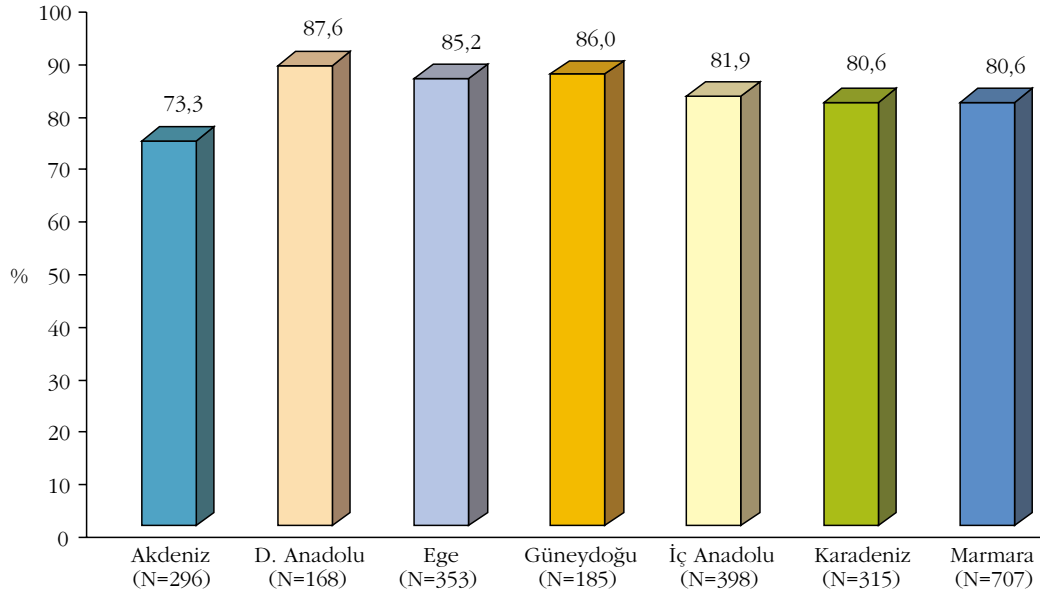
Grafik 135

**Tercihli oy uygulamasında sorun: En çok güç ve para sahibi adaylar milletvekili seçilir
(Cinsiyet, Yaş, Yerleşim ve SES'e göre - %)**

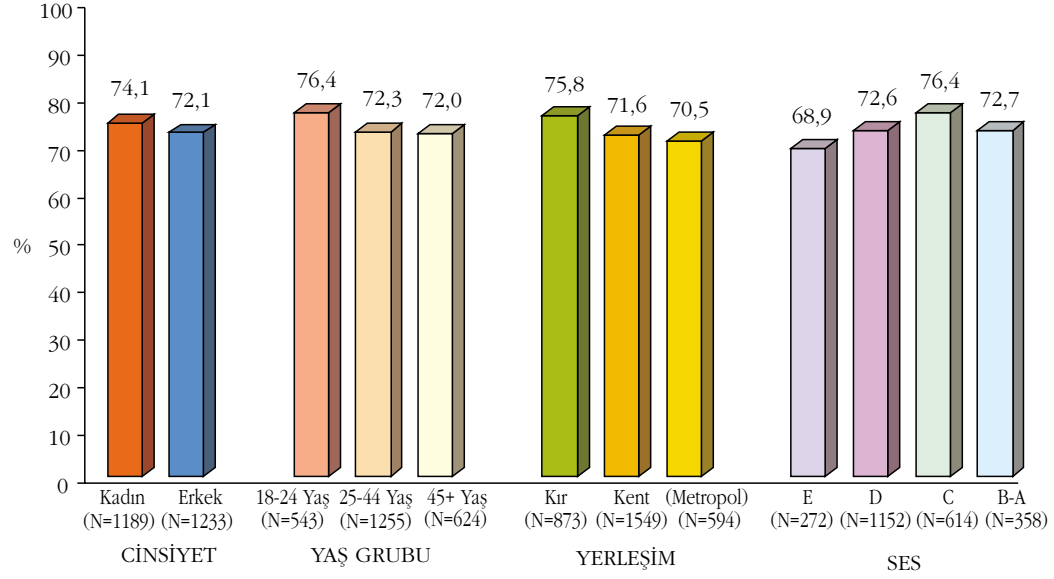
Grafik 136

**Tercihli oy uygulamasında sorun: En çok güç ve para sahibi adaylar milletvekili seçilir
(Bölgelere göre - %)**

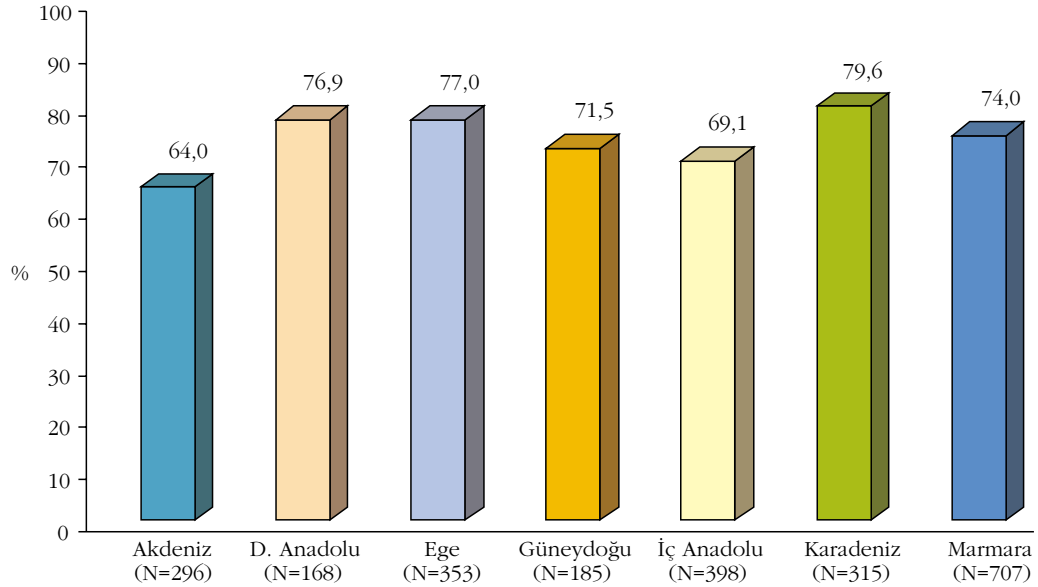
Grafik 137

**Tercihli oy uygulamasında sorun: Medyada tanınmış adayların seçilme şansı artar
(Cinsiyet, Yaş, Yerleşim ve SES'e göre - %)**

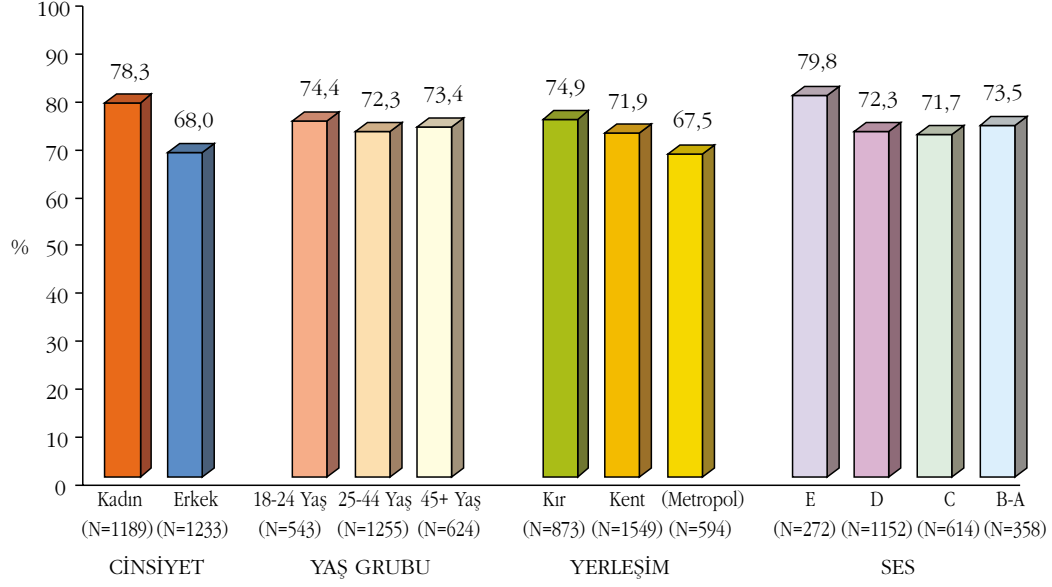
Grafik 138

**Tercihli oy uygulamasında sorun: Medyada tanınmış adayların seçilme şansı artar
(Bölgelere göre - %)**

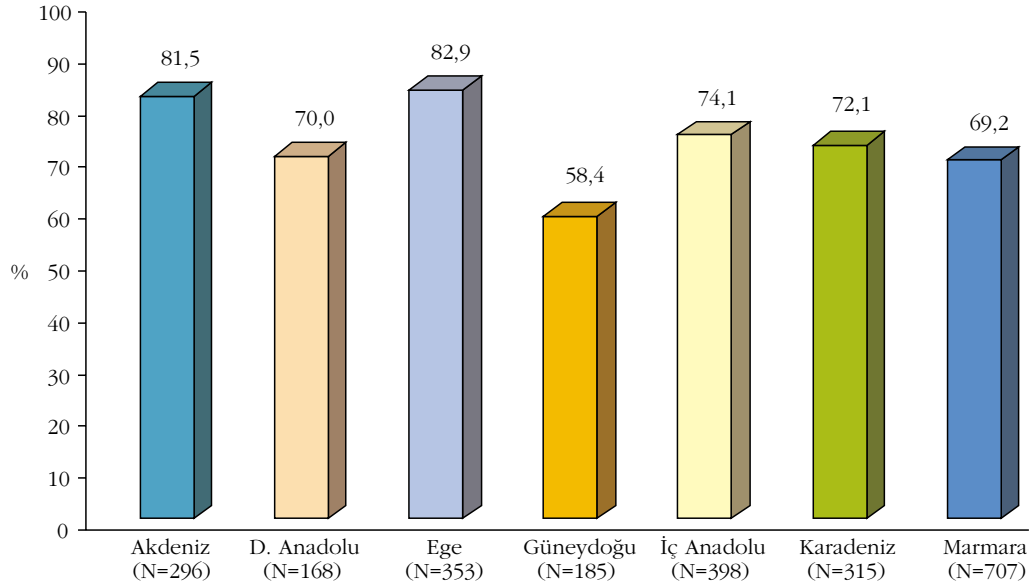
Grafik 139

**Tercihli oy uygulamasında sorun: Dini cemaatler ve tarikatlar seçimde söz sahibi olur
(Cinsiyet, Yaş, Yerleşim ve SES'e göre %)**

Grafik 140

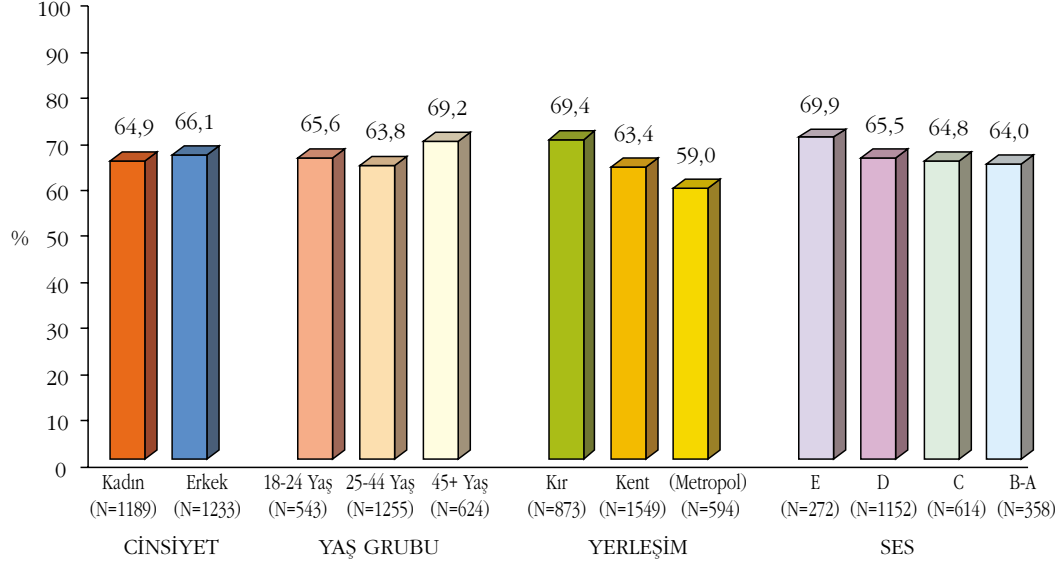
**Tercihli oy uygulamasında sorun: Dini cemaatler ve tarikatlar seçimde söz sahibi olur
(Bölgelere göre - %)**

Grafik 141

Tercihli oy uygulamasında sorun: Bazı bölgelerde adayların etnik kökeni önem kazanır

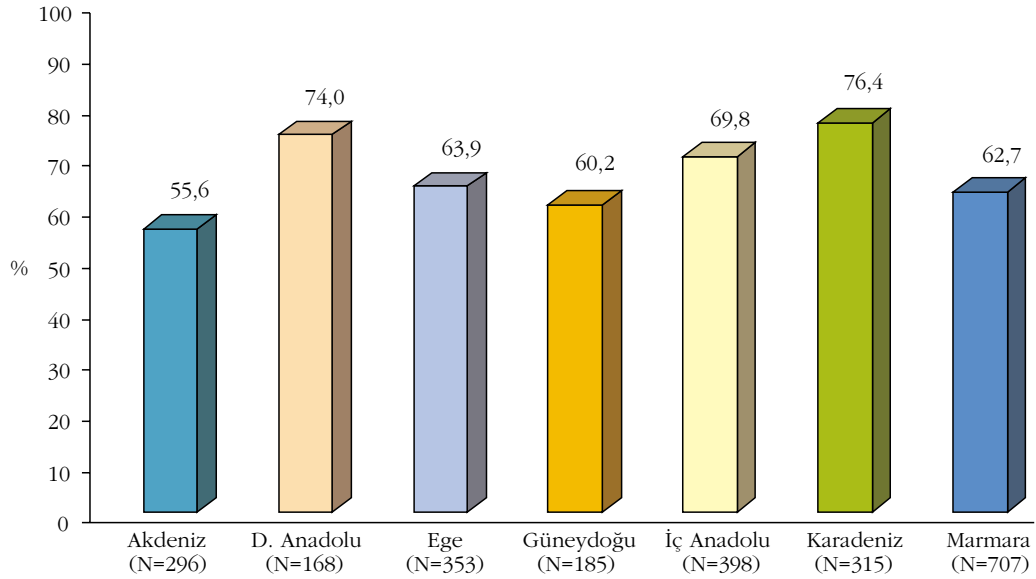
(Cinsiyet, Yaş, Yerleşim ve SES'e göre - %)

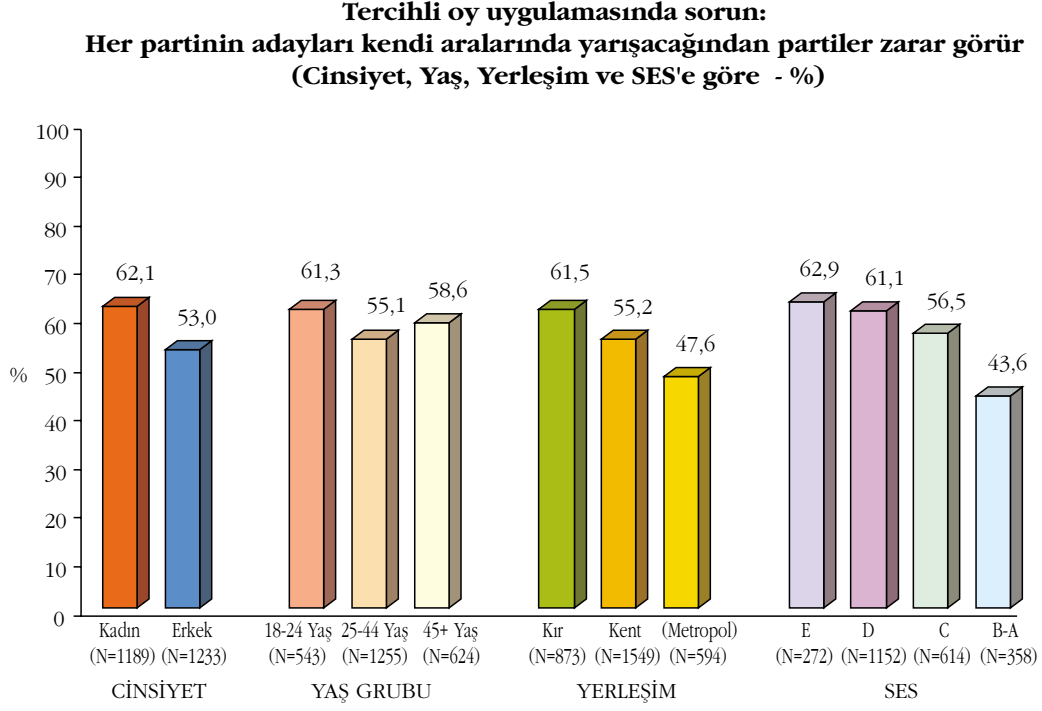
Grafik 142

Tercihli oy uygulamasında sorun: Bazı bölgelerde adayların etnik kökeni önem kazanır

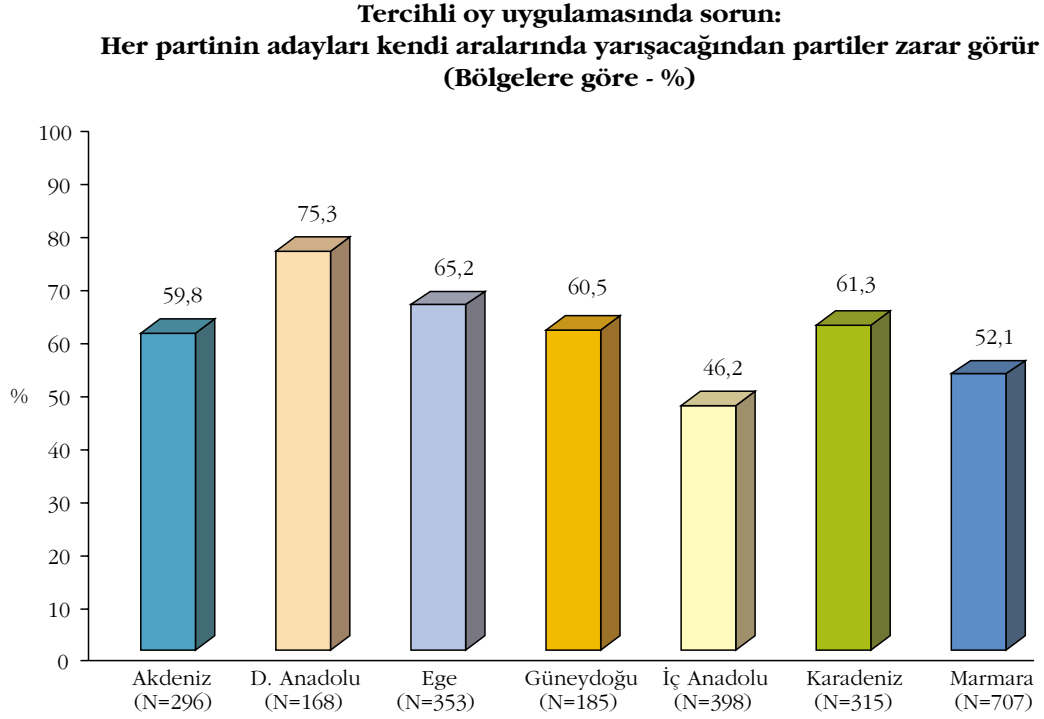
(Bölgelere göre - %)

Grafik 143

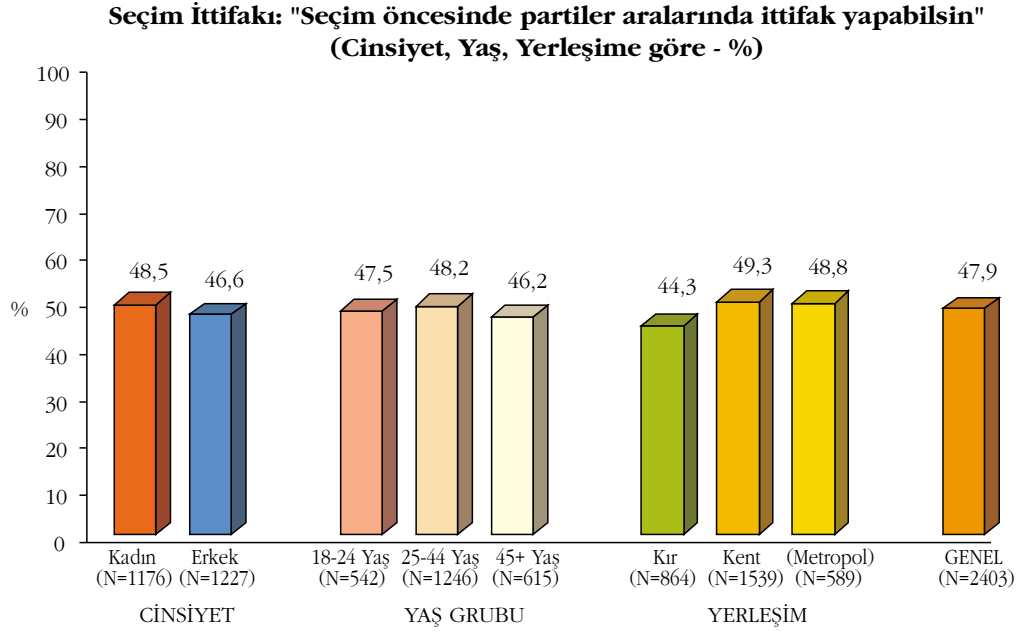
Grafik 144

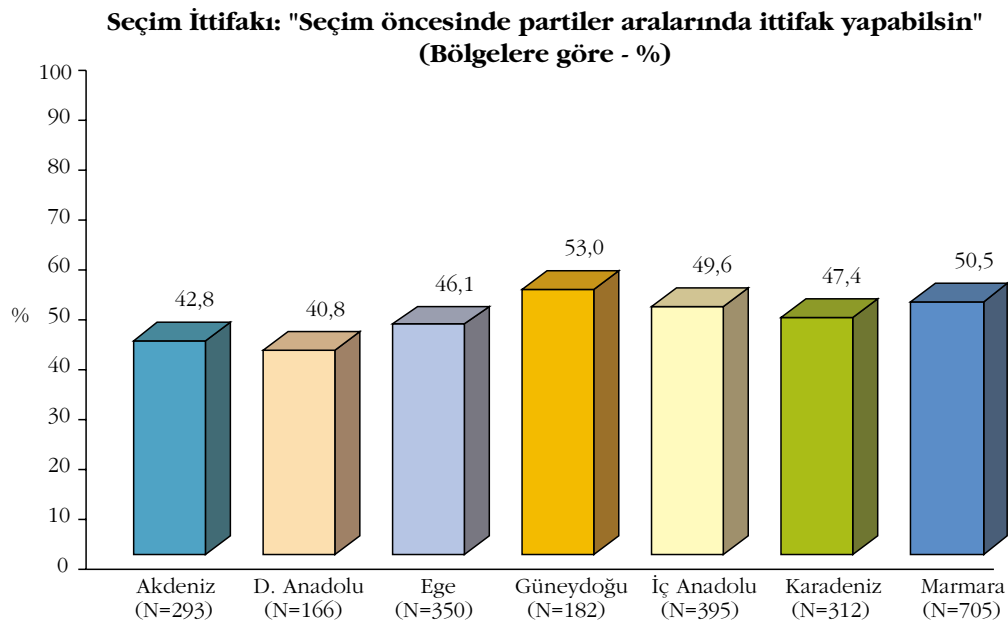
Seçim ittifakları

- Seçmenlerin ancak yüzde 48'i partilerin seçimlere "ittifak" halinde girmelerine izin verilmesi lehinde görüş belirtmiştir.
 - Bu konudaki görüşlerin farklılaşmasında en çok etkiye bulunan faktörün seçmenlerin bugünkü oy verme tercihleri olduğu saptanmıştır.

Grafik 145

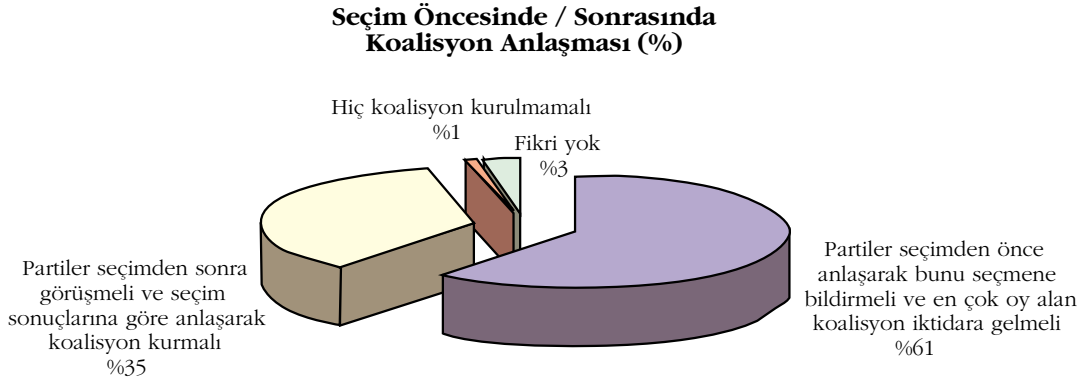

Grafik 146

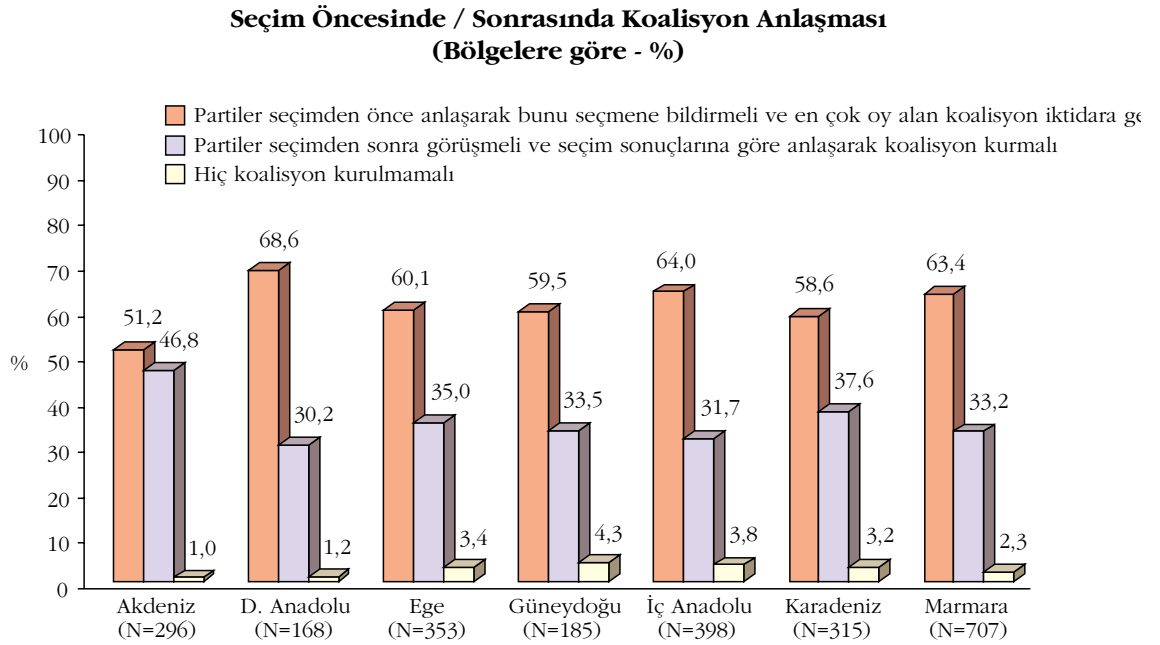
- "İttifak" terimi kullanılmaksızın, partilerin seçimlere "koalisyon anlaşmaları" yaparak girmelerine ilişkin olarak sorulan soruya ise seçmenlerin yüzde 61'inden olumlu yanıt alınmıştır.

Grafik 147

➤ Bu konudaki görüş farklılaşmasında ise en çok coğrafi bölge faktörü belirleyici olmaktadır.

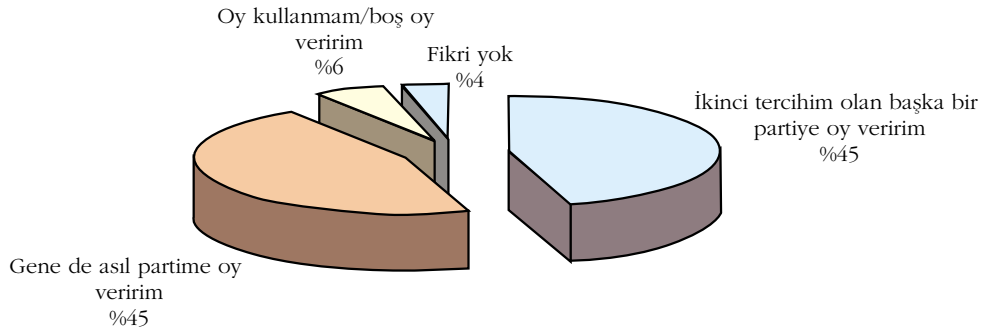
Grafik 148

- Partiler arasında seçim ittifaklarına izin verilmesi halinde, asıl partilerinin beğenmedikleri bir partiyle ittifak kurduğu takdirde gene o partiye oy vereceğini belirten seçmenlerle, o durumda ikinci tercihi olan bir başka partiye oy vereceğini belirtenler birbirini dengelemektedir.

Grafik 149

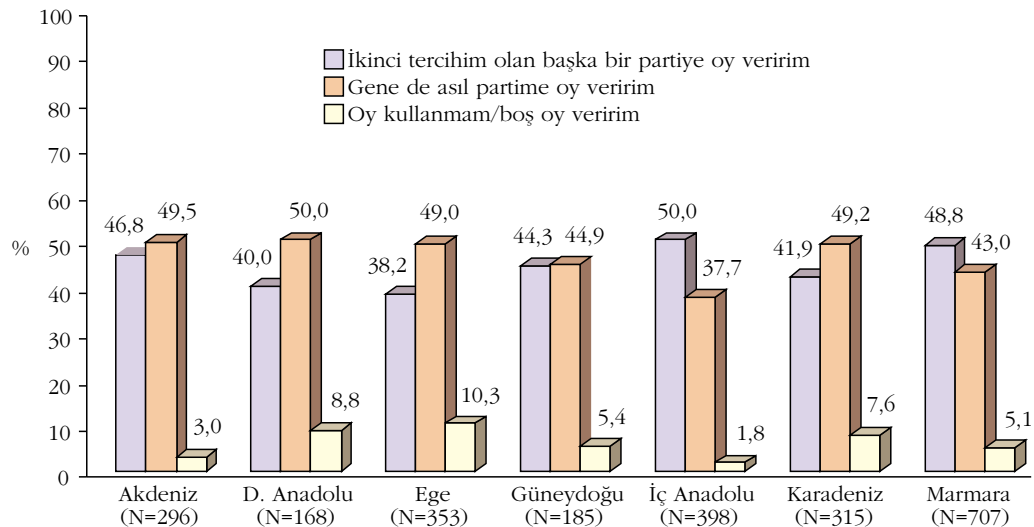
Beğenilmeyen Seçim İttifakı:
"Asıl partim beğenmediğim bir partiyle ittifak yaparsa" (%)

➤ Bu konudaki görüşleri ayırıştırın en önemli etken gene coğrafi bölgedir.

Grafik 150

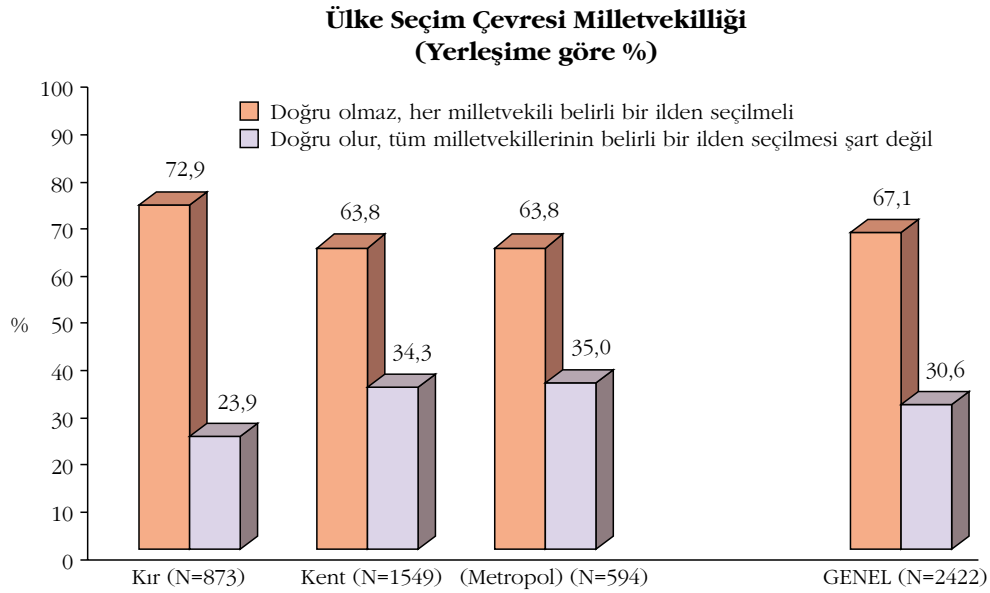
Beğenilmeyen Seçim İttifakı:
"Asıl partim beğenmediğim bir partiyle ittifak yaparsa"
(Bölgelere göre - %)

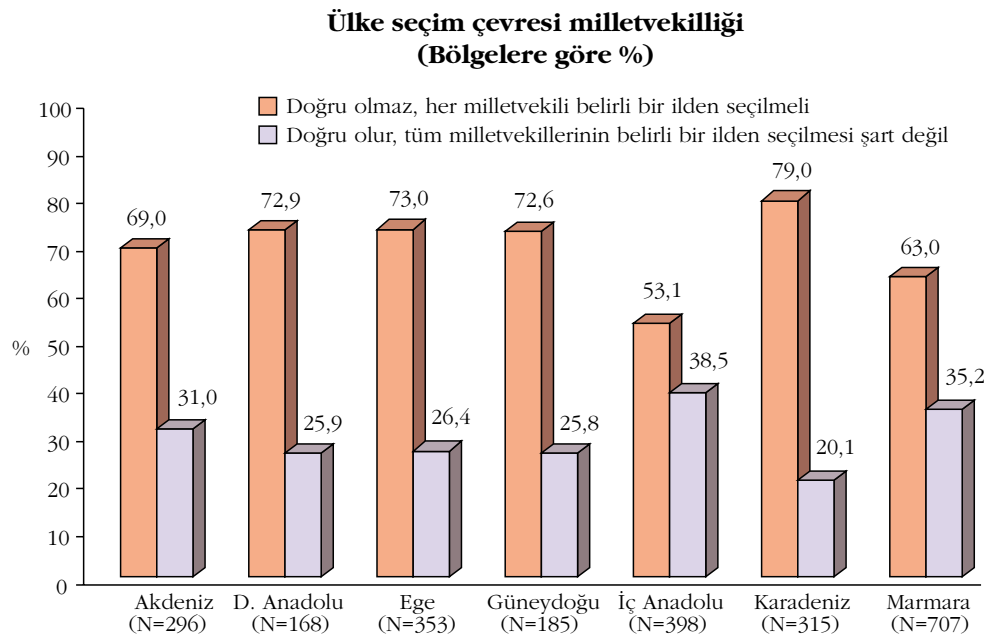
Ülke seçim çevresi milletvekilliği

- Seçmenlerin üçte ikisi, her milletvekilinin belirli bir ilden seçilmesi gerektiğini düşünmekte ve ülke seçim çevresi milletvekilliği gibi bir düzenlemeye karşı çıkmaktadır.
 - Bu konudaki görüş farklılaşmasında da en çok bölge faktörü belirleyici olmaktadır.

Grafik 151

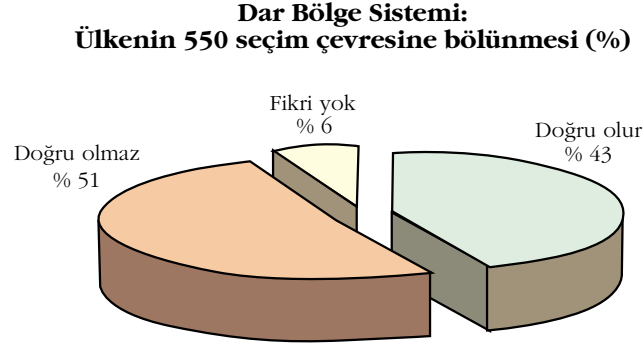
Grafik 152

Dar bölge

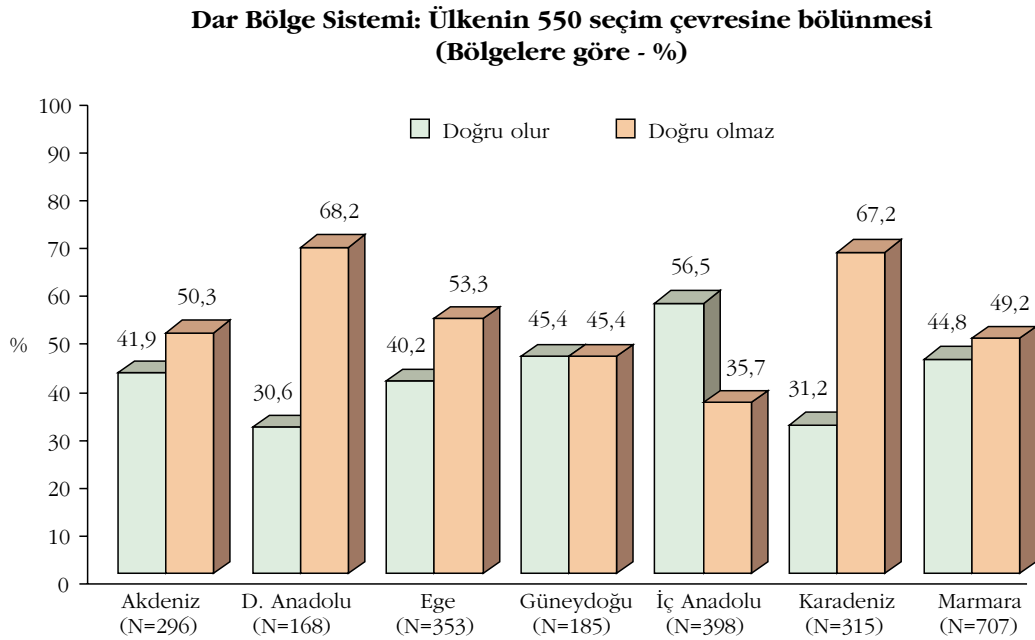
- Türkiye'nin 550 seçim çevresine bölünerek her birinden yalnızca bir milletvekili seçilmesini genel kitlenin yüzde 43'ü doğru, yüzde 51'i ise yanlış bulmaktadır.

Grafik 153

- Dar bölge sistemini uygun bulup bulmama konusundaki görüşleri ayrıştıran en önemli etken coğrafi bölgedir. Bu soruya en fazla olumlu yanıt verenler İç Anadolulu seçmenlerdir.

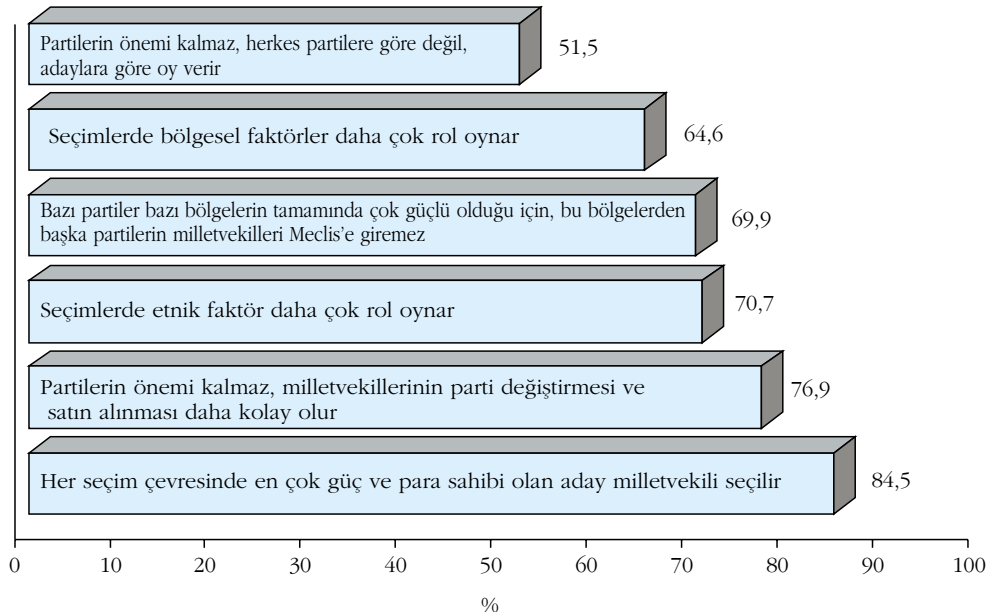
Grafik 154

- İç Anadolu, Marmara ve Güneydoğu bölgelerinde ikinci önemli etken kırsal kent-metropol ayrımıdır; İç Anadolu'da Ankara büyükşehir ve Marmara'da İstanbul büyükşehir dışındaki seçmenler ile kırsal Güneydoğu seçmeni dar bölge sistemini daha fazla uygun görmektedir.
- Akdeniz, Ege ve Karadeniz bölgelerinde ikinci önemli etken seçmenin bugünkü oyudur; dar bölge sistemini doğru bulma oranı Ege ve Akdeniz bölgelerinde HADEP ve AKP, Karadeniz bölgesinde de DSP seçmenleri arasında yükselmektedir.
- Dar bölge uygulamasının olası sonuçları içinde en yüksek oranda sorunlu bulunanı "en çok güç ve para sahibi olan adayın milletvekili seçilmesi"dir. Yüzde 85 gibi çok büyük bir çoğunluğa göre dar bölge sisteminin bu sonucu doğurması sorundur.
 - Bu soruya verilen yanıtları ayrıştırıcı en önemli etken bugünkü seçim sistemine ilişkin bilgi düzeyidir.
 - Görece bilgisiz seçmenler arasında ikinci en önemli etken bugünkü parti tercihi ya da olası oy verme davranışıdır; bu grupta SP ve HADEP seçmeni ile geçersiz oy verecek, hiç oy vermeyecek ve kararsız olanların bu sonucu sorun sayma oranı çok yüksektir.
 - Görece bilgili seçmenler arasında ikinci en önemli etken coğrafi bölgedir; bu grupta Doğu Anadolulu ve Egeli seçmenler bu sonucu çok yüksek oranda sorun saymaktadır.

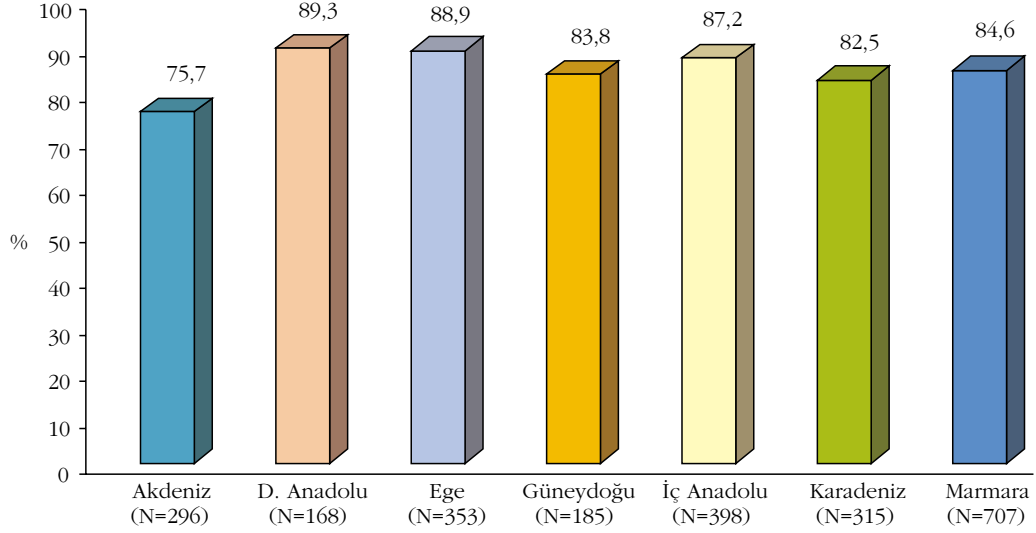
Grafik 155

Dar Bölge Uygulamasının Sorun Olarak Değerlendirilen Olası Sonuçları (%)

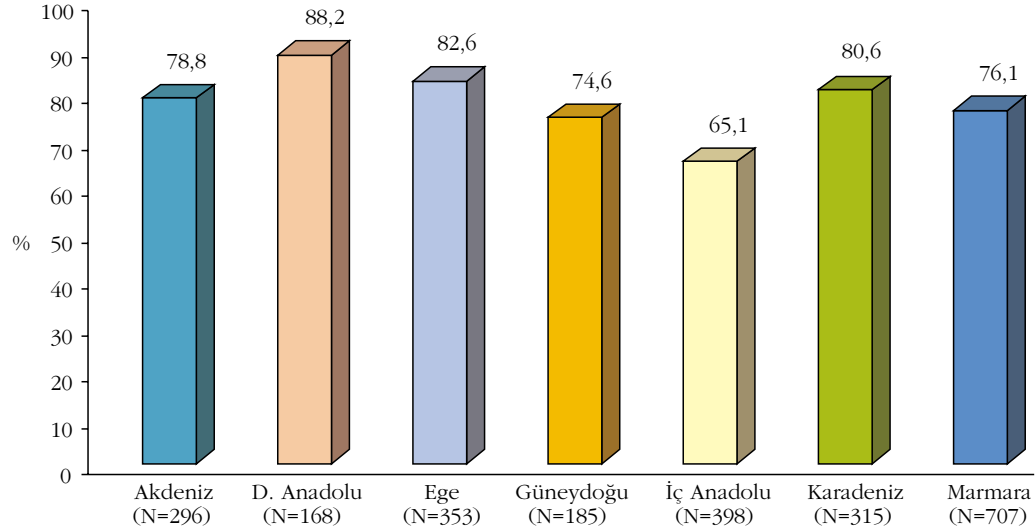
Grafik 156

Dar bölge uygulamasında sorun:
Her seçim çevresinde en çok güç ve para sahibi olan aday milletvekili seçilir
(Bölgelere göre %)

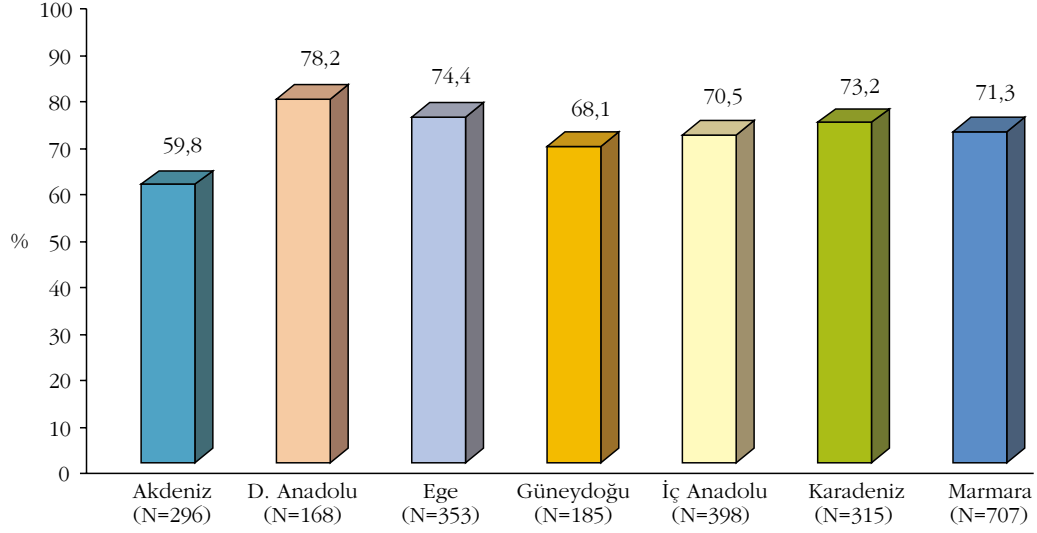
Grafik 157

Dar bölge uygulamasında sorun: Partilerin önemi kalmaz,
milletvekillerinin parti değiştirmesi ve satın alınması kolaylaşır
(Bölgelere göre - %)

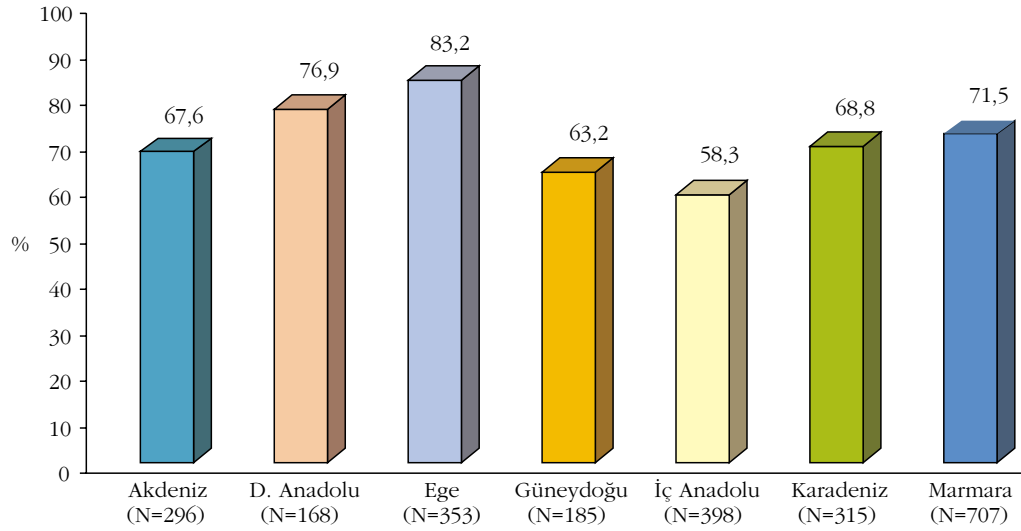
Grafik 158

**Dar bölge uygulamasında sorun:
Seçimlerde etnik faktör daha çok rol oynar
(Bölgelere göre - %)**

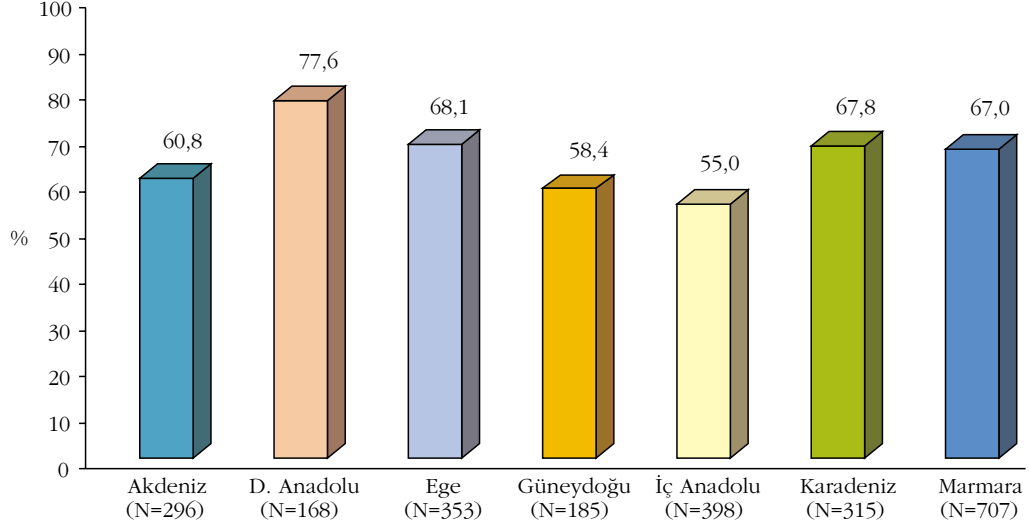
Grafik 159

**Dar bölge uygulamasında sorun: Bazı partiler bazı bölgelerin tamamında çok güçlü olduğu için, bu bölgelerden başka partilerin milletvekilleri Meclis'e giremez
(Bölgelere göre - %)**

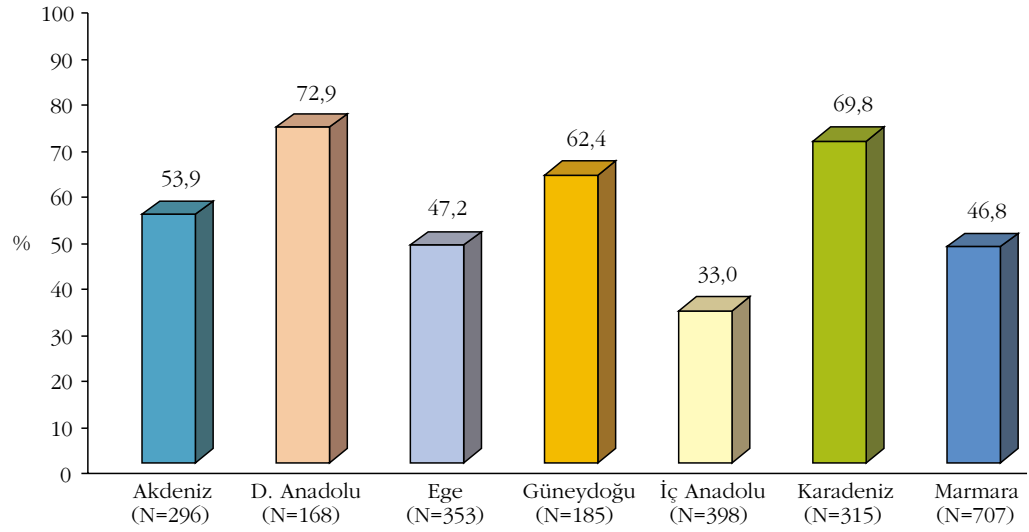
Grafik 160

**Dar bölge uygulamasında sorun:
Seçimlerde bölgesel faktörler daha çok rol oynar
(Bölgelere göre - %)**

Grafik 161

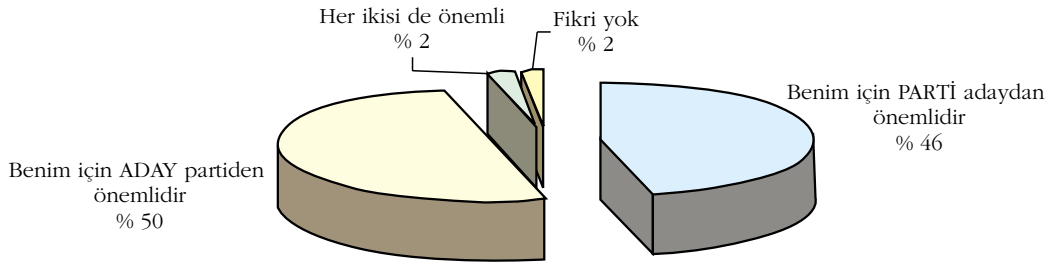
**Dar bölge uygulamasında sorun: Partilerin önemi kalmaz,
herkes partilere değil, adaylara göre oy verir
(Bölgelere göre %)**

- Dar bölge uygulamasında oy verirken seçmen kitlesinin yüzde 46'sına göre parti adaydan daha fazla, yüzde 51'sine göre ise aday partiden fazla önem taşımaktadır.
- Bu konudaki görüşleri ayrıştırıcı en önemli etken seçmenin bugünkü olasılığı oyudur; özellikle HADEP, CHP, DSP ve SP seçmeni için parti adaydan önemlidir.

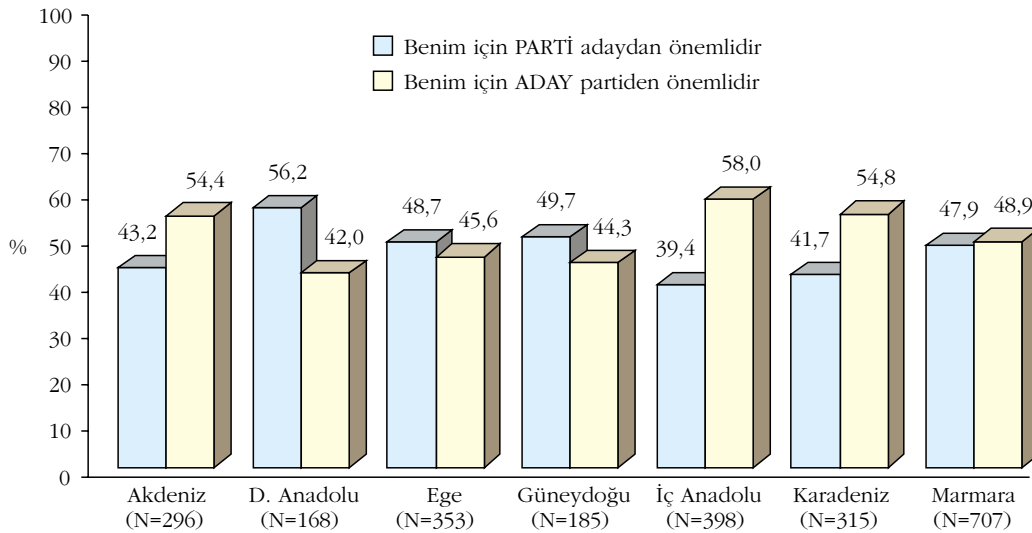
Grafik 162

Dar Bölge Uygulamasında Oy Verirken Partinin / Adayın Önemi (%)

Grafik 163

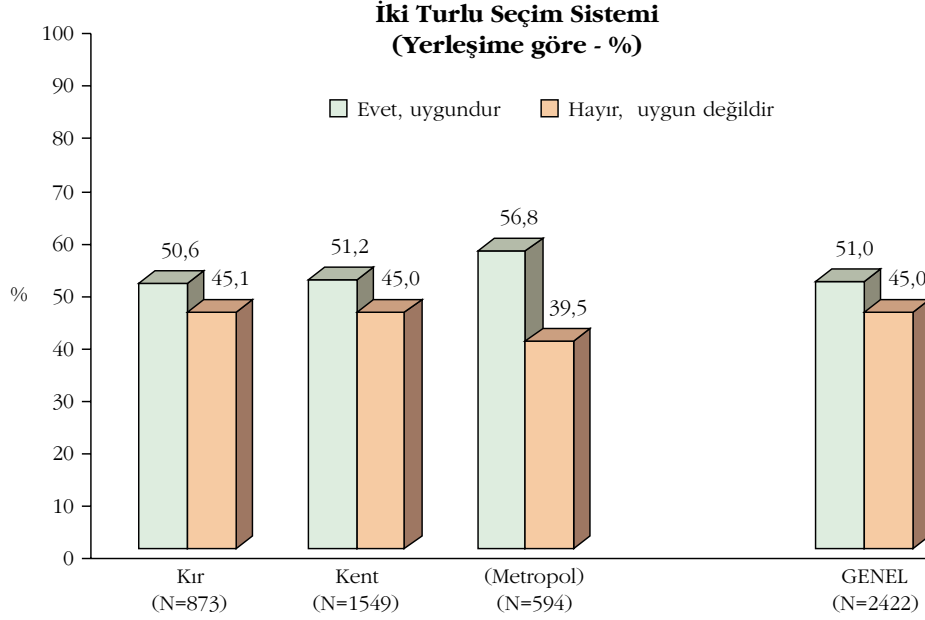
Dar Bölge Uygulamasında Oy Verirken Partinin / Adayın Önemi (Bölgelere göre - %)

İki tur

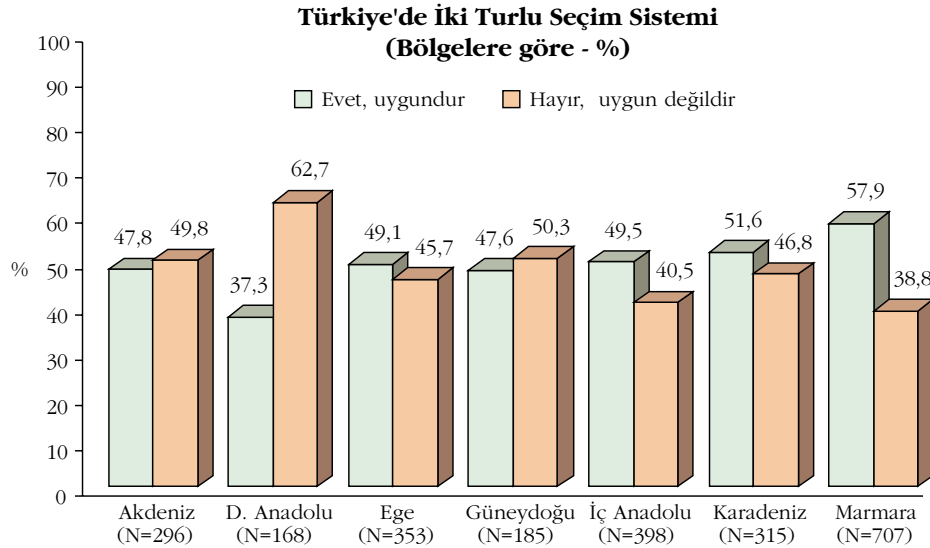
- Seçmenlerin yüzde 51'i iki turlu seçim sistemini Türkiye için uygun bulmakta, yüzde 45 ise uygun olmadığını düşünmektedir.

Grafik 164

- Bu konudaki görüşleri ayrıştırıcı en önemli etken coğrafi bölgedir.
- Sistemi uygun bulmamanın en yüksek olduğu Doğu Anadolu'da ikinci önemli etken kır-kent ayrımıdır; özellikle kentli seçmen bu sisteme karşıdır.
- Sistemin en fazla uygun görüldüğü Marmara bölgesinde ikinci önemli etken SES'tir; en yüksek onay orta ve üst (C, B-A) SES gruplarından gelmektedir.

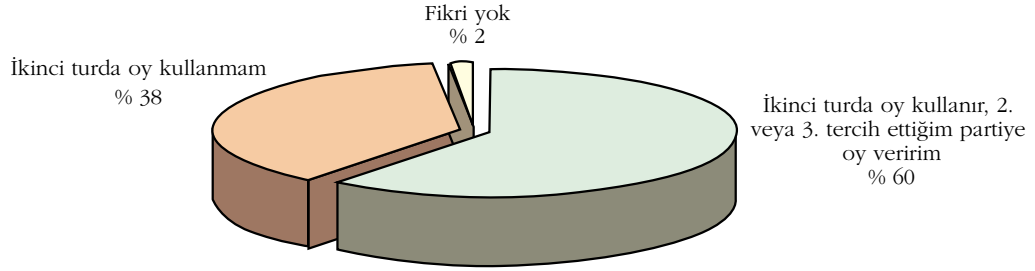
Grafik 165

- Seçmenlerin yüzde 61'i ilk turda asıl tercih ettiği parti elenirse, ikinci turda öteki tercihleri arasından bir partiye oy vereceğini belirtmiştir. Yüzde 38 ise böyle bir durumda, ikinci turda oy kullanmama eğilimindedir.

Grafik 166

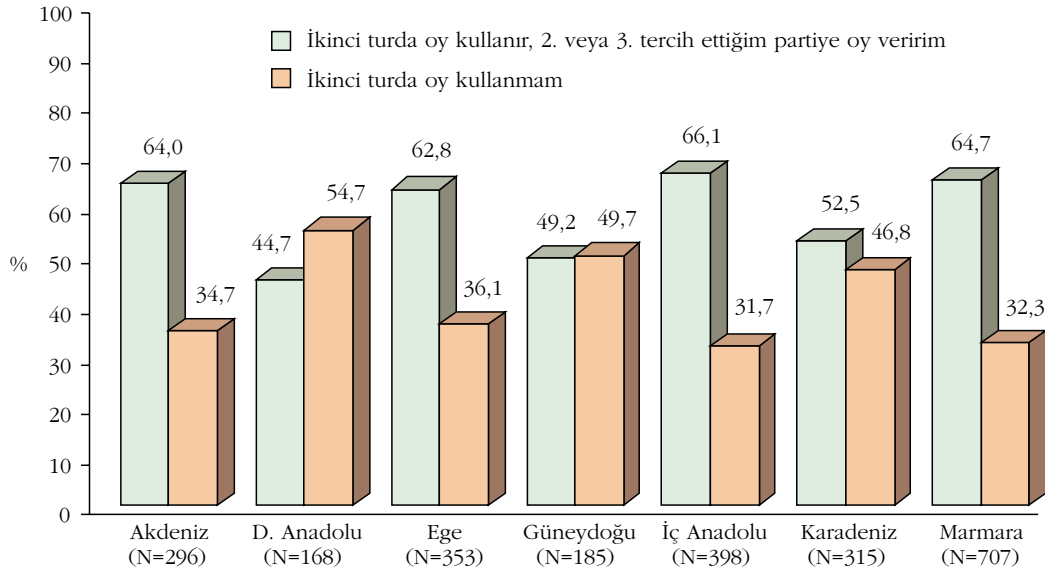
**İki Turlu Seçim Sisteminde Oy Verme:
"Asıl tercih ettiği parti ilk turda elenirse" (%)**

- Bu konudaki görüşleri ayrıştırıcı en önemli etken gene coğrafi bölgedir; Akdeniz, Ege, İç Anadolu ve Marmara bölgesi seçmenleri arasında ikinci turda oy verme eğilimi daha yüksektir.
- Bu bölgelerde ikinci önemli etken parti tercihidir; HADEP, CHP ve SP seçmeni arasında ikinci turda oy kullanma eğilimi görece zayıftır.

Grafik 167

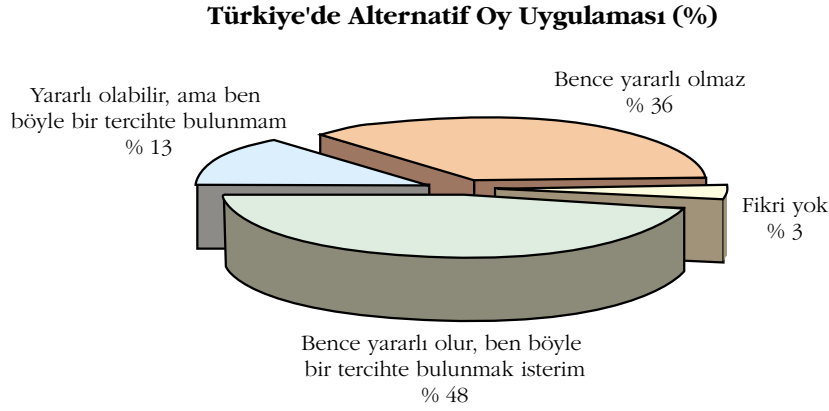
**İki Turlu Seçim Sisteminde Oy Verme: "Asıl tercih ettiği parti ilk turda elenirse"
(Bölgelere göre - %)**

Alternatif oy

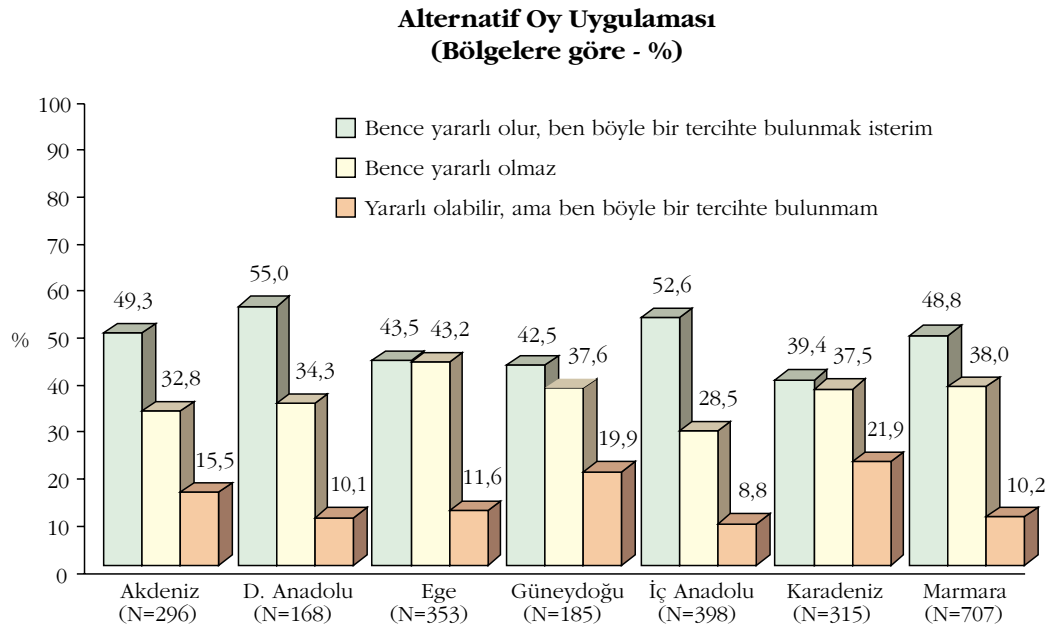
- Alternatif oy uygulamasına gidilerek her seçmenin en çok tercih ettiği partinin yanı sıra ikinci, üçüncü, dördüncü parti tercihlerini de belirtmesini yararlı gören ve böyle bir tercihte bulunmak isteyenlerin oranı yüzde 47, yararlı olmayacağını düşünenlerin oranı ise yüzde 36'dır. Yüzde 13 bu uygulamanın yararlı olabileceği, ama kendisi böyle bir tercihte bulunmayacağını söylemiştir.

Grafik 168

➤ Bu konudaki görüşleri ayırıştırıcı en önemli etken coğrafi bölgedir.

Grafik 169

BÖLÜM

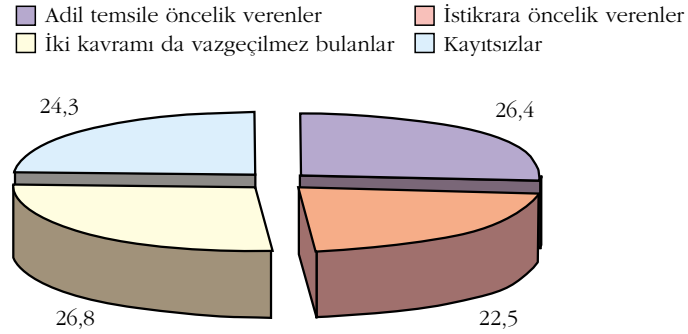
SONUÇ

Temel tercihler bakımından seçmen kitlesinin kümelenmesi

- Yapılan toplu analiz sonucunda seçmen kitlesi bir seçim sisteminin öncelikli işlevi olarak "yönetimde istikrar" ya da "adil temsil" ilkeleri lehindeki tercih bakımından dört ana kümeye bölünmüştür. Buna göre seçmen kitlesinin:
 - yüzde 26'sı belirgin biçimde "adil temsil" ilkesine,
 - yüzde 23'ü belirgin biçimde "istikrar" ilkesine öncelik vermekte,
 - yüzde 27'si aynı anda iki ilkenin de gözetilmesinden yana tutum almakta,
 - yüzde 24'ü ise bu temel tercih bakımından "kayıtsız" kalmaktadır.

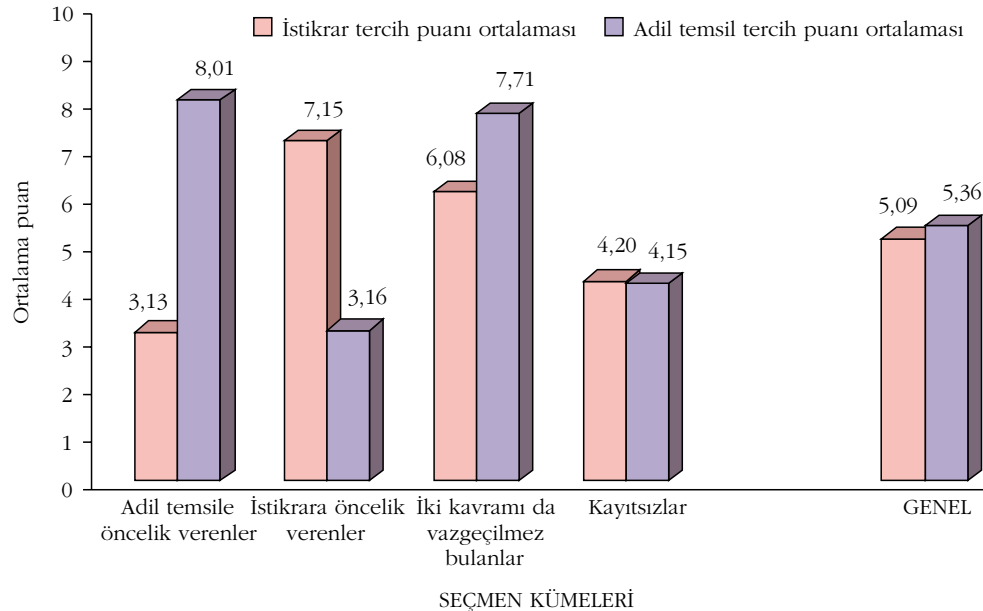
Grafik 170

Seçim Sisteminin Gözeteceği "Adil Temsil" / "İstikrar" İlkelerinin Önceliğine Göre Seçmenlerin Kümelenmesi (%)

Grafik 171

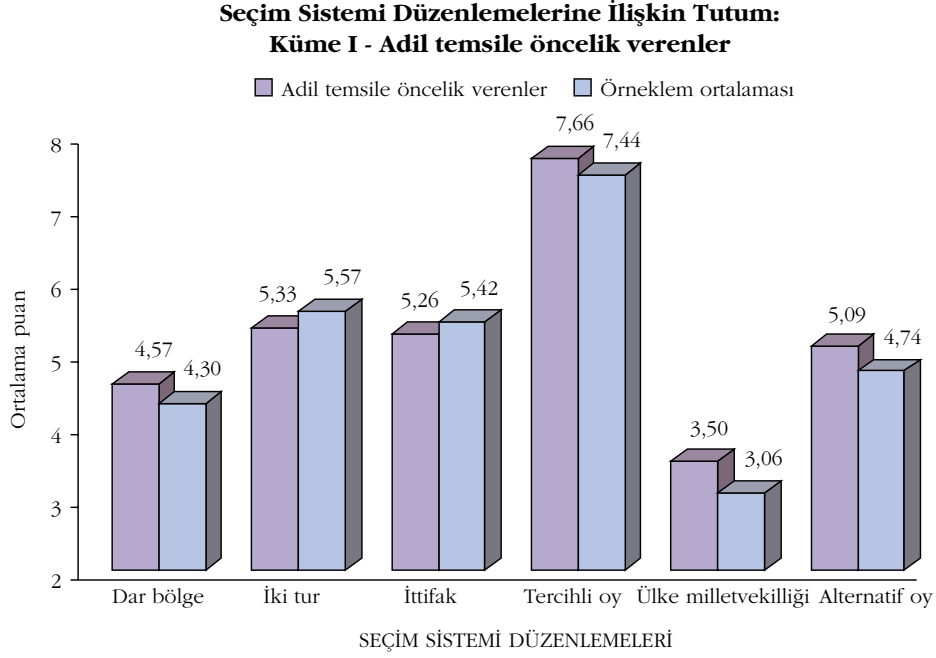
Seçmen Kümelerine Göre "İstikrar" ve "Adil Temsil" Tercihleri (Ortalama puan)

Seçmen gruplarının değişik seçim sistemi düzenlemelerini benimseme düzeyi

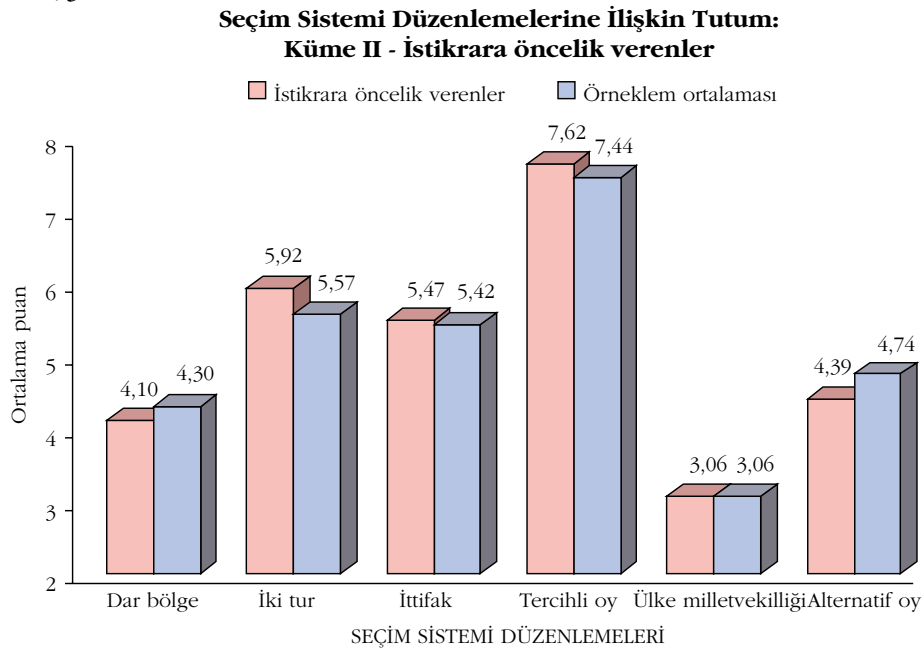
- Bir seçim sisteminin öncelikle Meclis'te adil temsili sağlaması gerektiğini düşünen seçmenler ülke milletvekilliği düzenlemesine ve alternatif oy sistemine genel ortalamanın üzerinde destek vermektedirler.

Grafik 172

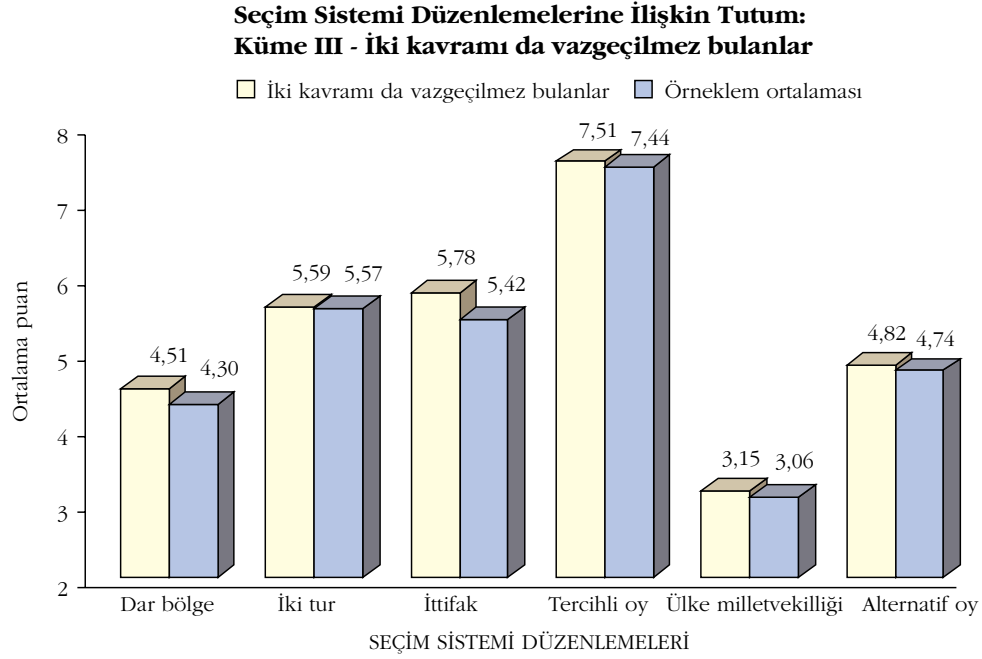
- Benimsenecek seçim sisteminde öncelikle istikrar ilkesinin gözetilmesinden yana olan seçmenler ağırlıklı olarak iki turlu seçim sistemini uygun bulmaktadırlar.

Grafik 173

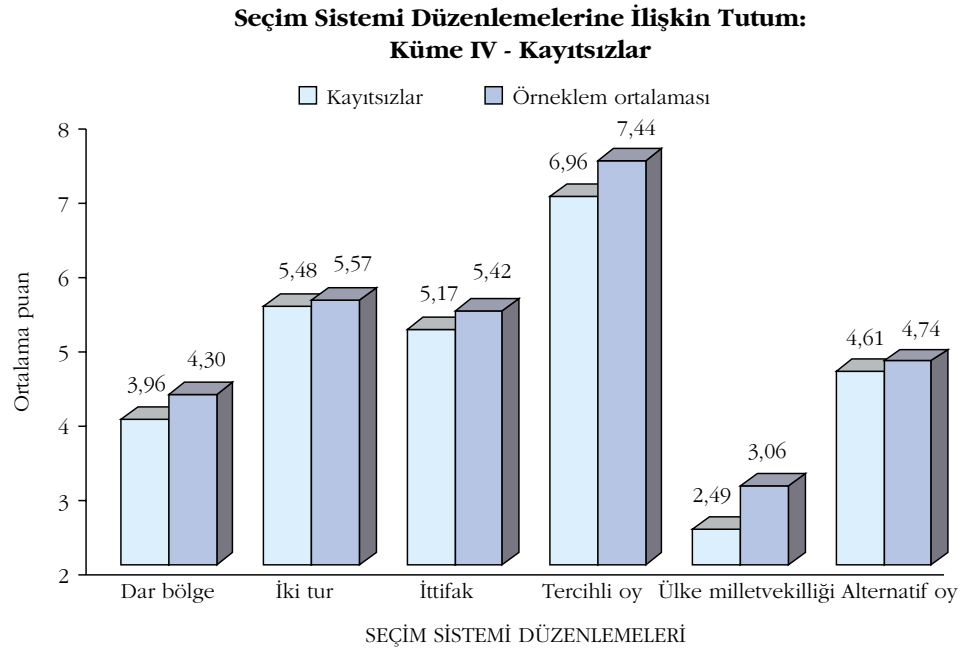
- Bir seçim sisteminin aynı anda hem adil temsile olanak vermesini, hem de istikrarı sağlamasını vazgeçilmez bulan seçmenler partiler arasında seçim ittifaklarını ortalamadan fazla desteklemektedirler,

Grafik 174

- Bir seçim sisteminin ne adil temsil, ne de istikrar ilkesini gözetmesine öncelik veren görece "kayıtsız" seçmenler sorgulanan hiçbir düzenlemeyi ortalama-yı aşan ölçüde benimsememektedirler.

Grafik 175

Toplu analiz sonuçlarına göre tercihlerde belirleyici olan etkenler

- "İstikrar" lehindeki tercihi belirleyen en önemli etken sosyo-ekonomik statüdür; ikinci sırada etkili olan değişken seçmenlerin bugünkü oy verme eğilimleridir.
 - En geniş seçmen kesimini oluşturan D SES grubunda istikrar lehindeki tercih özellikle güçlenmektedir.
 - D SES grubunda özellikle bugünkü DYP ve MHP seçmenlerinin istikrar lehindeki tercihi güçlüdür. Bu iki partinin seçmenleri öbür SES gruplarında da istikrar ilkesine en çok önem veren kesimler arasında yer almaktadır.
- "Adil temsil" lehindeki tercihi belirleyen en önemli etken gene SES düzeyidir; ikinci sırada genel olarak bugünkü oy verme eğilimleri gelmektedir.
 - C ve B-A SES gruplarında adil temsil lehindeki tercih belirgin biçimde yükselmektedir.
 - E grubu dışındaki bütün SES gruplarında halen Meclis dışında bulunan partilerin seçmenleri adil temsil lehinde güçlü bir tercihte bulunmaktadır.
 - E grubunda ikinci önemli etken cinsiyettir; bu grupta erkekler adil temsil ilkesini daha çok vurgulamaktadır.
- "Dar bölge" çoğunluk sistemini benimseme düzeyini en çok etkileyen değişken coğrafi bölgedir.
 - Güneydoğu, Marmara ve İç Anadolu bölgelerinde dar bölge esasına dayalı bir sistemi benimseme düzeyi özellikle yükselmektedir.
 - Marmara ve İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ikinci derecede belirleyici olan etken kırsal, kent, metropol ayrımıdır.
 - Akdeniz, Karadeniz ve Ege bölgelerinde ikinci derecede belirleyici etken seçmenlerin bugünkü oy verme eğilimleridir.
- İki turlu seçim sistemini benimseme düzeyini en çok etkileyen değişken gene coğrafi bölgedir.
 - Akdeniz ve Marmara bölgelerinde iki turlu seçim sistemini benimseme düzeyi yükselmektedir.
 - Bu konuda ikinci önemli etken, Akdeniz ve Doğu Anadolu bölgelerinde cinsiyet, Marmara bölgesinde ve toplulaşan Ege-Güneydoğu-İç Anadolu-Karadeniz bölgelerinde ise yürürlükteki seçim sistemiyle ilgili bilgi düzeyidir.

- Partiler arasında seçim ittifaklarına izin veren bir sistemi benimsemede de en önemli ayrıştırıcı etken coğrafi bölgedir.
 - Bu bakımdan Akdeniz bölgesi ile öbür bölgeler ayrılmakta, Akdeniz’de seçim ittifaklarını benimseme düzeyi belirgin biçimde düşerken öbür bölgelerin tümünde topluca yükselmektedir.
 - Seçim ittifaklarına daha yatkın gözüken altı bölgede ikinci önemli etken yaştır; genç ve orta yaş grubundaki seçmenlerin bu tercihi daha güçlüdür.
- Partilerin gösterdiği adaylar arasından seçmenin tercih yapabildiği bir sistemin benimsenmesinde en önemli etken yürürlükteki seçim sistemi konusundaki bilgi düzeyidir.
 - Seçmenin bilgi düzeyi yükseldikçe tercihlili oy sistemini benimseme eğilimi güçlenmektedir.
 - Bilgili seçmenler arasında C ve B-A SES gruplarının, görece bilgisiz seçmenler arasında ise Ege bölgesinde yaşayanların tercihlili oy düzenlemesine verdiği destek artmaktadır.
- Ülke seçim çevresi milletvekilliği düzenlemesini benimseme düzeyini en çok etkileyen değişken coğrafi bölgedir.
 - Bu düzenlemeyi en çok Marmara ve İç Anadolu bölgelerinde yaşayan seçmenler uygun bulmaktadır.
 - İç Anadolu bölgesinde ayrıca SES düzeyi etkili olmakta, özellikle B-A grubu seçmenleri, daha sonra da D-C grupları ülke milletvekilliğini yüksek düzeyde benimsemektedir.
- Alternatif oy sistemini benimseme düzeyini en çok etkileyen değişken gene coğrafi bölgedir.
 - Akdeniz, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara bölgelerindeki seçmenler bu sisteme daha güçlü bir destek vermektedirler.
 - Dört bölgeden oluşan bu kümede ikinci ayrıştırıcı etken yerleşim yeridir; metropoller dışında yaşayan seçmenler alternatif oy sistemini Ankara ve İstanbul büyükşehir seçmenlerine göre daha çok uygun bulmaktadırlar.
 - Öbür üç bölgede ikinci önemli etken SES’tir ve üst (B-A)SES grupları alternatif oy sistemini ortalamadan fazla desteklemektedir.